

IMPLEMENTATION OF MODERN SCIENCE INTO PRACTICE

Abstracts of I International Scientific and Practical Conference

Varna, Bulgaria

12-13 January 2020

ISBN 978-966-97856-6-4

IMPLEMENTATION OF MODERN SCIENCE INTO PRACTICE 2

UDC 001.1

BBK 91

The 1st International scientific and practical conference
“IMPLEMENTATION OF MODERN SCIENCE INTO
PRACTICE” (January 12-13, 2020) SH SCW "NEW ROUTE"
Varna, Bulgaria. 2020. 218 p.

ISBN 978-966-97856-6-4

The recommended citation for this publication is:

Vladlenov D. Analysis of information systems in Ukraine // Implementation of modern science into practice. Abstracts of I International Scientific and Practical Conference. Varna, Bulgaria. 2020. Pp. 21- 27. URL: <http://isg-konf.com.ua>.

The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required.

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: info@isg-konf.ua

homepage: isg-konf.ua ©

2020 International Science Group “isg-konf.com” ® ©

2020 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

Economic sciences		
1.	Альошина Т. В., Сапа О. О. СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ	10
2.	М'ясоїд Г. І. МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	13
3.	Долішня Т. І., Рогів А. М. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ	18
Engineering sciences		
4.	Анопрієнко Т. В., Пілічева М. О., Янович В. В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДСТРУ В УКРАЇНІ	22
5.	Вишневський Д. С., Доля К.В. КОМПЛЕКСНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДЗЕМНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ТА ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА БАЗІ BIM ТА GIS	27
6.	Доля К. В. ПІДЗЕМНІ ТЕРИТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІСТ У ОБЛІКОВО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	30
7.	Доля О. Є. СИСТЕМА ПРОЕКТУВАННЯ МІСЬКОГО ПІДЗЕМНОГО ТРУБОПРОВОДУ НА ОСНОВІ 3D-ВІРТУАЛЬНОГО МІСТА	32
8.	Тільняк Юрій Я АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У ТРАНСПОРТНІЙ ЛОГІСТИЦІ	34
Law		
9.	Баїк О. І. ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ	37

	УКРАЇНИ	
10.	Єгорова В. С. РОЗУМІННЯ ТЕОРІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВИЩИМИ ШКОЛАМИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ.	41
11.	Кучеренко І. А., Жмур Н. В. ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОТЕКИ ПОВІТРЯНИХ СУДЕН	44
12.	Фрумкіна А. Л. ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРЕДМЕТНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	48
13.	Шамара Р. П. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ВНАСЛІДОК НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	52
14.	Яцковина В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	58
Pedagogical Sciences		
15.	Бабух Н. В. ПЕДАГОГІЧНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ ТА ЗАСОБИ КОРЕКЦІЇ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ	63
16.	Бакай С. Ю. ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ СТАНІВ ЯК МЕТОДІВ У ПРАКТИЦІ ОПАНУВАННЯ СПІВАЦЬКОЮ МАЙСТЕРНІСТЮ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВЗА	66

	СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА»	
17.	Георгіє І. І. СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ КОНТРОЛЮ ЯК СКЛАДНИКА ДІАГНОСТУВАННЯ ДОСЯГНЕНЬ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	70
18.	Кавиліна Г. К. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАНЯТЬ З ЛОГОРИТМІЧНОЇ РИТМІКИ	73
19.	Казачінер О. С. ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	76
20.	Логвіна-Бик Т. А., Бик Н. В. ІННОВАЦІЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ	80
21.	Логвіна-Бик Т. А., Бик Н. В. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ПРИРОДОЗНАВСТВА (5 КЛАС) ТА БІОЛОГІЇ (6-11 КЛАСИ)	84
22.	Подгорна В. В., Смолякова І. Д. ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРАКТИЧНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	88
23.	Тільняк Н. В., Сидоренко Л. М. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ	92
24.	Уфімцева О.Ю., Цегельник Ю.Б. ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ СУЧАСНОГО ЛІДЕРСТВА В ОСВІТІ	96

IMPLEMENTATION OF MODERN SCIENCE INTO PRACTICE 6

25.	Khrystova T. PROFESSIONAL PREPARATION of THE FUTURE TEACHER OF PHYSICAL CULTURE for SPORTS–GAMING ACTIVITIES	100
26.	Шуть Н. Н. СМЕНА ДЕТСКОГО ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ЛАГЕРЯ: ПРОЦЕССЫ, ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ	104
27.	Якушко К. Г. ПРАКТИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ АПРОБАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ АГРОІНЖЕНЕРНОГО СПРЯМУВАННЯ	108
Agricultural Sciences		
28.	Бредіхіна Ю. Л., Туровцева Н. М. ВИКОРИСТАННЯ ФАЛЕНОПСИСІВ ПРИ СТВОРЕННІ РУТАРІЮ	112
29.	Зимарєва А. А. ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ ТРЕНД УРОЖАЙНОСТІ СОЇ (GLYCINE MAX (L.) MERRIL) В УКРАЇНІ	116
Biological Sciences		
30.	Юсипіва Т. І., Філатова Н. О. ВПЛИВ ТЕХНОГЕННОГО ЗАБРУДНЕННЯ НА СТАН ПОКРИВНИХ ТКАНИН ХВОЇ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ PINUS	122
Medical Sciences		
31.	Гнатюк В. В., Покровська Т. В., Мостюк О. І. ЕВОЛЮЦІЯ КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ САЛЬМОНЕЛЬОЗУ У ДІТЕЙ В УКРАЇНІ	126
32.	Hrynovets I., Dovhanyk V., Hrynovets V. DEVELOPMENT AND RESEARCH DENTAL FORM WITH OFLOXACINE	129

33.	Івасюк І. Й., Ємець Н. Б. ВПЛИВ БІОПСІЇ НА МОРФОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯЄЧКА ЩУРІВ В ЕКСПЕРИМЕНТІ	134
34.	Кучук О. П., Кучук Н. О., Кучук О. О. ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА ПАРАЗИТАРНОГО БЛЕФАРОКОН'ЮНКТИВІТУ	137
35.	Петришин О. А., Демчина Г. Р., Цвих Л. О. ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ КЛАСИФІКАЦІЙ КАРІОЗНИХ ПОРОЖНИН, АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ БЛЕКА	140
36.	Довганик В. В., Синиця В. В., Гриновець В. С. МОНІТОРИНГ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДИКАМЕНТНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ОСНОВІ ПЕРОКСИДНИХ СПОЛУК ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ДИСКОЛОРАЦІЙ ВІТАЛЬНИХ ЗУБІВ	145
37.	Тодоров М.І. ВПЛИВ ЗАСОБІВ ПАТОГЕНЕТИЧНОЇ ТЕРАПІЇ НА ТЕРМІН ОДУЖАННЯ ТЕЛЯТ У РАЗІ КАТАРАЛЬНОЇ БРОНХОПНЕВМОНІЇ	148
38.	Юрків О. І. SOME FEATURES OF DISORDERS DIGESTIVE SYSTEM OF INFANTS WITH PERINATAL PATHOLOGY: PARACLINICAL EXAMINATIONS	152
Veterinary sciences		
39.	Гончаров С. ЛОКАЛІЗАЦІЯ ЛИЧИНОК НЕМАТОД РОДИНИ DIOSTORHUMATIDAE У ТІЛІ РИБ ХИЖИХ ВИДІВ	155

Philosophical Sciences		
40.	Дерік І. М. МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ РОЗМОВНОЇ ТОНАЛЬНОСТІ В ДИСКУРСІ ІНТЕРНЕТ- ПОВІДОМЛЕНЬ ДІЛОВОЇ ТЕМАТИКИ	159
41.	Моравецький О. М. ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ РАЦІОНАЛЬНОСТІ У ПОСТМОДЕРНІ	165
42.	Федишин М. В. ГЛОБАЛЬНІ АСПЕКТИ АТОМІЗАЦІЇ ІНДИВІДА У ТЕОРІЇ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА	170
Journalism		
43.	Іванців Х. Р., Іванців-Гріга І. С. ГЕНДЕР ЯК МАРКА ВИСВІТЛЕННІ СПОРТИВНИХ НОВИН	175
Physical and mathematical sciences		
44.	Курепін В. М., Іваненко В. С. РОЛЬ АГРОІНЖЕНЕРА В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ І ЯК ЙОМУ ДОПОМОГАЄ МАТЕМАТИКА	181
Sociological sciences		
45.	Лоза Т. В. ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОБМЕЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	185
Philological Sciences		
46.	Максимюк М. В. МОТИВАЦІЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	190
47.	Никифорок Т. М. ВІДГОМІН ПОЕЗІЇ А. МОГИЛЬНИЦЬКОГО, О. КОНИСЬКОГО ТА РУМУНОМОВНИХ ПОЕТІВ У ТВОРЧОСТІ С. ВОРОБКЕВИЧА	193

IMPLEMENTATION OF MODERN SCIENCE INTO PRACTICE 9

48.	Никифорок Т. М. ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ М. ШАШКЕВИЧА та І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО НА ПОЕТИКУ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА	197
49.	Никифорок Т. М. ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ Т. ПАДУРИ НА ПОЕТИКУ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА	201
50.	Каізер І. Ю. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ В ЖИТТІ ТА ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА	205
Cultural Studies		
51.	Остащук В. І., Аміран Х. РОЛЬ І МІСЦЕ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ	209
Psychological Sciences.		
52.	Свідерська О. І. ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦІВНИКІВ, ЩО МАЮТЬ СТОСУНОК ДО РОБОТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ	213

ECONOMIC SCIENCES

УДК 331.108.45

Альошина Тетяна Валеріївна, к.е.н., доцент
Національна металургійна академія України,
Aloshyna Tetiana, Ph.D., Associate Professor
National metallurgical academy of Ukraine

Сапа Ольга Олександрівна, студентка
Національна металургійна академія України
Sapa Olha, student
National metallurgical academy of Ukraine

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ

В сучасних умовах розвитку економіки, ефективне функціонування будь-якого суб'єкта господарювання визначається ступенем розвитку його персоналу. Розвиток персоналу є безперервним процесом професійного навчання працівників, підготовки їх до виконання нових виробничих функцій, професійно-кваліфікаційного просування, що в свою чергу дозволяє підприємству сформувати резерв керівників та вдосконалити соціальну структури персоналу.

Основним завданням розвитку персоналу підприємства є наступні:

- здійснення безперервної професійної підготовки працюючих;
- адаптація персоналу та цілеспрямована професійна трудова кар'єра;
- повне використання здібностей і компетенцій працівників;
- регулярна атестація працюючих в організації;

–формування позитивного ставлення персоналу до організації [1].

Розвиток персоналу забезпечується заходами пов'язаними з його навчанням (підвищення кваліфікації, перепідготовки), оцінюванням кадрів з метою виробничої адаптації та атестації персоналу, плануванням трудової кар'єри робітників і фахівців, стимулюванням розвитку персоналу тощо [2, с. 81].

Навчання є одним із найбільш дієвих способів розвитку персоналу будь-якого підприємства. Розрізняють традиційні та сучасні методи навчання. До традиційних методів навчання персоналу відносять такі методи, як ротація, наставництво, підготовка в проектних групах, ділове спілкування персоналу, ділові ігри, лекції, семінари, обговорення практичних ситуацій.

До сучасних методів навчання персоналу відносять такі: відеонавчання, дистанційне навчання, модульне навчання, кейс-навчання, тренінгові навчання, мозковий штурм, метод поведінкового моделювання, сторітеллінг, екшн-навчання, баскет-метод, shadowing, secondment, buddying, коучинг, майстер-клас та інші.

Всі методи навчання можливо умовно поділити на кілька груп за способом та методикою навчання. До першої групи доцільно віднести такі методи як відео навчання, дистанційне навчання та модульне навчання. Перераховані методи передбачають наявність чіткої навчальної програми, націленість на опанування теоретичного матеріалу та реалізацію за допомогою відео- та аудіо-матеріалів.

В другу групу доречно об'єднати ті методи навчання, які формують поведінкові характеристики працівника та виховують психоемоційні навички необхідні у певній ситуації. В цю групу методів входять такі методи, як кейс-навчання, мозковий штурм, сторітеллінг. Кожен з цих методів заснований на обговорення чи програванні певної ситуації, яку має засвоїти працівник та орієнтуватися як діяти у тому чи іншому схожому випадку.

В третю групу необхідно об'єднати методи, які дозволяють отримати практичний досвід за рахунок делегування повноважень, тимчасового виконання обов'язків іншого працівника або наслідування дій останнього. Така методика притаманна кейс-навчанню, екшн-навчанню, баскет-методу, а також є сутністю таких методів як shadowing, secondment та buddying.

И в четверту групу можна об'єднати методи, які засновані на авторитеті та умінні викладача. До таких методів відносять коучинг, майстер-клас та тренінг. Такі методи роботи засновані на принципі консалтингу та особистісних прикладах викладача. За використання таких методів, викладач який пояснює та показує спеціаліст розповідає і показує, як застосовувати на практиці ті чи інші методи роботи.

Отже, методи навчання персоналу є досить різноманітними та націлені на розвиток персоналу та вдосконалення його компетенцій шляхом залучення до виконання нестандартних обов'язків, наслідуванням прикладів, обговорення практичних ситуацій та класичних методів навчання. Вибір методу розвитку та навчання працівників необхідно здійснювати з урахуванням потреб та можливостей підприємств та з урахуванням особливості працівників, які потребують навчання.

Список літератури

1. Рульєв В.А., Гуткевич С.О., Мостенська Т.Л. Управління персоналом: Навчальний посібник. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 310 с.
2. Підвищення ефективності використання персоналу та його розвиток: монографія / за науковою редакцією доктора економічних наук А.Г. Бабенка. – Дніпропетровськ: УМСФ, 2016. – 328 с.

УДК 640.41

М'ясоїд Галина Іванівна, к.п.н., доцент
Університет імені Альфреда Нобеля
Miasoid Halyna Ivanivna, Ph.D., Associate Professor
Alfred Nobel University

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Успішність виконання менеджментом готелю своїх функцій можна оцінити, застосувавши кількісний аналіз основних показників комерційної діяльності готельного господарства. Однак, на сьогодні відсутня уніфікована система показників, що характеризують використання основних елементів господарського процесу, що ускладнює можливість оцінки ефективності готельного господарства. Дослідниця О.Лупич [3] виявила певну неузгодженість у підходах до оцінки економічної ефективності готельного господарства в роботах науковців та сучасних підходів до оцінювання розвитку готельного бізнесу у світі.

Ефективність діяльності готелів – це, передусім, результативність економічної діяльності, яка характеризується відношенням отриманого економічного результату до витрат ресурсів, що зумовили отримання цього результату, досягнення найбільшого обсягу наданих послуг із використанням ресурсів конкретної вартості. До показників, які характеризують ефективність діяльності готелів, науковці відносять [4]:

- обсяг реалізації послуг;
- виручка від реалізації послуг;
- прибуток.

Тип готелю, організаційно-правова форма підприємництва, економічний та туристичний потенціал,

обсяг витрат та їх складу, застосування технологій гостинності, а також місце розташування, інтенсивність туристичних потоків, ціни на послуги, організація комерційної діяльності тощо можуть впливати на ефективність діяльності готелів [1].

О. Лупич пропонує проводити розрахунок економічної ефективності готелів на основі таких показників, як:

- рівень завантаженості;
- середня ціна за номер (за одну добу);
- середня ціна оренди конференц-залів.

Крім того, економічна ефективність може залежати від:

- середнього очікуваного доходу від діяльності ресторанів і барів (структурних підрозділів готелю),
- кількості персоналу готельного комплексу,
- очікуваних експлуатаційних витрат [3].

У нашому дослідженні ми використовуємо показники, якими користуються готельні менеджери аналітики ринку готельних послуг та інвестори для оцінки ефективності діяльності готельного господарства. До основних показників такої відносять:

1) REV, Room Revenue – дохід від продажу номерного фонду, який вираховується за формулою (2.1):

$$REV = \text{Виручка від продажу номерного фонду} - \text{Вартість харчування} \quad (2.1)$$

2) RevPAR, Revenue per Available Room – дохід за кожную вільну кімнату. Використовується для оцінки прибутковості готелів у готелях різних країн світу, оскільки відображає виторг з одного номера, який приносить один гість. Важливо, що при обчисленні RevPAR від виручки від продажу номерного фонду вираховується вартість харчування. Існує два способи обрахування RevPAR: цей показник обчислюється діленням загальної суми валового

доходу від продажу номерів на кількість номерів, помножену на кількість днів певного періоду часу (рік) або множенням середньодобової вартості номера (ADR – Average Daily Room Rate) на коефіцієнт завантаженості (OCC – Occupancy), як наведено у формулах (2.2), (2.3).

$$\text{RevPAR} = \frac{\text{Валовий дохід від продажу номерів}}{\text{Кількість номерів у готелі}}, \quad (2.2)$$

або

$$\text{RevPAR} = \text{ADR (грн)} \times \text{OCC}, \quad (2.3)$$

Показник RevPAR є загальноприйнятою мірою продуктивності в готельній індустрії [2, с.60]. Можна обчислити RevPAR або дохід за одну вільну кімнату на одну ніч, певний період або рік; у такому випадку RevPAR розраховується шляхом ділення загальної суми прибутку від готелю за номером кімнати та кількістю днів у вимірюваному періоді. [6].

3) OCC, Occupancy, показник заповнюваності – це кількість номерів, зайнятих гостями готелю, і виражається як відсоток вільних номерів. Рівень завантаженості обчислюється за формулою (2.4):

$$\text{OCC} = \frac{\text{Кількість реалізованих номерів}}{\text{Кількість доступних номерів за звітний період}} \times 100 \%$$

У системі IHG System показник RevPAR вираховується як прибуток від номерів IHG, поділений на кількість доступних номерів за ніч і можуть бути математично виведені із рівень заповнюваності, помноженої на середню добову норму (ADR, Average Daily Rate).

4) ADR, Average Daily Rate (середня добова норма) вираховується як прибуток від номерів (REV, Room Revenue), поділений на кількість проданих номеро-діб (room nights) за формулою [5]:

$$ADR = \frac{\text{REV (прибуток з номерів)}}{\text{продані номери}} \quad (2.5)$$

RevPAR і ADR котируються за постійним курсом конвертації в доларах США, щоб дозволити краще зрозуміти порівняну річну товарообіг без урахування похибок, спричинених коливаннями валютних курсів.

Важливою мірою продуктивності системи IHG є зростання загального валового доходу, який є показником загальної міцності брендів IHG. Загальний валовий дохід включає загальну суму прибутку від франчайзингових готелів і загальний дохід від готелю від керованих, власних та орендованих готелів. Окрім власних та орендованих готелів, сукупний валовий дохід не є доходом, що відноситься до IHG, оскільки цей показник отримується переважно від готелів, що належать третім особам.

Важливими показниками діяльності готельної мережі є базовий/основний прибуток (Underlying revenue), зростання основного операційного прибутку (Underlying operating profit growth), основний/базовий комісійний прибуток (Underlying fee revenue), зростання маржі тарифу (Fee margin growth).

Базовий дохід та основний операційний прибуток не включають вплив вибуття власних активів, керовану оренду, значні ліквідні збитки та придбання поточного року, всі перераховані в постійній валюті з використанням курсів минулого року. Орієнтовний ріст операційної виручки також виключає вплив виняткових статей (exceptional items). Аналіз цих додаткових показників ефективності дає змогу краще зрозуміти тенденцію у порівнянні з аналогічним періодом минулого року і тим самим дозволяє оцінити основні тенденції фінансової діяльності готельної корпорації. Ці заходи також забезпечують узгодженість з внутрішньою звітністю готельної корпорації.

Основний/базовий комісійний прибуток та розмір комісійної винагороди не враховують прибуток та операційний прибуток, що залишилися у власності та орендованій власності готельної корпорації, таким чином, забезпечуються параметри, які визначають основні показники діяльності тих готелів корпорації, які здійснюють комерційну діяльність на основі комісійної винагороди.

Список літератури

1. Виноградська А. М. Готельний бізнес // Технологія комерційного підприємства / А.М.Виноградська. – Київ, 2006. – С. 636-673.
2. Єрофєєв В.І. Готель і ресторан: бізнес і управління / В.І. Єрофєєв. – 2004. – № 7. – С. 6.
3. Лупич О.О. Формування конкурентоспроможного готельного господарства регіону: дис. ... канд. екон. наук (доктора філософії): 08.00.05 / О.О.Лупич. – Ужгород, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2017. – 285 с.
4. Экономика гостиниц и ресторанов: практикум /О.П. Ефимова-Стадник и др.; под ред. О.П. Ефимовой-Стадник – Минск: БГЭУ, 2013. – 206 с.
5. What is ADR & how to identify opportunities to increase it. 5 Apr. 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.reviewpro.com/blog/what-is-adr-and-identifying-opportunities-to-increase-it>
6. What is RevPar? 25 Nov 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.reviewpro.com/blog/what-is-revpar/>

Долішня Тетяна Іванівна, к.е.н., доцент
Івано-Франківський національний технічний
університет,
Dolishnya Tetyana Ivanivna, Ph.D., Associate Professor
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and
Gas

Рогів Аліна Михайлівна, студент
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу,
Rogiv Alina Mikhailivna, student
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and
Gas

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Людський капітал став запорукою впровадження інновацій та саме від нього залежить продуктивність людини. Сьогодні спостерігається тенденція до нагромадження людського капіталу, що у свою чергу визначає потребу його обліку.

Більше того, весь потенціал підприємства не завжди знаходить своє відображення у фінансовому результаті. Тому показ людського капіталу в обліку необхідний для того, щоб реалізувати головну мету бухгалтерського обліку – надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства для прийняття рішень.

Аналіз наукових досліджень показав, що завдяки працям Нобелівських лауреатів Т. Шульца [1] та Г. Беккера [2] світ дізнався про проблему «людського капіталу». Питання бухгалтерського обліку людського капіталу

досліджували І. Абейсекер [3], Е. Брукінг [4], Н. Малюга [5] та інші.

Метою дослідження є розкриття сутності поняття «людський капітал» та розглянути його як об'єкт обліку.

Ще сотні років тому А. Сміт відзначив значення людського капіталу в роботі «Багатство націй»: «Людина, яка отримала освіту в результаті своєї важкої праці та витратила значну кількість часу для певного заняття, що вимагає надзвичайної спритності та майстерності, можна порівняти з дорогою машиною» [6]. Г. Беккер зазначав, що капіталом є не тільки уречевлена, а й жива праця, тобто якості людини, що сприяють її продуктивному відтворенню [7].

Визначають людський капітал як вартість запасу здібностей, досвіду, знань, які залучені до процесу господарювання і капіталізовані на основі найму та приносять додану вартість (прибуток) [8].

Вважаємо, що поняття «людський капітал» можна тлумачити як сукупність інвестицій, вкладених в знання та уміння людини, які приносять економічні та соціальні вигоди в поточному та майбутньому періодах.

Людський капітал є вкрай важливим для підприємства, який має майбутню економічну вигоду, що є критерієм для визнання активом підприємства.

Проте, оцінка людського капіталу залишається невирішеною проблемою. Незважаючи на значну кількість розроблених відповідних методик (дохідні, затратні, ринкові) вони не набули широкого поширення і застосування в бухгалтерському обліку.

Світові компанії на практиці проваджують різні типи систем обліку людських ресурсів (HRA), так звані моделі корисності або моделі активів. Перші дають змогу оцінити економічні наслідки від зміни поведінки трудового персоналу в результаті певних дій. В основі моделі активів лежить звичайна схема бухгалтерського обліку у якій враховано

особливості людського капіталу. Витрачені на людські ресурси кошти накопичуються на спеціальних рахунках залежно від призначення [9].

Результати аналізу наукових досліджень щодо відображення людського капіталу підприємства показав, що

- одна група дослідників рекомендує обліковувати «людський капітал» у статті активу балансу «Нематеріальні активи» [10];

- інші – відображати на позабалансових рахунках [11].
До чого й ми схиляємося.

Отже, за результатами проведеного дослідження прийшли до таких висновків: людський капітал – це сукупність інвестицій, вкладених в знання та уміння людини, які приносять економічні та соціальні вигоди в поточному та майбутньому періодах; доцільно обліковувати «людський капітал» на позабалансових рахунках.

Перспективи досліджень вбачаються у потребі подальшої розробки методології обліку людського капіталу з метою впровадження у практику.

Список літератури

1. Shultz T. Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences. N.Y., 1968, vol. 6.

2. Becker, Gary S. Human Capital. N.Y. : Columbia University Press, 1964.

3. Abeysekera I., Guthrie J. Status of intellectual capital reporting in Sri Lanka – a research note. Sydney: Macquarie Graduate School of Management, 2001. 20 p.

4. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / пер. с англ. под ред. Н.Л. Ковалик. СПб.: Питер, 2001. 288 с.

5. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2005. 548 с.

6. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Соцэкгиз, 1962. 684 с.

7. Беккер Г. С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории; пер. с англ.; сост. и науч. ред. Р. И. Капелюшников. М.: ГУ ВШЭ, 2003. 672 с.

8. Голікова Н. В. Людський капітал як фактор зростання та розвитку економіки : автореф. дис. ... канд. ек. наук: 08.01.0. Київ, 2004. 28 с.

9. Перчук О. В. Сучасна система обліку людського капіталу. *Економічний вісник університету*. 2012. №18/1. С.81–86.

10. Бурденко І. М., Гололобова Н.В. Людський капітал як об'єкт бухгалтерського обліку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 4 (15). С.403-408 .

11. Корольок Н. М. Людський капітал як об'єкт бухгалтерської методології. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №7(97). С.252-260.

ENGINEERING SCIENCES

**Анопрієнко Тетяна Володимирівна, к.е.н., старший
викладач**

Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова

Anopriienko Tetiana Volodimirivna, Ph.D., Senior Lecturer

O.M. Beketov National University of Urban Economy in
Kharkiv

Пілічева Марина Олегівна, к.т.н., доцент

Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова

Pilicheva Maryna Olehivna , Ph.D., Associate Professor

O.M. Beketov National University of Urban Economy in
Kharkiv

Янович Володимир Валерійович, студент

Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова

Yanovych Volodymyr Valeriyovych, student

O.M. Beketov National University of Urban Economy in
Kharkiv,

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДСТРУ В УКРАЇНІ

Розвиток кожної країни залежить від наявності якісної актуальної інформації, її своєчасного надходження, оновлення та зберігання. Особливе місце займає інформація щодо земельних ресурсів, їхнього стану, використання, перерозподілу, покращення тощо.

Слово «кадастр» походить від двох латинських слів «caput» – «податковий предмет» і «capetastrum» – «опис податкових

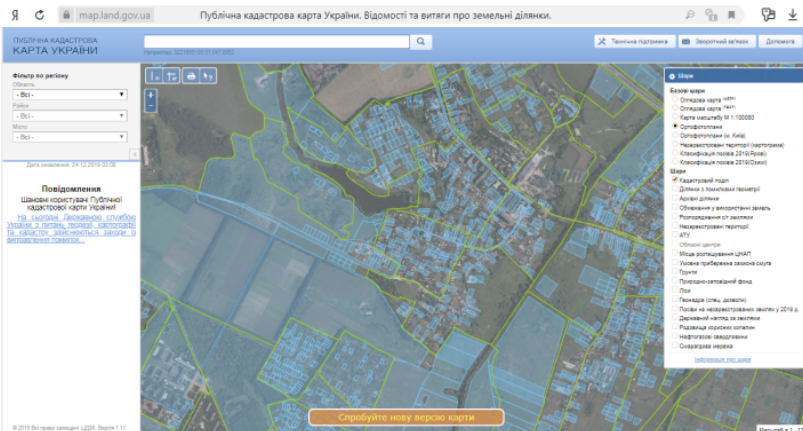
предметів». Слід відмітити, що на початкових етапах під кадастром розумілася книга, в якій вказувалися відомості щодо предмету оподаткування. З виникненням і розвитком держави, земля стає основним джерелом державних доходів, і відповідно – об'єктом оподаткування. Внаслідок цього, на визначених етапах розвитку суспільства з'явилася необхідність у точному обліку земель, їхньої оцінки як об'єкта господарювання й оподаткування.

Так, на початку створення земельного кадастру в Україні він позиціонувався, як сукупність достовірних даних про правовий, господарський і природний стан земель. Основою для цього слугували дані реєстрації землекористувань, облік кількості та якості земель, бонітування ґрунтів і економічна оцінка земель. З набуттям незалежності України, державний земельний кадастр розглядається вже як єдина система необхідних відомостей і документів про правовий режим земель, їхній розподіл серед власників землі та землекористувачів, у тому числі орендарів, їхній розподіл за категоріями земель, та про якісну характеристику та народногосподарську цінність земель [1]. З 2002 року державний земельний кадастр розглядається, як єдина державна система земельно-кадастрових робіт, яка встановлює процедури визнання фактів виникнення чи припинення прав власності та користування земельними ділянками, і яка містить сукупність відомостей і документів стосовно місця розташування та правового режиму ділянок, їхню оцінку, класифікацію земель, їхню кількісну та якісну характеристику, розподіл їх серед власників землі та землекористувачів [2].

З прийняттям Закону України «Про державний земельний кадастр» [3] внесені зміни до Земельного кодексу України [4] та з 01 січня 2013 року і на сьогодні Державний земельний кадастр, як і в більшості країн світу є, відповідно, єдиною державною геоінформаційною системою відомостей про землі, розташовані у межах державного кордону України, їхнє цільове призначення,

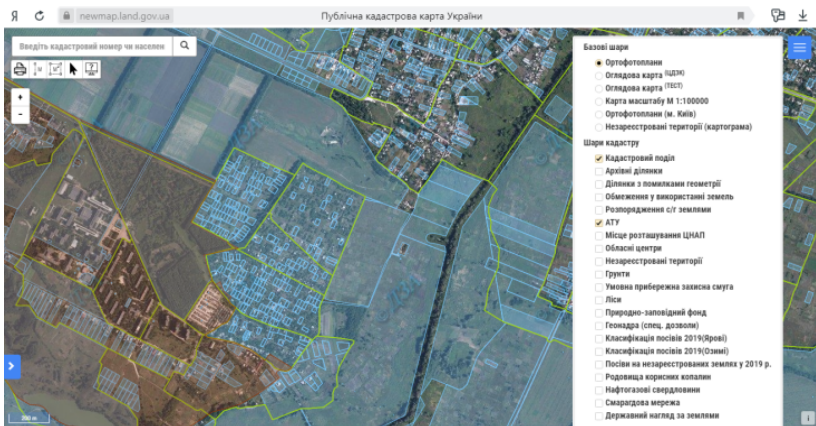
обмеження у їхньому використанні, а також дані про кількісну й якісну характеристику земель, їхню оцінку та дані про розподіл земель між власниками та користувачами [3, 4].

Значним кроком у формуванні нового підходу до ведення сучасного Державного земельного кадастру є застосування новітніх геоінформаційних технологій, завдяки яким відбувається спрощення різних процедур щодо оформлення та переоформлення прав на земельні ділянки, встановлення обмежень у використанні земельних ділянок, отримання актуальної інформації щодо земельних ділянок та прав на них тощо. Створення Публічної кадастрової карти України (ПКК) [5, 6], фрагмент якої наведений на рис. 1, дозволило систематизувати інформацію, яка містилася на паперових носіях і виявити ряд недостовірних даних та помилок, які містилися в землевпорядній документації розробленої у попередні роки.

а) стара версія ПКК [5]

б) нова версія ПКК [6]

Рис. 1. Публічна кадастрова карта України

У вільному доступі міститься інформація щодо кадастрових номерів, типу (форми) власності, цільового призначення та площі земельних ділянок. Безпосередньо з ПКК України в онлайн режимі, цілодобово можна замовити Витяг про земельну ділянку або Витяг про нормативну грошову оцінку, а також Інформацію про право власності та речові права. При цьому відповідно до Закону України «Про державний земельний кадастр» [3] та Порядку ведення Державного земельного кадастру [7] сертифіковані інженери-землевпорядники та державні реєстратори мають доступ до більш повної інформації про земельні ділянки та права на них, у межах своїх повноважень.

Також на офіційному сайті Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр) [8] міститься інформація щодо діяльності Держгеокадастру, створенні геодезичної та картографічної основи ведення Державного земельного кадастру, передачі земель новоствореним об'єднаним територіальним громадам, нормативної грошової оцінки земель тощо [8, 9].

Список літератури

1. Земельний кодекс України, № 561-ХІІ від 18.12.1990 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12?find=&text=%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80#top>.
2. Земельний кодекс України, № 2768-ІІІ від 25.10.2001 р. станом на 01.01.2002 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/561-12>.
3. Про державний земельний кадастр: Закон України № 3613-VI від 07.07.2011 р. (станом на 01.01.2013). [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3613-17>.
4. Земельний кодекс України, № 2768-ІІІ від 25.10.2001 р. (станом на 01.01.2013 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/561-12>.
5. Публічна кадастрова карта України (стара версія Публічної кадастрової карти України) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://map.land.gov.ua/kadastrova-karta>.
6. Публічна кадастрова карта України (нова версія Публічної кадастрової карти України) [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://newmap.land.gov.ua/?cc=4059826-9378931313,6427955.839429647&z=15&f=atu,kadastr&bf=ortho10k_all.
7. Порядок ведення Державного земельного кадастру, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1051 від 17.10.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#n19>.
8. Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://land.gov.ua>.
9. Анопрієнко Т. В. Актуальні питання формування земель об'єднаних територіальних громад. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів: матеріали ІІІ міжнар. наук.–практ. конф. (м. Харків, 25 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. С. 213–215.

Вишневський Денис Сергійович, Студент
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова
Vishnevsky Denis Serhiyovych, Student
O.M. Beketov National University of Urban Economy in
Kharkiv

Доля Костянтин Вікторович, к.т.н., доцент
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова
Dolya Konstantin Viktorovich, Ph.D., Associate
Professor
O.M. Beketov National University of Urban Economy in
Kharkiv

СИСТЕМА ПРОЕКТУВАННЯ МІСЬКОГО ПІДЗЕМНОГО ТРУБОПРОВОДУ НА ОСНОВІ 3D- ВІРТУАЛЬНОГО МІСТА

Розширенням та використанням підземних ресурсів у містах інтенсивність та щільність міських підземних трубопроводів різко зростають. Як ефективно використовувати сучасні технології та реалізовувати управління, візуалізацію, помічник дизайну та застосування шахтних підземних космічних ресурсів, є актуальними питаннями в сучасній розробці віртуального міста. У цій статті ми представляємо основу для системи проектування підземних трубопроводів Urban Underground Pipeline Assistance (UUPADS) на основі 3D-віртуального міста шляхом вторинної розробки. UUPADS призначений для ефективної організації та управління інформацією підземного трубопроводу. Вона включає в себе такі функції, як 3D-побудова віртуальної міської платформи, динамічна візуалізація конвєсра 3D, редагування конвєсра та аналіз

асистента тощо. Дані про наземні дані, такі як зображення дистанційного зондування, Цифрові моделі підняття (DEM), дороги та 3D будинків тощо інтегровані та керуються платформою 3D віртуального міста. Візуалізація підземного 3D-трубопроводу реалізована з посиланням на місце розташування даних земля-земля та реалізований асистентський аналіз. Взятий одним регіоном провінції Цзілінь, як дані досліджень, UUPADS є можливим у проведенні 3D-конвеєрного інтерактивного управління для підвищення ефективності та зручності. Система проектування міського підземного трубопроводу запропонована та впроваджена на основі, а нова стратегія 3DGIS в цій роботі. Система може проводити інтерактивну візуалізацію та помічник аналіз управління 3D-трубопроводами для підвищення ефективності та зручності. Планування та управління ними трубопровід належним чином має важливе значення для наведення та прискорення розвитку сучасних міст. UUPADS є не тільки корисним для забезпечення прийняття рішень для полегшення будівництва підземних трубопроводів, але й корисна для надання технічної підтримки та надання допомоги у прийнятті рішень для управління містом, нормально для міста експлуатація та містобудування тощо. Аналіз буфера 3DGIS є важливою функцією в системі помічників проектування. Він був використаний для створення області смуги автоматично відповідно до певної відстані навколо об'єктів, таких як вузли труб, трубопроводи та поверхневі утворення. Область впливу між трубопроводами, будівлями та спорудами може бути визначено чітко. Отже, такі об'єкти, як трубопровідні вузли, трубопроводи та всі види споруд всередині області буфера розпізнається, а результати виводяться статистично. Буферний аналіз в основному використовується для аналізу зіткнення, який зазвичай існує між трубопроводами, трубопроводами та будівлі, трубопроводами та споруди. Він

використовується для пошуку будівель та споруд навколо трубопроводів, щоб виявити трубопроводи неправильно розташовані. Це дозволяє уникнути зіткнення між трубопроводами. Відповідно до рамок системи проектування помічника міського підземного трубопроводу на основі 3D Віртуальне місто, ми беремо дані одного регіону провінції Цзілінь як приклад і розробляємо прототип Використовуючи технологію 3D GIS, система могла відображати конвекс у 3D-середовищі в режимі реального часу та включити професійні, масштабовані, промислові сили, що значно покращує загальну безпеку та надійність управління трубопроводами.

Доля Костянтин Вікторович, к.т.н., доцент
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова
Dolya Konstantin Viktorovich, Ph.D., Associate
Professor
O.M. Beketov National University of Urban Economy in
Kharkiv

ПІДЗЕМНІ ТЕРИТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІСТ У ОБЛІКОВО–ПЛАНУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Знання підземних територій є ключовим питанням для міст на початку 21 століття. Поки що євро дуже мало міста включили підземних територій у свої планові документи та управління. Існує очевидний розрив між північчю та на південь від Європи, як було зрозуміло в акції COST SUBURBAN, проведений консорціумом з 29 різних європейських країн.

У рамках цієї дії було розглянуто кілька тематичних досліджень з різних частин Європи, включаючи успішні випадки Роттердаму, Глазго, Осло, Гамбург, Оденсе та інші, всі вони в Північній Європі. Іспанія була представлена у справі А Соґіña, а прибережне місто на північному заході Піренейського півострова. Цей текст присвячений аналізу рівня розвитку між міським планування та знання підпільників. Зокрема, увага приділяється поводженню підпільників у течії планування та його значення в урбанізмі та місцевому плануванні. Міська рада розробляє впровадження Географічної інформаційної системи для досягнення кращого знання стану, умов та інших аспектів міських мереж.

Проект ГІС в основному базується на отриманні інформації, розробці технології збору даних та обробка та організація даних. Весь Проект орієнтований на розвиток та

створення інфраструктури, яка забезпечує простіший спосіб отримання, оновлення, використання та поширення даних. Все це також тісно пов'язане з концепцією та програмою під назвою Smart City Coruña. Основою програми є збір та обробка даних на централізованій комп'ютерній платформі та її управління та інтерпретація, щоб залежно від різних можливих сценаріїв оптимізувати ресурси оптимізовано для належного функціонування кожної служби - від водопостачання до мережі громадського транспорту. Дані стосуються багатьох аспектів, таких як якість повітря та води, щільність руху, рівень шуму тощо. Горизонтальна платформа, яка називається містом міста, отримує дані або інформацію в реальному часі про те, що відбувається в нашому місті, від датчиків та вимірювальних приладів, і обробляє їх, щоб зробити доступними для різних програм та послуги. Крім того, всю цю інформацію можна переглядати в режимі реального часу в передовій системі візуального представлення, eVidens візуалізатор, який інтегрує дані, щоб запропонувати їх у інтерактивній системі, заснованій на територіальному представництві міста. Другий етап - надання цьому мозку інтегрованих даних із набору пілотних проєктів з різними цілями, починаючи від управління міською інфраструктурою, моніторингу та догляду за навколишнім середовищем, підтримки комерції та туризму, до власного управління муніципальної адміністрації через розробку Електронної Адміністрації. Програма «Розумне місто» також включає ініціативи, щоб зробити місто більш доступним, наприклад, реалізацію електронне управління або публікація інформації. Надра стає ключовим фактором при плануванні містобудівної діяльності, оскільки має бути декілька факторів враховується при складанні планувального документа: наявність мереж служб, археологічних решток, або необхідність усунути певне використання поверхні, щоб отримати якісний міський простір.

Доля Олена Євгенівна, к.т.н., доцент
Харківський національний університет радіоелектроніки

Dolya Elena Evgenievna, Ph.D., Associate Professor
Kharkiv National University of Radio Electronics

КОМПЛЕКСНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДЗЕМНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ТА ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА БАЗІ BIM ТА GIS

Підвищити ефективність управління підземними комунальними послугами з точки зору комунальної компоненти та міської комунальної мережі, а також полегшити прийняття рішень щодо робіт з обслуговування комунальних послуг. Основні причини неефективного обміну інформацією, поганого управління утилітами та реактивного прийняття рішень, після чого вивчаються потенційні рішення. Запропоновано інтегровану систему управління утилітами, засновану на інтеграції моделювання будівельної інформації (BIM) та географічної інформаційної системи (GIS), для якої розроблена загальна модель даних про корисні дані, що представляє інформацію про корисність у п'яти аспектах, щоб полегшити відображення класів галузевих фондів (IFC) та мова географічної розмітки міста (CityGML). Перевірка запропонованої рамки свідчить про те, що розроблена модель даних може представляти інформацію про утиліту всебічно, на основі якої розроблені функції інтегрованої платформи BIM-GIS для підтримки управління підземними утилітами з точки зору окремих компонентів утиліти та просторових мереж утиліти. За допомогою запропонованої структури управління утилітами можна покращити та полегшити процес обміну інформацією, ефективність управління утилітами та прийняття рішень. Надалі більше функцій рамки буде розроблено відповідно до практичних вимог, і більше даних про технічне обслуговування буде використано для перевірки

та вдосконалення рамки. на основі функцій інтегрованої платформи BIM-GIS розроблено для підтримки управління підземними утилітами з точки зору окремих компонентів корисності та просторових мереж утиліти. Надалі більше функцій рамки буде розроблено відповідно до практичних вимог, і більше даних про технічне обслуговування буде використано для перевірки та вдосконалення рамки. на основі функцій інтегрованої платформи BIM-GIS розроблено для підтримки управління підземними утилітами з точки зору окремих компонентів корисності та просторових мереж утиліти. За допомогою запропонованої структури управління утилітами можна покращити та полегшити процес обміну інформацією, ефективність управління утилітами та прийняття рішень. Надалі більше функцій рамки буде розроблено відповідно до практичних вимог, і більше даних про технічне обслуговування буде використано для перевірки та вдосконалення рамки. 3D-модельовання віртуальної міської платформи починається з інтеграції просторової бази даних та атрибутів. У цьому частина, в загальній координаті створюється точна сцена даних 3D з реалістичним зображенням та геопосиланням система. Обробляються такі масивні дані, як зображення RS, лінійна функція, DEM, 3D-будинки, 3D-модель тощо ефективно. Вторинна розробка може бути використана для вивчення та розуміння платформи. Як результат, а реалізований масивний набір даних про місцевість. Насамперед, зображення дистанційного зондування та DEM злиті за допомогою технології 3D GIS і результати завантажуються на платформу 3D.

Тільняк Юрій Ярославович, аспірант
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»
Tilniak Yurii Yaroslavovich, graduate student
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У ТРАНСПОРТНІЙ ЛОГІСТИЦІ

Сьогодні процес вантажоперевезень залишається недосконалим через складнощі взаємодії між учасниками ланцюжка, до якої належать логісти, замовники, одержувачі, державні, посередницькі структури та ін.

Головною проблемою впровадження технології є необхідність застосування ефективних алгоритмів шифрування, адже система повинна гарантувати достатню криптографічну стійкість для передачі конфіденційної інформації в мережі.

Оскільки дані транзакцій на блоках неможливо змінити чи підробити, інформація про транзакції є дуже достовірною. Також, застосувавши розумні контракти, що можуть автоматизувати транзакції за певних умов, користувач зможе значно підвищити швидкість роботи.

Для виконання завдань з транспортування сировини чи продукції до клієнтів залучаються численні бюрократичні операції. Усі операції в транспортній логістиці здійснюються на основі декількох документів для забезпечення надійності транзакцій. У світовій торгівлі робота проводиться на основі стандартних торгових документів, тоді як при біржах віч-на-віч зазвичай немає питань довіри, оскільки покупець заплатив би, побачивши товар сам.

Застосування технології блокчейн призведе до зміни парадигми в транспортній логістиці. Процес перевірки транзакцій стане більш ефективним та допоможе досягти швидкої доставки товарів та послуг шляхом взаємної довіри між учасниками [1, с. 15-16].

У сфері логістики основним документом, що регулює процес транспортування є договір між замовником та перевізником. Перевізник зобов'язується у визначені терміни доставити вантаж, а замовник - оплатити послуги за встановленою вартістю.

Оскільки технологія блокчейн може записувати кожен транзакцію за допомогою конкретного алгоритму, кожна наступна зміна у транзакції створює інший блок даних по ходу ланцюга, що зв'язаний та простежується в кожній частині транзакції копіюючи транзакції за певний період часу в режимі реального часу, що робить дані транзакції більш безпечними, унеможливаючи підробку або знищення даних. Таким чином, дослідження та застосування технології блокчейн у транспортній логістиці має значний вплив на систему, що існує в транспортній логістиці та демонструє безпечність та прозорість технології для всіх учасників процесу [3, с. 320].

Визначимо наступні переваги застосування технології блокчейн для транспортної логістики:

- Усі документи та затвердження документів належним чином уповноваженою особою вносяться до розподіленого реєстру.

- Усі файли інтегровані в єдину систему.

- Дані оновлюються в режимі реального часу по всіх блоках. Це синхронізує роботу всіх залучених учасників та засобів та підвищить точність прогнозування та планування оптимального маршруту доставки, тим самим зменшивши загальну вартість перевезення.

- Ланцюг не залежить від помилок центрального регулюючого органу, що зменшує ризик видалення або

кібератаки на одному сервері та робить його надзвичайно продуктивним.

- Точне оновлення інформації для всіх членів ланцюга поставок: немає способу підробити або втратити документацію.

- Можливість інтегрувати автоматичні тригери та скористатися датчиками IoT, тим самим збільшуючи безпеку в транспортуванні. Такий підхід також дозволить відстежити зміни у зовнішніх умовах, які мають важливе значення для певного виду товару [2, с. 88-90].

Таким чином блокчейн - це інноваційний та покращений метод відстеження поставок продукції, оскільки всі учасники логістичного ланцюжка поставок зберігають живу копію всіх даних без центрального сервера. Кожен новий запис в книзі завжди доступний для перегляду учасниками, вони можуть відстежувати, що відбувається з вантажем, де він знаходиться в даний момент, і можуть бути впевнені, що ніхто не втручався або не порушував процес. Крок за кроком, прискорення потоку інформації звичайний робочий процес перетворить на цифровий, що дозволить економити час та ресурси.

Список літератури

1. Тільняк Ю. Я., Корнага Я. І. Дослідження та застосування технології блокчейн у транспортній логістиці // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки: Вип. 1 (83), 2019. - С.12-17.
2. Петенева А. А. Роль електронної торгівлі в розвитку бізнесу // Синергия Наук. 2016. № 6. С. 86-91.
3. Запечников С. В. Криптографические протоколы и их применение в финансовой и коммерческой деятельности / С. В. Запечников. - Москва: Горячая линия - Телеком, 2007. - 320 с.

LAW

УДК 347.73 (477)

Баїк Оксана Іванівна, д.ю.н.

Навчально-науковий інститут права, психології та
інноваційної освіти Національний університет «Львівська
політехніка»

Bayik Oksana Ivanivna, D.Sc. (Law)

Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and
Innovative Education

National University «Lviv Polytechnic»

**ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ
ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

29 березня 2017 року Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію реформування Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України), яку розроблено Міністерством фінансів України. Саме ця Концепція стала основою для розробки деталізованих планів реформи ДФС України. У ній передбачено, що оптимізацією організаційної структури (*примітка автора* – ДФС України) можна досягти: створення функціональних митних та податкових вертикалей; скорочення адміністративних функцій (бухгалтерії, кадрів, матеріально-технічного забезпечення) та перерозподілу ресурсів на виконання основних оперативних функцій; передачі підрозділів аудиту та роботи з боргом з районного рівня на обласний; ефективної організації роботи районних інспекцій як сервісних офісів; централізації основних функцій та впровадження єдиних стандартів їх виконання [1].

Сьогодні в Україні реорганізація ДФС України, яку розпочато постановою Кабінету Міністрів України від 18

грудня 2018 р. № 1200 ще триває. Саме ця постанова є підґрунтям для реорганізації ДФС України шляхом її поділу та утворенням відповідно двох окремих центральних органів виконавчої влади, а саме: Державної податкової служби України та Державної митної служби України [2]. Щодо процесу такого поділу наявні розрізнені точки зору серед юристів та представників владних органів [3]. Не вдаючись до дискусії, вважаємо, що думки цих експертів хоча й мають суб'єктивний характер, проте дають змогу зважити на позитивні та негативні сторони вирішуваної проблеми, тому, безперечно, заслуговують на увагу. Зазначимо, що процес реорганізації ДФС України тривав ще протягом 2019 року. Зокрема, 6 березня 2019 р. були затверджені положення про Державну податкову службу України та Державну митну службу України [4]. Однак зареєстровано ці органи в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб у різний час, а саме: Державну податкову службу України – 17 травня 2019 року [5], а Державну митну службу України – 16 липня 2019 року [6]. Свою роботу Державна податкова служба України розпочала 28 серпня 2019 року [7], а Митна служба України – 8 грудня 2019 року [8]. До того ж, 3 грудня 2019 року до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань внесено рішення про припинення Департаменту податкових та митних експертиз ДФС України [9]. Зауважимо, що станом на сьогодні підрозділи податкової міліції ще діють у складі ДФС України [10].

Узагальнюючи, зазначимо, що ДФС України хоча й перебуває на шляху завершення своєї діяльності, однак, як видається, до повного її припинення ще потрібно вирішити певні питання, серед яких – функціонування податкової міліції у складі ДФС України, повноваження якої продовжено Кабінетом Міністрів України. Отже, сьогодні Україною хоча й зроблено певні кроки щодо досягнення результатів,

спрямованих, зокрема, на реформування структури фіскальних органів, проте, для його успішного завершення потрібно ще докласти обдуманих та виважених зусиль, щоб отримати очікувані результати.

Список літератури

1. Уряд схвалив Концепцію реформування ДФС. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. 2017. 29 березня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249858680>.

2. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1200. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України* URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorenniya-derzhavnoyi-podatkovoyi-sluzhbi-ukrayini-ta-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini>.

3. Експерти про поділ ДФС: думки розділилися. *Асоціація правників України*. 2019. 5 липня. URL: <https://uba.ua/ukr/news/6616/print/>.

4. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF>.

5. Державну податкову службу зареєстровано як юридичну особу. *Юридична Газета online*. 2019. 17 травня. URL: <http://jur-gazeta.com/golovna/derzhavnu-podatkovu-sluzhbu-zareestrovano-yak-yuridichnu-osobu.html>.

6. В Україні зареєстровано Митну службу. *ТСН Україна*. 2019. 16 липня. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/derzhavna-mitna-sluzhba-otrimala-oficiynu-reyestraciyu-1378959.html>.

7. Державна податкова служба України розпочала свою роботу. 2019. 28 серпня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-derzhavnoyi-podatkovoyi-sluzhbim210819>.

8. В Україні розпочала роботу нова Державна митна служба. *Radio Свобода*. 2019. 08 грудня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nova-mytnytsya/30314184.html>.

9. Увага! Розпочато процедуру реорганізації Департаменту податкових та митних експертиз ДФС. 2019. 05 грудня. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/392408.html>.

10. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. № 846. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/846-2019-%D0%BF#n13>.

УДК 342.4

Сгорова Валентина Сергіївна, к.ю.н., доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Yehorova Valentyna, Ph.D., Associate Professor
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky
Kyiv Polytechnic"

РОЗУМІННЯ ТЕОРІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВИЩИМИ ШКОЛАМИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ.

Протягом періоду від кінця 1960-х до початку 1990-х конституційна теорія в американських юридичних школах майже повністю займалася конституційним тлумаченням судів. Одержимість вчених-юристів інтерпретаційною теорією виникла з політичних обставин. Консервативні правові активісти кидають виклик ліберальним рішенням суду не просто з точки зору незгоди з результатами, а з точки зору нелегітимності методів інтерпретації, якими користувався Суд Уоррена. На думку консерваторів, єдиним методом тлумачення конституції, який міг би надати легітимність рішень Суду, був той, який майже повністю зосередився на первісному значенні або розумінні слів Конституції.¹ Суд Уоррена (а потім і суд Бургера, до їхнього жаху) не дотримувався припису консерваторів.

Ліберальні конституційні теоретики виробили дві відповіді на консервативний виклик. Один з популярних аргументів полягав у тому, що оригіналісти не могли надати гідного викладу про те, як розуміння, яке дотримуються особи, об'єднуються в єдине розуміння, яке пізніше можуть застосовувати суди. Іншим було те, що оригіналістичні розробки окремих положень були, як правило, надзвичайно

простодушніми, такого роду, як насміхаються історики як "історія адвокатського бюро". Лібералів приваблював аргумент, що серйозна експертиза епохи обрамлення виявила надзвичайно складний інтелектуальний всесвіт, розірваний серйозними концептуальними розбіжностями, які підходили до належного розуміння окремих конституційних положень. Зважаючи на ці розбіжності, зазначають ліберали, просто не було початкового розуміння того, що пізніше можуть застосувати суди. Третя популярна відповідь на консервативний оригіналізм підкреслювала неможливість безпосередньо застосовувати оригінальні розуміння до змінених обставин. Натомість, ліберали стверджували, сьогодні суди повинні посилались на цінності, що лежать в основі положень Конституції, щоб побачити, як сучасні закони вимірюються проти цих цінностей.

Друга відповідь лібералів на консервативний оригіналізм полягала в розробці альтернативних інтерпретаційних підходів, які, на їхню думку, зробили судові рішення законними. Два таких підходи були особливо привабливими. Першим було відродження Джона Харта Елі та перестановка підходу до "виноски 4 на вироби з кароліну". Відповідно до такого підходу, суди повинні були виявити та виправити перешкоди в процесі демократичного представництва, а потім залишитися осторонь. За словами Елі, цей підхід узгоджував енергійний судовий розгляд - у межах своєї належної сфери - з демократичним самоврядуванням, використовуючи суди для очищення процесів демократичного представництва без нагляду за результатами справді демократичних процесів. Другий популярний підхід - заклик Рональда Дворкіна до морально-політичної філософії для тлумачення положень про захист прав Конституції, які, зрештою, використовували звичні філософам терміни.

Суперечки між лібералами та консерваторами ставали дедалі загарчавішими. Консерватори визнали, що деякі конституційні положення розумілися, коли вони приймалися, щоб посилатися на дещо абстрактні права, але критикували лібералів за те, що вони маніпулювали рівнем загальності, на якому вони тлумачили ці положення та права. Вони змінили свою позицію щодо вирішення проблеми агрегації, але заявили, що переглянуті оригіналістичні підходи залишаються правдоподібними. Ліберали визнавали, що американські політичні традиції вимагають використання певного оригіналізму для виправдання судових тлумачень, але наполягали на тому, що такий прийом не повинен бути таким жорстким, як наполягали консерватори.

Зрештою, боротьба за оригіналізм виникла в юридичних школах, хоча вони залишалися важливими в риториці консервативних політичних активістів, які зосереджувалися на судах. Консерватори виявили, що Ренквістський суд зробив достатньо добре своїми вогнями, не застосовуючи суто оригіналістичний підхід, і дійсно це зробив, застосовувавши деякі методи, які консерватори критикували, коли ліберали їх застосовували³. це призвело до висновку, що по суті вся робота Верховного Суду у XX столітті, якщо не раніше, була якось нелегітимною. Важко було сказати, що у рішеннях Суду не було демократичної легітимності у світі, де рішення Суду регулярно затверджували американська громадськість. Зрештою, конституційне теоретизування в американських юридичних школах про конституційне тлумачення закінчилося визнанням того, що Суд насправді застосував ряд інтерпретаційних підходів, і це правильно.

УДК 347.45/.47

Кучеренко Ігор Анатолійович, студент
Національний авіаційний університет
Kucherenko Ihor Anatoliiovych, student
National Aviation University

Жмур Наталія Володимирівна, к.ю.н., доцент
Національний авіаційний університет
Zhmur Nataliya Volodymyrivna, Candidate of legal
sciences, Associate Professor
National Aviation University

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІПОТЕКИ ПОВІТРЯНИХ СУДЕН

Згідно положень абзацу 2 частини 1 статті 181 Цивільного кодексу України правовий режим нерухомого майна може бути поширений законом на повітряні судна. Так, у доктрині цивільного права вказана норма закріпилася як «нерухомість у силу закону». Існування вказаної правової категорії, яка є по суті юридичною правовою фікцією, пов'язують із забезпеченням особливого обороту певних об'єктів цивільних прав шляхом встановлення вище вказаного режиму [1].

Тому, визнання рухомих речей, які за своїми фізичними властивостями є юридично «нерухомими в силу закону», має за свою основну мету поширення на вказані об'єкти правового режиму передбаченого для фізично нерухомих речей. Насамперед, це пов'язують із їх специфічною економічною цінністю та великою вартістю.

Так, під «нерухомими в силу закону», об'єктами, на які поширено режим нерухомої речі, можна визначити ті об'єкти цивільних прав, які на відміну від просто нерухомих речей

відрізняється тим, що у вказаних об'єктів відсутня фізична ознака як міцний зв'язок з земельною ділянкою, що проявляється у неможливості їх вільного переміщення у просторі без їх пошкодження або знецінення. Вказаним об'єктам притаманний лише правовий режим, такий як у речей, які є фізично нерухомими.

Основною та єдиною умовою, яка дає підстави говорити про поширення правового режиму нерухомості на повітряні судна – визнання їх «нерухомими в силу закону» є державна реєстрація, а саме державна реєстрація прав в реєстрі нерухомих речей. Тому, що сам по собі факт створення такого судна, ще не означає, що на це майно автоматично поширюються норми, які визначають правовий режим нерухомості. Як такими вони стають лише в тому випадку, якщо на них права підлягають та відповідно зареєстровані в державному реєстрі прав на нерухомі речі. У даному випадку, слід акцентувати увагу на тому, що в силу абз. 2 ч. 1 ст. 181 ЦК України такі об'єкти не стають «нерухомими в силу закону», а лише визначається, які об'єкти можуть бути визнані як такі, на які поширено правовий режим нерухомості (цей перелік об'єктів не є вичерпним) та умова визнання їх такими [1].

Частина 4 статті 182 ЦК України визначає, що порядок проведення державної реєстрації прав на нерухомі речі та підстави відмови в ній встановлюється законом. Таким є Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» який в ч.2 ст.2 чітко визначає, що дія цього закону не поширюється на державну реєстрацію прав на повітряні судна та інші об'єкти цивільних прав, на які законом поширено правовий режим нерухомої речі. Отже, вказаний закон застосовується лише до нерухомих речей, які є такими тільки за своїми фізичними властивостями [2].

Спеціальне законодавство, яке регулює цивільний оборот суден визначає реєстрацію, але за своєю юридичною природою вона є лише спеціальною реєстрацією (обліковою), а не реєстрацією прав на нерухоме майно, яка за своїми правовими наслідками породжує правовий режим нерухомості вказаних об'єктів.

Підсумовуючи викладене, слід відзначити, що повітряні судна за чинним законодавством розглядаються як об'єкти на які поширено правовий режим нерухомої речі, відповідно до вимог абз.2 ч.1 ст. 181 та ч.1 ст. 182 Цивільного кодексу України. А тому, якщо вони є «нерухомими в силу закону», то й можуть розглядатися як предмет іпотеки.

Однак є досить важливим те, що абз.2 ст.1 Закону України «Про іпотеку», в якому вказується, що застава повітряних суден регулюється за правилами, визначеними цим Законом. У даному разі фраза «застава... регулюється за правилами, визначеними цим Законом», невідповідає вимогам абз. 2 ч. 1 ст. 181 ЦК України. А тому, вище вказане, дай можливість зробити висновок про те, що законодавець не враховуючи вимог ЦК України шляхом внесення лише змін до Закону України «Про іпотеку» поширив на повітряні судна правовий режим нерухомості. Але, таке положення може бути виключно тимчасовим, є нежиттєздатним та не забезпечує всю ту повноту ефективності, з якою метою встановлюється правовий режим нерухомості на рухомі речі, який закладався Цивільний кодекс України. Оскільки, такий правовий засіб як державна реєстрація прав на об'єкт є основою, фундаментом у формуванні всього правового режиму нерухомості і останній без неї як такий втрачає всю свою сутність. Тому, вказаний нормативно правовий акт потребує внесення відповідних змін для врегулювання правових розбіжностей.

Отже, рекомендується внести відповідні зміни в чинне законодавство, які пов'язані із нормативно правовим

регулювання державної реєстрації іпотеки повітряного судна за для ефективного використання вказаного механізму. Крім того, варто створити єдиний реєстр, який буде містити повну інформацію про об'єкти на які поширено правовий режим нерухомості.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]// Відомості Верховної Ради України 18.12.2016 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 51. - Ст.553.

Фрумкіна Арина Леонівна, к.філол.н, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

Frumkina Aryna Leonivna, PhD, Associate Professor
National University "Odessa Academy of Law"

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРЕДМЕТНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні в Україні величезне значення надається вивченню іноземних мов, і перш за все, англійської мови як домінуючої у світі мови міжнародного спілкування. Це пов'язано з євроінтеграційними та світовими інтеграційними прагненнями нашої країни, що не можуть бути реалізованими, коли більшість громадян країни не володіє іншомовними знаннями та іншомовними мовленнєвими вміннями для безперешкодної участі у міжнародній комунікації. З огляду на це зростає необхідність розробки і впровадження нових шляхів навчання іноземних мов на всіх ступенях освіти, починаючи з початкової школи.

Концепції підготовки майбутніх вчителів початкових класів для навчання іноземної мови в молодших класах дозволяють виокремити 3 основні види компетенцій, які в них формуються: психолого-педагогічну, іншомовно-мовленнєву, лінгво-методичну.

Психолого-педагогічна компетенція зводиться до наявності у майбутніх вчителів початкових класів педагогічних знань і вмінь вирішувати на їх основі різноманітні педагогічні завдання, пов'язані як з викладом самого предмета, так і способів організації навчального процесу, а також урахування психологічних особливостей

психіки дитини молодшого шкільного віку для вивчення іноземної мови.

Іншомовно-мовленнєва компетенція зводиться до наявності у вчителів словникового запасу достатнього для вільної комунікації іноземною мовою в рамках соціокультурної і соціо-побутової тематики. А вони, в свою чергу, повинні ґрунтуватися на фонетичній, граматичній та лексичній компетенціях, що дозволяють формування мовленнєвих компетенцій в різних видах мовленнєвої діяльності.

Лінгво-методична компетенція зводиться до знання методичних закономірностей і принципів навчального процесу, а також методів навчання всім видам мовного і мовленнєвого матеріалу; різних способів вдосконалення своїх іншомовних знань шляхом читання автентичної літератури і використання різноманітних інтерактивних технологій.

Сукупність цих компетенцій становить готовність до професійної діяльності вчителя іноземної мови початкових класів.

Розглянемо сутність інтеграції кожної з видів компетенцій щодо психолого-педагогічних, предметно-змістових і методичних знань і вмінь.

Інтегроване формування психолого-педагогічних компетенцій для оволодіння двома вищезгаданими спеціальностями полягає в отриманні студентами педагогічних і психологічних знань рідною мовою як загальнонаукового змісту, так і специфічного змісту для кожного предмета. А звідси і розвиток у них умінь організовувати в одному навчальному процесі набуття учнями знань з образотворчого мистецтва та іноземної мови і розвиток умінь вирішувати будь-які педагогічні проблеми, що виникають, на основі врахування психологічних особливостей віку дітей і їх здібностей сприймати

навчальний матеріал з образотворчого мистецтва засобами іноземної мови.

Інтегроване формування предметно-змістових компетенцій, а саме, художньо-образотворчої для предмету «Образотворче мистецтво» та іншомовно-мовленнєвої для предмету «Іноземна мова», буде виходити з того, що перший предмет є домінуючим, а другий – таким, що обслуговує перший. Тому суть інтеграції цих компетенцій складається з набуття знань різних видів образотворчої діяльності та закономірностей практичної реалізації візуальних художніх образів на площині і знань лексико-граматичного і мовленнєвого матеріалу, здатного висловити ці знання образотворчої діяльності іноземною мовою; а також умінь візуально-графічного зображення дійсності за допомогою різних художніх матеріалів з урахуванням вимоги стилю, видів і жанрів образотворчого мистецтва та володіння технологічними прийомами художньої діяльності, а відтак, умінь вчителя пояснити це іноземною мовою, а учнів зрозуміти це пояснення і діяти адекватно вимогам вчителя.

Інтегроване формування методичних компетенцій, а саме: предметно-методичної та лінгво-методичної, полягає в: 1) знанні методичних прийомів навчання образотворчому мистецтву і знанні методики викладання іншомовного мовного і мовленнєвого матеріалу, необхідного для вираження предметно-методичних знань іноземною мовою; 2) вмінні виконувати всі методичні дії з малювання та використовувати всі методичні прийоми з навчання іншомовного мовного і мовленнєвого матеріалу.

Таким чином, під поняттям «готовність майбутніх вчителів початкових класів до інтегрованого навчання викладання іноземних мов на основі викладання курсу «Образотворче мистецтво» ми розуміємо здатність взаємопов'язаного формування у школярів: а) психолого-педагогічних компетенцій з урахуванням

загальнопедагогічних знань і вмінь і специфічних знань і вмінь щодо кожного предмету; б) взаємопов'язаного формування предметно-змістових компетенцій, де художньо-образотворча компетенція є домінуючою, а іншомовно-мовленнєва – допоміжною, при цьому з урахуванням специфіки знань і вмінь в галузі образотворчого мистецтва та іншомовних знань і вмінь, що забезпечують можливість вираження перших іноземною мовою; в) взаємопов'язаного формування методичних компетенцій, що представляють собою методичні знання і вміння з навчання образотворчому мистецтву і методичних знань і вмінь з навчання мовному та мовленнєвому матеріалу, необхідного для вираження знань і вмінь по домінуючому предмету.

Список літератури

1. Фрумкіна А. Сутність поняття «готовність майбутніх вчителів до інтегрованого навчання молодших школярів предметної та іншомовної мовленнєвої діяльності» / Фрумкіна Арина Леонівна // «Інноваційна педагогіка». – Випуск 16, Т2, Одеса, 2019. – С.74–78 DOI <http://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-2-15>

УДК 34.03

Шамара Роман Павлович

Студент

Маріупольський державний університет

Shamara Roman Pavlovich

Student

Mariupol State University

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ВНАСЛІДОК НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Дослідження правових засад відшкодування моральної шкоди внаслідок нещасного випадку на виробництві є вкрай актуальним. На жаль, в наш час нещасні випадки на виробництві не є рідкістю. Працівники, яким завдано шкоду здоров'ю, звертаються до суду з вимогою про компенсацію моральної шкоди, але при розгляді подібних справ суд, незважаючи на те, що в основному суд виходить з інтересів працівника, найчастіше зменшує розмір заявленої працівником компенсації. Важливим є визначення проблем та шляхів удосконалення відшкодування моральної шкоди у разі настання нещасного випадку на виробництві.

Конституція України презюмує життя та здоров'я людини як найвищу соціальну цінність (стаття 3 Конституції України) [1]. Держава зобов'язана забезпечити гарантування безпеки життя та здоров'я людини. Основним Законом також гарантується право для кожної людини на належні, безпечні і здорові умови праці. Відповідно до ч. 2 ст. 153 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) встановлено обов'язок роботодавця забезпечити безпечні та належні умови праці [2]. Згідно ст. 237-1 КЗпП України, на

роботодавця покладено тягар відшкодування немайнової, тобто моральної шкоди, яке є окремим способом захисту потерпілої особи.

В Постанові № 4 від 31.03.1995 р. Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» (далі – Постанова Суду) трактується поняття моральної шкоди як «заподіяні фізичній або юридичній особі певними незаконними діями (діями чи бездіяльністю) осіб, що виражається у втратах немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищах» [3]. При цьому, законодавство передбачає, що відшкодування відбувається виключно при умові, що нещасний випадок призвів до моральних страждань особи, що можуть виражатися, наприклад у фізичному болю, у грубому ігноруванні законних вимог потерпілого, порушенні нормального ритму життя, у позбавленні нормальних життєвих зв'язків, у спричиненні моральних страждань, які призвели до нервових хвилювань тощо [4].

Суперечливим моментом у відшкодуванні моральної шкоди є її обґрунтування для суду. Порівнюючи визначення розміру моральної шкоди та матеріальної, то слід вказати, що матеріальну шкоду визначити набагато легше, тому що її можна довести іншими письмовими доказами (чеки, виписки тощо). Обґрунтування моральної шкоди є актуальним питанням для науковців на сьогодні, оскільки постає питання як можна оцінити глибину та важкість страждань іншої людини, та як це виразити у грошовому еквіваленті.

Для розрахунку моральної шкоди починаючи з 2010 року в своїх розрахунках психологи використовували формулу О. М. Ерделевського. Варто зазначити, що ця методика була створена саме для психологів (судових експертів), але використовувалася і практикуючими юристами. Автор надав детальний опис своїй методиці, але і

дотеперішній час у судових засіданнях про розрахунки компенсації моральних страждань за цією формулою завжди є протиріччя як між сторонами та і між судами, оскільки суди не показали єдності з цього питання, зазначаючи, що вона має імовірний характер та є науковою рекомендацією, а також її коефіцієнти для обрахування компенсації моральної шкоди, носять винятково абстрактний характер з однієї сторони, а з іншої, що ця методика віднесена Міністерством юстиції до Переліку науково-технічної та довідкової літератури, що використовується при проведенні психологічної експертизи, має офіційний характер, а отже може бути застосована у розрахунок моральної шкоди [5].

Аналізуючи рішення судів України за позовами про компенсацію моральної шкоди, внаслідок нещасного випадку на виробництві, яким було завдано шкоду здоров'ю людині, можна прийти до висновку, що шанс знайти рішення щодо задоволення позовних вимог потерпілої особи в повному обсязі дуже малий. У більшості справ суди вирішують, що позов слід задовольнити частково, мотивуючи свої рішення тим, що позивач недостатньо навів доказів, щодо обґрунтування заявлених позовних вимог, не довів причинно-наслідковий зв'язок між отриманою травмою та моральними стражданнями тощо [6].

При розгляді справ суд звертає увагу про розмір моральної шкоди, який виражений у грошовому еквіваленті, тобто, по-перше, звертає увагу чому саме стільки, по-друге, просить обґрунтувати у позовній заяві грошовий розмір, але це питання є дуже суперечливим як з теоретичної точки зору, так і з практичної. Інколи для суду достатньо вказати які саме відчуття перебували у особи (які моральні страждання перенесла) та які наслідки понесла, але інколи суду не достатньо таких обґрунтувань та він просить розрахувати її.

Серед практичних проблем слід назвати випадки, коли працівник у разі нещасного випадку на виробництві має

право на відшкодування шкоди, але роботодавець (підприємство, організація тощо) припинило свою діяльність чи, навіть, стало банкрутом (ст. 9 Закону України «Про охорону праці»). В такому випадку постраждала особа стає беззахисною та свої вимоги не зможе задовольнити, навіть у судовому порядку, оскільки фактично відсутній відповідач, внаслідок чого потерпіла особа позбавляється права на справедливую сатисфакцію.

До інших проблем слід віднести те, що тягар відшкодування моральної шкоди покладено виключно на роботодавця. Фонд соціального страхування відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» може здійснювати лише соціальні виплати та одноразову допомогу [7]. На нашу думку, відшкодування моральної шкоди необхідно покласти також на Фонд соціального страхування.

Звертаючись до досвіду Німеччини та Франції щодо відшкодування моральної шкоди, можна визначити таку складність цього процесу. У практиці судів Німеччини в цих випадках застосовується «компенсація за страждання», в основу якого покладено принцип справедливості та принцип вирівнювання вигоди. Головною метою цих принципів є відновлення порушених прав потерпілого до того моменту, поки його права не були порушені, при цьому він не має права отримати грошову вигоду [8].

Як показує судова практика Великобританії, США, Канади та інших країн англосаксонського права, відшкодування моральної шкоди є більш розвиненим ніж у країнах романо-германської правової сім'ї. Англосаксонська правова система використовує концептуальний критерій оцінки моральної шкоди, який передбачає відшкодування шкоди за душевні страждання за аналогією з майновими: за втрату певного органу або тілесне ушкодження. Як приклад можна навести смерть потерпілого внаслідок злочину, то

шкода може «оцінюватися» приблизно у 250 тисяч доларів США тощо [8].

В Великій Британії є навіть спеціальні комісії з питань компенсації моральної шкоди, які розраховують суми відшкодування в кожному конкретному випадку. У той же час всі види шкоди розділені в так званій Тарифній схемі на 25 видів, з єдиним розміром компенсації в кожній групі [8].

Отже, виходячи з вищенаведеного можна зробити висновок, що відшкодування моральної шкоди внаслідок нещасного випадку на виробництві є досить проблемним питанням. На нашу думку, це може бути пов'язано з неоднаковим застосуванням норм матеріального права судами різних інстанцій, а також наявністю певних прогалин у законодавстві.

Як із практичної, так і з теоретичної точки зору суперечливим моментом у відшкодуванні моральної шкоди є її обґрунтування, оскільки суди хоч в основному виходить з інтересів працівника, проте найчастіше зменшують розмір компенсації, які на їх думку є явно завищений працівником, тому варто підходити до цього питання ретельно аби досягти справедливої сатисфакції.

Законодавець не врегульовує такі випадки, коли роботодавець (підприємство, організація тощо) припинило свою діяльність чи, навіть, став банкрутом, але працівник з яким стався нещасний випадок, має право на відшкодування шкоди, і в такому випадку постраждала особа стає беззахисною та свої вимоги не зможе задовольнити, внаслідок чого позбавляється права на справедливую сатисфакцію.

Список літератури

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

Ст. 141. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Кодекс законів про працю України: Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

3. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31.03.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

4. Боева О. С. Відшкодування моральної шкоди внаслідок втрати професійної працездатності. *Судова апеляція*. № 2 (39). 2015. С. 72–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2015_2_11

5. Тимофіїв Р., Томаров І. Визначення розміру моральної шкоди – методика Ерделевського очима неоднакової практики українських судів. *Legal Shift efficient legal content*. 2014. URL: <http://www.legalshift.com.ua/?p=74>

6. Бойчук Д. В., Панова І. Ю. Способи визначення розміру відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної фізичній особі. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2018. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2018-9-4543>

7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 46–47. Ст. 403. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

8. Матяш М. «Компенсация за страдание. Что и как». «ZN.UA» Выпуск № 15, 21 апреля-27 апреля 2019 год. URL: https://zn.ua/socium/kompensaciya-za-stradanie-cto-i-kak-281832_.html

Яцковина Віталій , к.ю.н.

Одеський державний університет внутрішніх справ

Yatskovina Vitalii

Odessa State University

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

За останні роки в Україні активно проходить реформування в політичних, соціальних, ринково-економічних, правових сферах діяльності державного життя. Будь - які зміни в державі впливають на стан відносин в приватно-правовій сфері та публічно-правових відносинах. Оскільки наслідком перехідного періоду державних реформ слугує соціальна нестабільність, загострення стосунків між громадянами внаслідок невдоволення прийнятих державою рішень, на фоні цього може виникнути криміногенна ситуація в країні.

Для стабілізації публічної безпеки та порядку держава на чолі з органами правопорядку повинна підтримувати суспільні відносини на належному безпечному рівні, захистити членів свого суспільства від дестабілізації, забезпечити верховенство права, захистити публічні інтереси громадян які проявляються у захисті основоположних прав і свобод людини й громадянина, що визнаються найвищими соціальними цінностями держави.

Основна мета наукових тез: з'ясувати сутність та значення «громадської безпеки та порядку»; охарактеризувати елементний склад у відносинах публічної (громадської) безпеки та порядку; визначити проблеми в зазначених відносинах в контексті діяльності Національної поліції України та запропонувати шляхи їх подолання.

Питанням забезпечення та підтримання публічної безпеки й порядку присвятили свої праці В.Б. Авер'янов, О.В. Батраченко, О.І. Довгань, І.В. Зозуля, І.П. Голосніченко, О.М. Бандурка, В.Л. Грохольський, Є.В. Додін, М.В. Ковалів, А.Т. Комзюк, В.В. Маліков тощо.

Ми погоджуємось з думкою О.Ф. Кобзара, що однією з головних функцій держави є охорона громадського порядку. Ця функція входить у коло публічних відносин, відносин між владою та громадянином. Тобто народ (громадяни) делегував певні природні функції влади державі, унаслідок чого очікує від влади забезпечення власної безпеки. Органи національної поліції України є одними з першочергових серед органів публічної влади, що повинні забезпечувати та підтримувати громадську безпеку та порядок в суспільстві [1;457].

У найзагальнішому розумінні «громадська безпека» - це стан захищеності громадянського суспільства, що характеризується відсутністю небезпеки для життя та здоров'я людей, для їх спокою та майнових прав, для нормальної діяльності підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, для цілісності й збереження матеріальних цінностей [2].

У чинному законодавстві України поняття «громадська безпека» зустрічається доволі часто. Сучасне законодавство надає дещо розширене трактування терміну: «Громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз».

На думку І.М. Даньшина, громадський порядок – це порядок вольових суспільних відносин, що складаються в процесі свідомого та добровільного дотримання громадянами

встановлених у нормах права та інших нормах неюридичного характеру правил поведінки в галузі спілкування, чим забезпечують злагоджене та стійке спільне життя людей в умовах розвиненого суспільства [3; 68].

Сутність та значення «громадської безпеки та порядку» в контексті діяльності Національної поліції України полягає у наданні захищеності життєво-важливих прав, інтересів та свобод людини і громадянина. За своєю природою відносини в сфері громадської безпеки і порядку мають публічно-правовий характер, які підтверджуються тим, що діяльність Національної поліції України здійснюється від імені держави; полягає у забезпеченні прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб; підконтрольна та підзвітна відповідним органам державної влади.

У відносинах публічної (громадської) безпеки та порядку беруть участь суб'єкти які підтримують публічну безпеку та порядок, тобто хто здійснює цю діяльність та суб'єкти які потребують захисту. Серед суб'єктів які забезпечують громадську безпеку та порядок провідне місце займає Національна поліція України, як орган, який реалізує притаманні йому завдання через своїх співробітників.

«Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку» [5].

Погоджуємося з думкою Крищенко А. Є, що об'єктом у даних відносинах є те, на що спрямовано діяльність (у межах дослідження об'єктом слід вважати публічну безпеку й порядок) [4, 120].

Згідно закону України «Про Національну поліцію» завданням поліції є надання поліцейських послуг у сфері «забезпечення публічної безпеки і порядку». Поліція, відповідно до покладених на неї завдань, «вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях,

площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях»; «поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку».

На підставі вищезазначеного та ознайомившись із положеннями основного нормативного документа можна зробити наступні висновки:

- публічну безпеку і порядок визнано важливою сферою суспільного життя, яка потребує забезпечення та підтримки з боку Національної поліції;

- Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, який провадить державну політику у сфері підтримання публічної безпеки та порядку;

- Національна поліція вживає заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських і річкових портах, інших публічних місцях;

- причини низької працездатності працівників Поліції під час виконання своїх службових обов'язків - низька правова культура працівників поліції; відсутність належного матеріального забезпечення, що призводить до небажання виконувати свої функціональні обов'язки на достатньому рівні; за останні роки з тих чи інших причин багато досвідчених працівників звільнилися з лав Національної поліції України;

- публічна безпека й порядок можуть і повинні бути об'єктом діяльності Національної поліції.

Список літератури

1. Кобзар О. Щодо визначення понять публічної безпеки та порядку / О. Ф. Кобзар // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 16 / голов. ред. М. В. Афанасьєва ; МОН України, НУ «ОЮА». – Одеса : Юрид. л-ра, 2015. - С. 457-462.
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B>
3. Даньшин И. Уголовно-правовая охрана общественного порядка /И.Н. Даньшин. – М.: Юрид.лит., 1973. – 200с.
4. Крищенко А. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ, 2017. № 1 (13).
5. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

PEDAGOGICAL SCIENCES

Бабух Надія Василівна, викладач
ВДНЗ «Буковинський державний медичний
університет»,
Nadiia Babukh, teacher
Higher State Educational Establishment of Ukraine
«Bucovinian State Medical University

ПЕДАГОГІЧНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ ТА ЗАСОБИ КОРЕКЦІЇ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ

Педагогічне діагностування якості підготовки фахівців з вищою освітою є вагомим чинником, що впливає на якість вищої освіти. На сучасному етапі реформування і розвитку вищої освіти педагогічну діагностику варто розглядати як обов'язковий компонент освітнього процесу, за допомогою якого визначається досягнення поставлених цілей.

Останнім часом вітчизняні та зарубіжні науковці багато приділяють уваги теоретичним та практичним питанням педагогічного діагностування. В наукових публікаціях та педагогічній літературі широко розглядаються поняття: діагностування знань, умінь та навичок студентів з навчальних дисциплін, діагностування якості вищої освіти та освітнє діагностування. Все це свідчить про актуальність педагогічної діагностики як наукової проблеми.

Метою дослідження є розкриття особливостей педагогічної діагностики та засобів корекції навчальних досягнень студентів.

Методи дослідження: аналітичний, структурний, описовий.

Рівень якості підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою багато в чому залежить від запровадження у вищому

навчальному закладі системи педагогічного діагностування. Воно передбачає два вагомих чинники: особливості складників педагогічного діагностування та особливості діяльності науково-педагогічних працівників з діагностики успішності навчання студентів. Вагомий внесок у наукове обґрунтування поняття педагогічної діагностики та прогнозування зробив В.С.Аванесов, І.П.Підласий та інші. Оскільки, педагогічне діагностування є діяльністю, направленою на створення наукових методів отримання об'єктивованих оцінок поточної і підсумкової підготовленості студентів.

Ефективний педагогічний процес та результативне навчання вимагає раціонального поєднання організаційно-дидактичних засобів, тобто різноманіття використання різних методів, форм, методичних прийомів у навчанні.

Викладач, комбінуючи методи навчання, спирається на власний досвід, безпосередні умови, наявні можливості, педагогічні та психологічні основи роботи зі студентами.

З огляду на це, можна стверджувати, що викладачеві варто:

1. заздалегідь сформулювати завдання студентам (прочитати, обдумати, підготувати самостійні завдання);
2. підбирати дидактичний матеріал, який би став «ключем» до теми, враховуючи при цьому психоемоційний стан групи та вікову категорію.
3. дозовано проводити кінцевий та проміжний контроль знань, не перевантажуючи студента задля актуалізації уваги на потрібних елементах;
4. проводити вдумливе спокійне обговорення підсумків інтерактивних завдань, акцентуючи при цьому увагу на дотичних матеріалах теми, які прямо не порушені у завданні;

5. використовувати бліц-опитування, самостійні домашні завдання з різноманітних джерел теми, що не були згадані у інтерактивних завданнях.

Отже, для формування компетентнісного конкурентноспроможного фахівця, необхідно виокремити вміння розв'язувати педагогічні задачі, що формують процес навчання і виховання у вищих навчальних закладах. Варіативний процес використання методів, форм, методичних прийомів навчання задля діагностування і корекції навчальних здобутків студентів моделює і розвиває вміння педагога об'єктивно оцінювати власну професійно-педагогічну майстерність.

Список літератури

1. Васирина М. Актуальні проблеми практичної підготовки студентів вищої школи України / М. Васирина, В. Майборода // Проблеми підготовки сучасного вчителя. - 2010.- № 2.- С. 233-237.

УДК 37.022

УДК 378.147

Бакай Світлана Юріївна, к.п.н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди
Bakai Svitlana Yuriiivna, Associate Professor
H.S.Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical Unaversity

**ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ СТАНІВ
ЯК МЕТОДІВ У ПРАКТИЦІ ОПАНУВАННЯ
СПІВАЦЬКОЮ МАЙСТЕРНІСТЮ СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ДОШКІЛЬНА
ОСВІТА»**

В умовах сьогодення важливим завданням є підвищення музично-педагогічного рівня викладання музичних дисциплін, які забезпечують вокально-фахову готовність випускників педагогічних закладів до професійної практичної діяльності. У зв'язку з цим зростає роль підготовки студента, яка здійснюється, зокрема у межах індивідуальних занять з постановки голосу. Слід зазначити, що співацьку підготовку студент здобуває під час циклу музичних навчальних дисциплін, але основи співацьких знань та вмінь закладаються все ж таки під час індивідуальних занять з постановки голосу для розвитку голосових і художньо-виконавських даних студентів, ліквідації недоліків голосоутворення.

У своїй роботі зі студентами факультету дошкільної освіти я приділяю увагу деяким дидактичним принципам: поступовості й послідовності у навчанні; індивідуальному підходу; єдності технічного й художнього розвитку та

розглядаю емоційно-вольовий стан студента-початківця, як особистісне надбання під час занять з вокалу, яке пронизує внутрішнє почуттєве «Я» позитивними переживаннями, мотивами до успішної співпраці між студентом та викладачем, забезпечення приємного спілкування від спільної роботи над музичним твором. Внутрішній емоційно-вольовий стан втілюється не тільки в музичний образ, а й в зовнішніх діях, зокрема в посмішці, гарних манерах поведінки і спілкування під час занять, готовності до позитивної діяльності, спрямованої на досягнення спільної мети.

У співацькому процесі беруть участь різні органи чуття, і це знайшло своєрідне відбиття в практиці вокального навчання та його термінології. Найчастіше використовуються зорові образи та порівняння. Так про тембр голосу кажуть: «яскравий», «блискучий», «прозорий», «світлий», «темний», «білий», «сріблястий», «сонячний», «матовий», характеризуючи звук епітетами якості.

Такі визначення, як «м'який», «жорсткий», «густий», «сухий», «ватяний» спираються переважно на чуття дотику, а «смачний», «ароматний», «м'ясний», «масляний», «солодкий», «гіркий» – на смакові відчуття та нюх. Часто визначення спираються безпосередньо на емоції – «веселий», «сумний», «радісний», «нахабний», «щирий», «глузливий», «роздратований» тощо. Загалом усі ці визначення надають слуховим враженням емоційного забарвлення, полегшуючи сприймання якостей звуку співацького голосу та емоційно-образного змісту, навіть якщо твір виконується незнайомою мовою.

Однією із найбільш важливих і першочергових проблем у роботі зі студентами першого курсу є робота над «звільненням» голосового апарату, тобто м'язів шії, плечей, обличчя тощо. Майже всі початківці, співають затиснутим горлом, напружують плечі, руки, обличчя, а то й увесь торс.

Тому на перших заняттях студенту слід пояснити значення «звільнення» голосу.

Співацький процес – це процес вдиху й видиху під час звукоутворення. Змикання голосових зв'язок відбувається під тиском повітряного струму. Якість звука цілком залежить від тиску повітря на голосові зв'язки. Цей тиск може бути слабким або навпаки дуже сильним. У першому випадку голос буде звучати мляво, тихо, без тембрального забарвлення. Про такий спів говорять, що «звук не на опорі». У другому випадку звучання голосу різке, дуже напружене. Це звучання характеризують як «форсоване» (перетиснуте).

Викладачі-вокалісти часто вживають на заняттях емоційно-образні характеристики прийомів, які використовуються в навчанні співу. Так, з метою формування «польотності» звуку, тобто розвитку високої співацької форманти (ВСФ), учневі пропонуються візуально уявити, що його голос має подолати велику відстань без збільшення сили звуку.

Цікавим, на мою думку, є приклад, коли викладач запропонує студенту, щоб він «спрямував звук за променем так, щоб його почули на Сонці!» Безумовно, не для всіх студентів цей приклад є дієвим, але він яскраво ілюструє виняткові можливості методу емоційно-вольового стану. Важливо запропонувати студентам, під час труднощів із співацьким диханням «вдихнути аромат дивної чарівної троянди», або «аромат улюблених парфум». Цей прийом був ефективнішим за точні вказівки, коли людина, вдихаючи, відчуває приємний аромат, органи дихання активізуються, рефлексивно готуючись до чітко координованої продуктивної роботи.

Емоційно-образних висловів дуже багато, майже в кожного викладача, тому описати їх навіть у загальному вигляді просто неможливо. Проте, використовувати ці прийоми без «перекладу» мовою наукових знань, без

виокремлення середніх, корисних та ефективних, недоцільно. Безумовно, необхідно прагнути того, щоб студент зрозумів емоційно-образні висловлювання реально, як своєрідні художні моделі фонаційного процесу, а не як науково обґрунтовані достовірні відомості про нього. Найвищим рівнем роботи в цьому напрямку є спроба дати наукове обґрунтування емоційно-образних визначень, які використовуються на заняттях, наприклад «посилати звук у маску».

У своїй роботі я звертаюся за допомогою до уяви студента, коли дуже корисні різноманітні порівняння, алегоричні висловлювання, наприклад: «Натягни піднебіння, як купол парашута», «звук летіється, наче густий мед зверху вниз», «нижні ребра розтягнуті, як еспандер», «слово наколюй, наче на шпагу» та багато інших алегорій, які доводиться чути від педагогів-вокалістів.

Таким чином, дуже важливо і нелегко для викладача визначити, за яких обставин використовувати той чи інший метод на заняттях з вокалу, і в цьому криється покликання педагога. І там, де воно є, – там є успіхи студентів, високі показники в навчанні та їх досвід у майбутній практичній діяльності.

УДК 37.022

Георгіце Інна Іларіївна, викладач
ВДНЗ «Буковинський державний медичний
університет»,
Inna Heorhitse, teacher
Higher State Educational Establishment of Ukraine
«Bucovinian State Medical University»

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ КОНТРОЛЮ ЯК СКЛАДНИКА ДІАГНОСТУВАННЯ ДОСЯГНЕНЬ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В процесі інтеграції вищої школи в спільний Європейський простір проблема підготовки компетентнісного та конкурентоспроможного фахівця залишається основною метою педагогічного процесу.

З метою вирішення цієї проблеми важлива роль відводиться діагностиці навчальних досягнень студентів у вищому навчальному закладі. Це питання досліджувалось у працях зарубіжних та українських науковців, зокрема В.С.Аванесова, В.М. Асахової, І.П.Підласого та інших.

Метою дослідження є розкриття особливостей реалізації контролю як компонента діагностики навчальних досягнень студента на заняттях у вищому навчальному закладі.

Методи дослідження: аналітичний, структурний, описовий.

Педагогічне діагностування представлена широким спектром методичних та педагогічних засобів. Відповідно до програм навчальної дисципліни педагогічне діагностування реалізовує низку завдань: швидке виявлення прогалин та оцінювання знань, умінь та навичок студентів, прийняття конструктивних рішень на цих підставах та усунення

недоліків, які помічено упродовж навчання, сприяння найбільш повному засвоєнню навчального матеріалу.

Складовими елементами діагностування є: контроль, перевірка, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку явищ.

Для результативного контролю перебігу навчання слід:

1. досконало вивчити та продумати програмовий та додатковий матеріал із урахуванням мотивації студентів (тексти, зразки документів, приклади, ситуації, завдання);
2. ретельно спланувати та розробити заняття (хронометраж, позиції учасників, питання та ключі відповідей, тощо);
3. спрогнозувати різнопланові форми та методи для актуалізації уваги студентів, налаштування їх на робочий лад, дотримання дисципліни для ефективної роботи на занятті.

Своєчасне діагностування навчального рівня досягнень студента у педагогічній діяльності вищої школи є беззаперечною запорукою успішного навчального процесу. Оскільки без контролю та аналізу повноти знань, темпів засвоєння та динаміки змін не можливо результативно керувати процесами формування особистості студента.

Базовими компонентами організації та проведення контролю навчальних досягнень студентів є: системність, індивідуалізація, варіативність контролю, різноплановість, об'єктивність, диференційований підхід, прозорість, дотримання єдиних критеріїв, гуманність.

З огляду на вищезазначені компоненти організації та проведення контролю навчальних досягнень студентів вищої школи виокремлюють такі його види: вхідний контроль, поточний контроль, вихідний контроль, модульний контроль, семестровий контроль та державна атестація. Доведено, що

ефективним є поєднання системного поточного контролю та спеціальних підсумкових заходів.

Отже, своєчасна діагностування рівня навчальних досягнень студентів – це основа якісної підготовки майбутнього висококваліфікованого фахівця. Контроль як компонент діагностики відіграє ключову роль у створенні результативних організаційних та педагогічних форм та заходів, формуванні необхідного рівня знань, умінь, навичок.

Список літератури

1. Майборода В. Проблеми розвитку праксеологічних умінь майбутніх компетентних фахівців вищої школи України / В. Майборода // Вища освіта України - 2012. - №4. - С. 31-36.

УДК:373.211.24

Кавиліна Ганна Костянтинівна, к.п.н, викладач
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського, Одеса
Kavylina Ganna, Ph
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D.Ushynsky, Odessa

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАНЯТЬ З ЛОГОРИТМІЧНОЇ РИТМІКИ

Все, що оточує нас живе за законами ритму. Зміна пір року, день і ніч, серцевий ритм і багато іншого підпорядковане певному ритму. Будь ритмічні рухи активізують діяльність мозку людини. Малюкам із вадами мовлення дуже складно адаптуватися до навколишнього світу, виявляти особистісні якості у колективі, спілкуватися з однолітками й дорослими. Допомогти таким дітям подолати всі ці перешкоди, а також позбутися вад мовлення можна — зокрема, під час логоритмічних занять у спеціалізованому дитячому садку компенсуючого виду, особливо за умови співпраці всього педагогічного колективу закладу та активної допомоги батьків дітей [1].

Програму ритмічного виховання, створив швейцарський педагог і музикант, професор Женевської консерваторії — Еміль Жак-Далькроз. Сутність цієї методики полягає в тому, що завдяки поєднанню ритму, музики та руху було розв'язано завдання «виховання ритму за допомогою ритму» спочатку у музикантів, а потім — у звичайних дітей, починаючи з дошкільного віку. За допомогою спеціально дібраних вправ Е. Жак-Далькроз розвивав у малюків

музичний слух, пам'ять, увагу, чуття ритму, пластичну виразність рухів. У комплексі вправ керівним і формотворчим початком Далькроз вважав музику [1].

Із плином часу логопедичну ритміку дедалі активніше використовували в різноманітних реабілітаційних методиках як один із самостійних засобів коригувального впливу. Тому сьогодні доцільно застосовувати досвід учених, педагогів, фізіологів та лікарів для виправлення вад мовлення у дітей, зокрема — починати цю роботу ще в дошкільному навчальному закладі. Поєднання музики, руху та слова у логоритміці відбувається по-різному, але якою б не була частка музики та слова, музики та руху у вправах — усі вони в комплексі формують та впорядковують рухову сферу дитини й позитивно впливають на її особистість та мовлення. У дитячому садку компенсуючого виду зі спеціалізацією «логопедія» або комбінованого типу логоритмічні заняття є однією з основних форм організації музичного виховання, навчання та розвитку.

В експерименті брали участь студенти 4-го курсу факультету Дошкільної педагогіки та психології Університету К. Д. Ушинського. Експеримент було проведено у ЗДО №228 міста Одеси. На формувальному етапі експерименту студенти удосконалювали теоретичний рівень оволодіння загальними й спеціальними знаннями; ознайомились із системою діагностичної, виховної, корекційної, реабілітаційної роботи, що здійснюється у спеціалізованих дитячих установах для дітей з вадами мовленнєвого розвитку; освоїли спеціальні методики і одержали навички проведення логоритмічних занять із дітьми дошкільного віку, з мовленнєвими вадами; підготувати комплект матеріалів для проведення власних занять; проводили обстеження особливостей розвитку конкретної дитини, що перебуває в даному закладі; складали розгорнуту характеристику на обстежену дитину.

Наведемо приклад деяких вправ. на розвиток музичного ритму і темпу.

1. Передача м'яча на кожну сильну частку такту. Музика «Італійська полька» С. Рахманінов.

2. Ходьба під музику, якщо темп прискорюється, діти йдуть швидше або біжать, і навпаки.

3. Вихователь прохлопиває ритм, а діти повинні його повторити.

4. Щоб довго будинок стояв, щоб міцним був він, треба акуратно треба акуратно забити цвяхи в дошки. (Діти сидять на підлозі схрестивши ноги). Праворуч тук! (Вдаряють праворуч від себе) Зліва тук! (Вдаряють ліворуч від себе) Вперед тук, тук, тук! (Обома кулаками стукають перед собою).

5. Дитина сама отстукиває будь-який ритм, а інші діти його повторюють. (видиху).

Список літератури

1. Чеснокова, Л. В. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення. [Текст] / Л. В. Чеснокова, О. І. Золотарьова. Х. : Вид. група «Основа», 2017. 160 с. (Серія «ДНЗ. Музичному керівнику»)

УДК 316.61

Казачінер Олена Семенівна, д.пед.н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди
Kazachiner Olena Semenivna, Doctor of Sciences
Associate Professor
H.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Одним із пріоритетних завдань розвитку вітчизняної освіти є подальше удосконалення практики навчання та виховання дітей, зокрема молодших школярів, з особливими освітніми потребами, розв'язання актуальних проблем, наявних у цій сфері. Однією з таких проблем є забезпечення духовного розвитку цієї категорії учнів, під час якого всі учасники освітнього процесу можуть отримати умови для найбільш ефективної реалізації збережених та корекції порушених функцій.

Теоретико-методологічні основи дослідження духовного здоров'я та розвитку учнів закладено в наукових розвідках Т.Гужанової, Н.Рудницької [1], Н.Науменко [5]. Виховання здоров'язбережувальної поведінки молодших школярів засобами українських народних традицій було досліджено О.Мірошніченко [4].

У процесі вивчення та аналізу літератури про духовно-моральне виховання [2; 3] було визначено сутнісні аспекти духовно-морального виховання дітей із обмеженими фізичними можливостями. Цей педагогічний процес спрямовано на корекцію вторинних недоліків шляхом

формування духовних потреб, засвоєння духовних цінностей, моральних норм, які реалізуються в соціальній поведінці.

Саме в віці 6-10 років закладається фундамент моральної поведінки, відбувається засвоєння моральних норм поведінки, починає формуватися суспільна спрямованість особистості. Почуття та емоції відіграють значну роль у навчальній роботі. Тому духовний розвиток має стати невід'ємним компонентом освіти дітей із нозологіями, однією з умов їхнього соціокультурного розвитку. Забезпечення духовного розвитку сприяє розв'язанню завдань успішної соціалізації та духовно-особистісного зростання молодших школярів шляхом формування в них духовнозбережувальної компетенції.

Діти з особливостями психофізичного розвитку часто відчують труднощі в оцінюванні своїх і чужих вчинків. Схвалення, заохочення для них є показниками правильності їхніх учинків або поведінки. Осуд, упереджене ставлення, особливо колективне, можуть стати сильними методами впливу, ними слід користуватися з урахуванням індивідуальних особливостей дітей. Основним шляхом духовного розвитку дітей з особливими освітніми потребами є комплексний підхід до навчання і виховання. У зв'язку з цим виникає потреба в переосмисленні концептуальних підходів до забезпечення духовного розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами; в перегляді основних завдань і змісту духовного-етичного та естетичного виховання у початковій школі.

Таким чином, на основі власного педагогічного досвіду роботи з учнями молодшого шкільного віку, серед яких були ті, що мали особливі освітні потреби і навчалися разом із однолітками типового розвитку в класах закладів загальної середньої освіти, а також викладацької роботи з учителями початкових класів у системі післядипломної освіти нами визначено такі форми, методи та прийоми забезпечення

духовного розвитку таких школярів: *На уроках*: нетрадиційні уроки; читання та аналіз творів дитячої художньої літератури. *У позакласній діяльності*: перегляд, аналіз та обговорення змісту мультиплікаційних фільмів, які навчають дитину толерантності; перегляд, аналіз та обговорення художніх фільмів для дітей; бесіди; тренінгові заняття; виховні заходи години спілкування; краєзнавча пошукова робота та інші.

Таким чином, наприкінці тез ми можемо дійти висновку про те, що діти з особливими потребами, зокрема молодшого шкільного віку, внаслідок притаманних їм особливостей потребують створення особливих умов для їхнього духовного розвитку, оптимального та позитивного для них, їхніх родин та суспільства в цілому.

Список літератури

1. Гужанова Т. С., Рудницька Н. Ю. Вплив художньо-естетичної діяльності на формування духовності молодших школярів // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – Вип. 21. – С. 38-40.

2. Гурнік Л. Сучасні вимоги до виховання дітей з особливими освітніми потребами. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/19910-suchasni-vimogi-do-vixovannya-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebam.html>

3. Демченко І. Навчання, виховання і творчий розвиток учнів інклюзивної початкової школи в інтерактивній грі // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2014. – Вип. 49. – С. 48-54.

4. Мірошниченко О. М. Виховання здоров'язбережувальної поведінки молодших школярів засобами українських народних традицій : дис. . канд. пед.

наук : 13.00.07; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Харків, 2018. – 313 с.

5. Науменко Н. В. Формування духовності як запорука збереження та зміцнення духовного здоров'я // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 22 (32). – С. 29-33.

УДК 378.

Логвіна-Бик Тетяна Анатоліївна, к.пед.н., доцент
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

**Logvina-Byk Tatyana Anatolyevna, Ph.D., Associate
Professor**

Melitopol State Pedagogical University
named by Bogdan Khmelnytsky

**Бик Наталя Володимирівна, магістр практичної
психології**
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

**Byk Natalya Vladimirovna, Master of Practical
Psychology**

Melitopol State Pedagogical University
named by Bogdan Khmelnytsky

ІННОВАЦІЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Методична підготовка студентів за напрямом підготовки «Середня освіта. Біологія» у педагогічних вузах є наскрізною і здійснюється протягом всього періоду навчання у вищих навчальних педагогічних університетах [1]. Для вирішення завдань методичної підготовки майбутніх вчителів біології необхідним є оволодіння спеціальними інтерактивними і активними методами навчання і виховання, які спрямовані на мотивацію школяра до пошуку нових рішень в отриманні знань; навчання учнів працювати в складі команди, поєднання елементів наукового дослідження та гри, вміння оцінювати власні дії та можливості; використовувати різноманітні джерела інформації, а також розвивати творчі

можливості та інтерес у учнів [2]. У навчальній програмі з біології реалізовано інтегрований підхід до формування змісту курсу «Біологія», 6 – 11 класи. Основними ідеями, навколо яких генерується навчальний матеріал курсу, є загальні закономірності організації, функціонування і розвитку живих систем різних рівнів організації живої природи, методи емпіричного і теоретичного рівня пізнання, що відповідає біологічній компоненті державного освітнього стандарту та теоретичним положенням сучасної біологічної науки. Курс «Біологія» посилено міжпредметними зв'язками, які реалізуються при розгляді змісту спеціальних та загально-біологічних понять біології та інших предметів освітньої галузі «Природознавство». Важлива роль відводиться експериментальній роботі учнів. Практичну частину програми складають лабораторні та практичні роботи, польовий практикум, проектні роботи. Найбільш ефективною та вдалою для організації процесу навчання з біології, яку опрацьовують студенти-біологи під час виробничої педагогічної практики, є технологія критичного мислення [4].

При використанні технології компетентнісного підходу в побудові та проведенні уроку біології в порівнянні з традиційною формою проведення уроку, враховуємо та втілюємо у навчальний процес: 1) пошук нових джерел інформації з теми, що вивчається; 2) вміння в скороченому варіанті записати почуту інформацію; 3) навчити учнів застосовувати знання, отримані на практиці, для аналізу різних процесів, інноваційних методів і прийомів на уроках біології; 4) активізація діяльності учнів на уроці; 5) формування та підвищення інтересу до навчання; 6) свобода в міркуваннях учнів; 7) легкість в осмисленні матеріалу, вивченого на уроці; 8) звільнення від механічного запам'ятовування навчальної інформації; 9) мінімізація стресу в учнів при усних відповідях завдяки використанню структурно - логічних схем в якості підказок чи участі в

певних ролях [3]. У конструюванні змісту біологічної освіти використано системно - структурний і функціональний підходи. Це дає можливість більше уваги на уроці приділити вивченню процесів життєдіяльності організмів, скоротивши морфологічні і анатомічні відомості про них. Разом з тим, застосування функціонального підходу забезпечує формування уявлення про організм як цілісну систему, орієнтує учнів на здоровий спосіб життя. Освітній простір ми можемо розглядати як комплексну освітню систему, як організацію простору для вирішення поставлених завдань, як фактор розвитку особистості майбутнього вчителя біології, відповідно до поставлених завдань. Подальший напрямок дослідження ми бачимо в розробці системи методичних компетенцій майбутніх вчителів біології на основі вивчення дисципліни «Методика навчання біології та природознавства». Зростання професіоналізму майбутніх фахівців в різних областях біології відбувається завдяки розробці і застосуванню теоретичних і методологічних можливостей, формуванню ціннісно-смислової і мотиваційно-вольової готовності до професійно-практичної діяльності та гуманістичного підходу.

Список літератури

1. Логвіна-Бик Т.А., Бик Н.В. Методика планування уроків біології з використанням технології критичного мислення / Т.А.Логвіна-Бик, Н.В.Бик /. Природнича наука й освіта: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 вересня 2019 р., м. Харків) / за заг.ред.д.б.н. Т.Ю.Маркіної, д.б.н.А.Б.Чаплигіної, к.б.н. Т.Є.Комісової. – Харків: ХНПУ, 2019. - С.129 – 132.
2. Логвина – Бык Т.А. Методическая подготовка будущих учителей биологии в педагогических университетах

/ Т.А.Логвина – Бык, Н.В.Бык /. Биологическое и экологическое образование в школе и вузе: теория, методика, практика. Сборник статей Международной научно-практической конференции (21 – 24 ноября 2016 г.). - Выпуск 15. - Санкт-Петербург / под ред. проф. Н.Д.Андреевой. – СПб.: «Свое издательство», 2016. – С. 164 – 167.

3. Логвіна-Бик Т.А. Особистісно-професійний розвиток вчителя біології в новій українській школі / Т.А.Логвіна-Бик / Особистісно-професійний розвиток учителя Нової української школи: світові освітні практики, український контекст: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (6-8 червня 2019 р., м. Мелітополь, Україна) / Ред.-упоряд. Дубяга С.М., Яковенко І.О. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. – С. 157-162.

4. Логвіна-Бик Т.А., Бик Н.В. Організація роботи школярів на уроках біології за методикою Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення» / Т.А.Логвіна-Бик, Н.В.Бик / Педагогічна інноватика: досвід та перспективи Нової української школи / за заг. ред. А. М. Солоненка, І. А. Мальцевої, Л. Ю. Москальової. – Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019. – С. 140-144. (монографія).

УДК 378.

Логвіна-Бик Тетяна Анатоліївна, к.пед.н., доцент
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

**Logvina-Byk Tatyana Anatolyevna, Ph.D., Associate
Professor**

Melitopol State Pedagogical University
named by Bogdan Khmelnytsky

**Бик Наталя Володимирівна, магістр практичної
психології**

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

**Byk Natalya Vladimirovna, Master of Practical
Psychology**

Melitopol State Pedagogical University
named by Bogdan Khmelnytsky

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ПРИРОДОЗНАВСТВА (5 КЛАС) ТА БІОЛОГІЇ (6-11 КЛАСИ)

Для розвитку в учнів алгоритмічного мислення школярів шляхом розв'язання типових задач з природознавства та біології можна запропонувати алгоритм вирішення різних навчальних завдань, які впорядковані за темами навчальної програми, а в межах кожної теми - за рівнями складності. Інтелектуальному розвитку учнів у навчальному процесі, усвідомлення ними рівня своєї успішності у вивченні навчальних дисциплін, що досягається доступними, цікавими творчими завданнями з природознавства та біології, і використанням різних допоміжних засобів навчання та сприятливим психологічним

кліматом на уроці, сприяє висока мотивація учнів у навчанні біології та природознавства [1]. Кожен урок має конкретні практичні цілі (навчальні, виховні і розвиваючі), спрямовані на формування цілісних і структурованих знань, практичних навичок і розвиток логічних умінь з біології.

Причинами перевантаження учнів у навчальному процесі є: недостатня увага з боку вчителя щодо прищеплювання учням навичок самостійної роботи з довідковою літературою, визначниками, підручником; відсутність дозування і диференціації змісту і обсягу домашніх завдань з різних навчальних дисциплін.

Домашні завдання з природознавства та біології можуть бути різноманітними: репродуктивними, творчими (складання ребусів, кросвордів, казок, віршів про біологічні об'єкти або явища природи), що розвивають пізнавальну активність школярів (розвиток логічного мислення і формування інтелектуальних умінь, складання алгоритмів, опорних конспектів) [2].

К.Роджерс сформулював дев'ять принципів значущого навчання, основними з яких є: самодисципліна замінює зовнішню дисципліну, вчитель створює на уроці сприятливий та творчий мікроклімат, взаємне навчання стає домінуючим на уроці [5, с. 133]. Процес удосконалення навчання К. Роджерс розглядав як прояв нового мислення, як істину реформу навчання, яку можна забезпечити тільки набуттям навичок та вмінь, знань й здібностей учителя, розробками й втіленням у навчальний процес нових експериментальних програм й сучасних технічних засобів навчання [5, с. 133].

Технологія «Критичного мислення» дає вчителю біології та природознавства: а) вміння створити в класі атмосферу відкритості та співпраці в навчально-виховному процесі; б) можливість використовувати різні моделі навчання і систему ефективних методик, які сприяють розвитку критичного мислення та самостійності в процесі

навчання біології [3]; в) комплексно аналізувати професійну педагогічну діяльність; г) знаходити нові форми, методичні прийоми і підходи до формування теоретичних і практичних навичок учнів в процесі навчання біології [4]. Для учнів п'ятих класів, при вивченні дисципліни «Природознавство» пропонуємо такі заходи: «Подорож в країну книг», «Подорож з кімнатними рослинами», «Чарівна країна Біологія», «Звірі на галявині», «Разом з природою», «Свято Весни», «Свято птахів», «Єврика» та інші. Для учнів старших класів (6-11 класи) плануємо проведення уроків біології різних типів та видів, що сприяє розвитку творчого мислення, вмінню порівнювати і зіставляти, робити самостійно висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, висувати гіпотези, бачити шляхи вирішення проблем (урок-казка, урок-подорож, урок-суд, урок-реквіум, урок-занурення) [3]. Ми вважаємо, що для подальшого педагогічного аналізу та отримання інформації про процес наукового дослідження і методичного забезпечення навчального процесу з біології необхідна розробка моделі особистості вчителя біології та природознавства середньої загальноосвітньої школи, моделі організації діяльності учнів загальноосвітніх шкіл при вивченні навчальних предметів та моделі інтелектуального розвитку учнів різного віку при вивченні біології.

Список літератури

1. Логвіна-Бик Т.А. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості майбутнього вчителя біології /Т.А.Логвіна-Бик / Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. - Серія: Педагогіка. – Мелітополь: МДПУ, 2013. – Том 1. - № 10. – С. 178-183.
2. Логвіна-Бик Т.А. Підручник із біології як основа формування цілісних знань школярів / Т.А.Логвіна-Бик /

Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. – Мелітополь: МДПУ, 2014. – Том 2. - № 13. – С. 158. – 164.

3. Логвіна-Бик Т.А. Практична підготовка студентів до викладання природничих дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах / Т.А.Логвіна-Бик /. - В кн.: Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. XV Каришинські читання // За заг. ред. проф. М.В.Гриньової. – Полтава:Астроя, 2008.- С. 446 – 448.

4. Логвина-Бык Т. А. Технология критического мышления на уроках биологии / Т.А. Логвина-Бык, В. Н. Шиян // Zbior raportow naukowych «Wspolczesna nauka. Nowe Perspektywy» (30.01.2014 – 31.01.2014). – Warszawa: Wydawca: Sp. Z o.o «Diamond trading tour», 2014. – S. 27–32.

5. Rogers C. R., Freiberg H. J. Freedom to Learn (3-rd edition). – New York – Oxford – Singapore – Sydney: Maxwell Macmillan International, 1994. – 406 pp.

УДК 378.091.12 – 051:796

Подгорна Вікторія Віталіївна, к.п.н., доцент
Одеський національний політехнічний університет
Podhorna Viktoriia Vitaliivna, Ph.D., Associate
Professor
Odessa National Polytechnic University

Смолякова Ірина Дмитрівна, к.пед.н., доцент
Одеський національний політехнічний університет
Smoliakova Iryna Dmitrivna, Ph.D., Associate Professor
Odessa National Polytechnic University

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРАКТИЧНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Загальна стратегія освітньої політики України передбачає модернізацію професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту, найпершим завданням якої є досягнення високої якості освіти, її відповідності потребам особистості, суспільства і держави. Для подолання відставання рівня професійної освіти від нових реальностей життя та девальвації її суспільної значимості треба якісно і цілеспрямовано створювати світоглядну базу в майбутніх фахівців фізичної культури з підґрунтям цінностей фізичної культури і спорту, використовувати засоби фізичної культури в інтересах благополуччя, життєздатності та соціальної активності молодого покоління.

Сьогодні перед педагогами стоїть проблема підвищення ефективності підготовки високопрофесійних фахівців з вищою освітою в галузі фізичної культури, а також зниження ймовірності їхнього відходу в інші сфери професійної діяльності. Отже, через всі роки навчання повинна проходити

ідея формування суб'єкта, готового і бажуючого займатися даною професійною діяльністю. В цьому випадку від випускника ЗВО можна очікувати самореалізації всіх закладених природою здібностей, реалізації накопичених в ЗВО знань, умінь і навичок та повної самовіддачі й творчої активності.

В традиційній системі підготовки вчителів фізичної культури в ЗВО головну роль у вирішенні проблеми формування практичних професійних умінь студентів відіграє педагогічна практика [1]. Доводиться констатувати, що реальна педагогічна практика досить далека від досконалості та не повною мірою вирішує всі поставлені перед нею завдання, і це істотно знижує її освітнє значення.

Нині склалася нагальна потреба в спеціальному вивченні проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, яка здійснюється в системі навчальних занять з педагогічних дисциплін і під час педагогічної практики. З аналізу спеціальної літератури за обраною проблематикою [1, 2, 3, 4] впливає ряд протиріч між:

- потребою у формуванні нового покоління фахівців у галузі фізичної культури, здатного генерувати нові ідеї, вирішувати проблеми професійної діяльності на основі абстрактного мислення, аналізу, синтезу та прогнозу, – з одного боку, та існуючою системою професійної підготовки вчителя фізичної культури – з іншого;

- вимогами сучасної школи до вчителя фізичної культури як фахівцю, здатному до формування предметних компетентностей в учнів шляхом здійснювання міждисциплінарних зв'язків під час вивчення фізичної культури в загальноосвітній школі, і рівнем його професійної готовності до роботи в нових умовах;

- необхідністю підвищення якості професійної підготовки фахівця з вищою педагогічною освітою в галузі

фізичної культури і усталеною традицією організації педагогічної практики.

Таким чином, наявність протиріч між сформованою системою підготовки фахівців у галузі фізичної культури і вимог, що пред'являються державою, суспільством і ринком праці до особистості і рівню професійної підготовки фахівця фізичної культури, дозволяє нам сформулювати такі припущення: вдосконалення професійної підготовки фахівця з фізичної культури в процесі педагогічної практики, можливо, забезпечується системним, діяльним і особистісно-орієнтованим підходами до розробки досліджуваної проблеми; моделюванням змісту, форм, методів і засобів професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в процесі педагогічної практики; створенням рекомендацій для студентів-практикантів з поведінки і ефективної комунікації з учнями тощо.

Список літератури

1. Воробйов М. І. Практика в системі фізкультурної освіти / М. І. Воробйов, Т. Ю. Круцевич – К. : Олімпійська література, 2006. – 192 с.
2. Гауряк О. Д. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики / О. Д. Гауряк // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць / Ред.кол.: Н.В.Гузій (відп. ред.). – Вип.14 (24). – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. – С. 183-187.
3. Прерעדдипломна та магістерська педагогічна практика студентів факультетів фізичного виховання та спорту. / [Ю.Б.Ячню, О.О.Воробйов, І.О.Ячнюк, С.В.

Мединський]. – Навч.-метод. посіб. – Чернівці: Рута, 2006. – 144 с.

4. Практикум учителя фізичної культури: методичний посібник для студентів навчальних закладів II-IV рівнів акредитації / В. Г. Ареф'єв, О. В. Андрєєва, Н. Д. Михайлова. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2014. – 400 с.

**Тільняк Неоніла Василівна, к.п.н., старший
викладач**

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»

Tilniak Neonila Vasilivna, Ph.D., Senior Lecturer
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Сидоренко Лілія Миколаївна, старший викладач
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»

Sidorenko Lilia Mikolayivna, Senior Lecturer
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Формування національно свідомої мовної особистості можливе за умови розвитку вмінь вільно володіти нормами української літературної мови, цілеспрямовано та майстерно використовувати мовні засоби в різноманітних комунікативних ситуаціях. Тому проблема лінгвістичної освіти у вищій школі, зокрема на нефілологічних напрямках є однією з основних у національній системі освіти будь-якої держави, у тому числі й України.

Метою роботи є визначення умов формування та ефективного розвитку культури мовлення студентів у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Стрижнем мовної політики є стратегія збереження та зміцнення української мови, забезпечення її знання як

державної всім населенням України. Значущість культури мовлення визначається цілою низкою чинників [1, с. 113-114], а саме:

1) у житті сучасної людини мовна діяльність займає важливе місце, добре та гарно говорити стає престижно;

2) гуманізація й гуманітаризація сучасної освіти передбачає розвиток особистості студента, мова ж є одним з найголовніших інструментів цього розвитку;

3) на сучасному етапі спостерігається тенденція до зниження рівня культури молоді. Захоплення іншомовними запозиченнями, вживання сленгу, «інтернетівського» жаргону, заснованого на свідомому перекручуванні орфографії, значною мірою визначають мовний портрет молодого українця ХХІ століття. Відбувається зниження культури мови у засобах масової інформації та у професійному й побутовому спілкуванні.

Дисципліни гуманітарного циклу сприяють розвитку культури мовлення студентів нефілологічних напрямків та надають можливість розвинути здатність художнього, естетичного, морального пізнання навколишнього світу, перейняти духовний спадок поколінь. Вони виховують активного, естетично грамотного слухача, глядача, читача, здатного зрозуміти позицію автора художнього твору, що має власну думку. Отримані знання формують у студентів світогляд, смаки та ідеали, погляди та вчинки, навчаючи висловлювати словами свої враження.

Ефективний розвиток культури мовлення студентів у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу може бути забезпечено завдяки дотриманню комплексу умов [2, с. 256-258], а саме:

- створення позитивної мотивації студентів до розвитку культури мовлення, що реалізується з використанням методів самоаналізу, самооцінки. Самоаналіз та оцінка власного виступу сприяє розвитку умінь студента оцінювати свою

промову з точки зору культури. Цей метод може стати сильним мотиваційним фактором, за допомогою якого виникає установка на самоосвіту в галузі культури мови, формуючи її мету і завдання;

- залучення студентів в процес дискусійно-аналітичного спілкування. Більшість сучасних дослідників відзначають, що дискусії стимулюють активність і самостійність суджень, дозволяють більш глибоко проникнути в морально-етичні та політичні проблеми, сприяють розвитку логіки мислення і культури мовлення. У процесі дискусії студент вчиться точно виражати свої думки в доповідях і виступах, активно відстоювати свою точку зору, аргументовано заперечувати, спростовувати хибну позицію однокурсника;

- вироблення у студентів навичок аналізу тексту та створення власного мовного твору. Текст відіграє важливу роль у розвитку культури мовлення людини. Словниковий запас повинен накопичуватися не тільки в процесі стислих повсякденних розмов, але у процесі аналізу та побудові зв'язного наукового тексту, в якому потрібно контролювати та обмірковано добирати терміни й граматичні конструкції створюючи предметно-сміслові зв'язки;

- застосування дистанційних курсів сприяє засвоєнню навчального матеріалу в індивідуальному інтерактивному режимі. Кожен студент має змогу підтримувати постійний зворотній зв'язок з викладачем, отримуючи, у разі необхідності, консультацію чи інструктаж [3, с. 359];

- пропаганда дбайливого ставлення до мови, забезпечення бібліотек новими словниками та підручниками з української мови та культури мовлення.

Таким чином, високий рівень мовної культури – невід'ємна риса кожної культурної людини, що має постійно удосконалювати своє мовлення. Саме від культури мовлення та особистісних якостей майбутнього фахівця залежить формування інтелектуального потенціалу країни.

Список літератури

1. Куварова О.К. Роль культури мовлення у формуванні мовної особистості // Культура професійного мовлення: Матеріали регіональної науково-методичної конференції. - Дніпропетровськ: Пороги, 2006. - 286 с.
2. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: Навч. Посіб. - К.: ВЦ «Академія», 2007. - 359 с.
3. Тільняк Н., Сидоренко Л., Тільняк А. Дистанційний курс навчання як форма організації самостійної україномовної підготовки студентів технічних спеціальностей // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. - Вип. № 1- Бердянськ : БДПУ, 2019. - С.353-360.

Уфімцева О.Ю., к.т.н., доцент

Придніпровська державна академія будівництва та
архітектури
Ufimtseva O.Y., Ph.D., Associate Professor
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and
Architecture

Цегельник Ю.Б., студентка

Придніпровська державна академія будівництва та
архітектури
Tsehelnyk Y.B., student
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and
Architecture

ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ СУЧАСНОГО ЛІДЕРСТВА В ОСВІТІ

Сьогоднішній стан українського суспільства в цілому, та системи освіти зокрема, характеризується активізацією процесів реформування та модернізації [3]. В таких умовах особливої актуальності набуває проблема лідерства в освіті, коли перспективи розвитку залежать від рівня компетенції лідерів всіх рівнів.

Теорії лідерства присвячена велика кількість наукових праць. Визначення поняття для конкретного дослідження значною мірою залежить від підходу та визначених цілей. Сучасній управлінській парадигмі найбільш відповідають підходи Р. Танненбаума і В. Шмідта, які визначають лідерство, як міжособистісну взаємодію, що проявляється в конкретній ситуації за допомогою комунікативного процесу і направлена на досягнення цілей [2]. Професор Калашнікова С. А. сформулювала наступну концепцію: «Концепція нового лідерства в освіті – це нова управлінська парадигма, яка є орієнтиром і механізмом для здійснення реформ у сфері

освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій» [1, С. 108]. Така концепція потребує інтеграції управлінського підходу в систему освіти. Європейський освітній досвід підтверджує необхідність цілеспрямованої підготовки лідерів в освіті.

Для ефективного управління закладом освіти в умовах реформування слід мати стратегічний набір компетенцій. Крім традиційного набору управлінських компетенцій, лідер в системі освіти повинен володіти освітньо-педагогічними компетенціями, навичками користування інформаційно-комунікативними технологіями, враховувати потреби стейкхолдерів освітнього процесу.

Ефективність лідерства визначається здатністю керівника досягати поставлені перед своїм підрозділом цілі та забезпечувати потреби, обираючи методи керівництва, поєднуючи вимоги зовнішнього і внутрішнього середовища освітньої системи.

Для визначення компетентностей сучасного лідерства в освіті треба, перш за все, з'ясувати ті функції, які повинні реалізовувати лідери. Найбільш значимими функціями лідерства можна визначити наступні: орієнтаційна, інтегративна, комунікативна, представницька, інструментальна. Розкриваючи зміст цих функцій можна дослідити вимоги до сучасного лідерства.

Орієнтаційна функція обумовлює орієнтацію команди на досягнення поставлених цілей з урахуванням перспектив розвитку у короткостроковому і довгостроковому періодах: • орієнтація на результат у короткостроковому аспекті для якісної реалізації поточних завдань; • забезпечення реалізації поточних завдань з підтримкою усталеного розвитку; • орієнтація на результат у довгостроковому аспекті для реалізації стратегії діяльності команди, яка полягає в плануванні її розвитку, передбаченні зовнішніх або внутрішніх змін, коригування задач і вимог; • довгострокова

функція, яка передбачає роботу над створенням системи цінностей команди, що є основою для ефективних спільних дій та відтворення синергетичного ефекту; • орієнтація на збереження команди та її адаптації в умовах мінливого середовища.

Інтегративна функція спрямована на інтеграцію, об'єднання працівників з метою: • узгодження загальної ідеї роботи команди; • узгодження індивідуальних інтересів членів команди; • визначення базових цінностей, встановлення і підтримка певних норм і правил; • підтримка сприятливих психологічних стосунків всередині колективу, управління конфліктами; • створення умов для самоорганізації та саморозвитку членів команди.

Комунікативна функція направлена на створення та підтримку зв'язки не тільки всередині команди, але й із зовнішнім середовищем: • пошук, збір та застосування інформації з вимог, норм і правил для досягнення поставлених цілей; • розподіл завдань, коригування дій, отримання наказів та звітності; • підтримка взаємозв'язків всередині команди, з представниками інших функціональних підрозділів, керівництвом закладу, стейкхолдерами; • спостереження за змінами поза групою; • забезпечення «зворотного зв'язку» з кожним членом команди; • оцінка досягнутих результатів; • врахування та забезпечення вдосконалення когнітивних властивостей членів команди.

Представницька функція передбачає взаємодію лідера із зовнішнім середовищем з метою представництва інтересів команди: • відстоювання інтересів команди за її межами, взаємодія зі стейкхолдерами; • підтримка рівноваги між потребами команди та можливостями їх задоволення; • визначення перспектив для подальшої діяльності та розвитку команди в загальній організаційній системі.

Інструментальна функція передбачає розробку та застосування певних управлінських інструментів для реалізації завдань. Сюди можна віднести: • методи стимулювання та мотивації; • методи контролю та самоконтролю ефективності дій команди; • інструменти оцінки та аналізу ситуації в команді; • створення та коригування плану дій; • мобілізація ресурсів для реалізації завдань; • засоби координації дій членів групи та взаємин з організацією і стейкхолдерами.

Всі проаналізовані функції дозволяють сформувати перелік компетентностей лідера освіти, що є вкрай актуальними в умовах освітніх реформ в Україні, адже очолювати ці реформи повинні фахівці в сфері лідерства в освіті

Список літератури

1. Калашнікова С. А. Концепція лідерства в управлінні освітніми системами // *Gospodarka edukacji i zarząd edukacji*. – 2012. – CZĘŚĆ V. – С. 106-112.
2. Лідерський континуум Р. Тенненбаум і В. Шмідта. URL: https://stud.com.ua/61857/sotsiologiya/liderskiy_kontinuum_tennenbaum_shmidta . (дата звернення 29.12.2019)
3. Реформа вищої освіти // *Освіта.ua*. від. 30 грудня 2019 р. URL: <http://osvita.ua/vnz/reform/69080/>. (дата звернення 03.12.2019).

Khrystova Tetiana Yevhenivna, D.Sc., Professor
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical
University

PROFESSIONAL PREPARATION OF THE FUTURE TEACHER OF PHYSICAL CULTURE FOR SPORTS– GAMING ACTIVITIES

The special role of professional education in the modern world, turning it into the most important sphere of human activity determines the problem of training future specialists as one of the priority. Dynamic changes taking place in the world caused the search for effective ways of modernizing various aspects of society's life, its social institutions, including the system of higher professional education. Political and socio-economic transformations at the present stage of the state's development have set new challenges both in the educational system as a whole and in the professional training of future teachers of physical culture, since it plays a significant role in shaping the cultural values of the individual, increasing the scientific and intellectual potential of the country, the health of generations of citizens [2]. If the teachers' professional training, despite all the new forms and changes, is provided by higher pedagogical educational institutions at an appropriate level of quality, then the training of physical education teachers does not satisfy the modern needs of society: they are mostly lacking in diverse, first of all sporting-gaming specialization [1].

The content of each profession, and accordingly – the preparation for it, is determined primarily by the objective requirements of society. For the teacher of physical education of the secondary school these requirements are expressed in the purpose and objectives of physical education of students – the formation of a healthy, physically perfect, socially active, morally

stable young generation of Ukraine. The training of physical culture and pedagogical personnel in our country has become widespread. Today the issue of raising the level of specialization of teachers of physical education is actual, active searches are being conducted in this direction: new qualification characteristics of specialists are developed, professional qualities of the teacher's personality are determined, curriculum plans and programs are improved, new textbooks and teaching aids are being prepared, etc. Scientists emphasize that the educational orientation of vocational and pedagogical training involves the primary formation of the student's motivational sphere of student's personality. One of the most important components of this sphere is professional interest. For students-athletes, there are three groups of interests: sports, professional and cognitive – in different combinations and based on different values. Often these combinations do not express the social orientation of the individual; they are dominated by personal motives – to get physical development, to achieve a high level of athletic perfection, and others. Therefore, the training of a specialist should take into account the need to deepen the professional-pedagogical and special sports interests of students [3].

We have developed an organizational and functional model of the professional training of the future teacher of physical culture as a specialist in sports and gaming activities in a modern school with the aim of forming a competitive and competent teacher of physical culture as a specialist in sports and gaming activities, and the result is the formed competence of the future teacher of physical culture as a specialist in sports and gaming activities. The content of the training of the future teacher of physical education and school football is determined by the developed educational-professional program and the educational qualification characteristic, the training courses ("The theory and methodology of teaching sports games", "The theory and method of teaching

football", "Sports and pedagogical improvement (sports games)", "Organization of training work in football", "Sports and pedagogical improvement from the school program "Football"), in which the content blocks are presented: knowledge (psychological and pedagogical, honey and the subjective characteristics based on the personal qualities of the future teacher (professional outlook and values, physical abilities, moral and volitional qualities, the potential of self-realization). Methods of preparing the future teacher are oriented on: the personal component – professional reflection, the development of mechanisms of self-organization, the formation of moral and volitional qualities; the theoretical component is the assimilation of the system of basic knowledge on psychology, pedagogy, medicine, biology, theory and practice of professional pedagogical activity; practical and methodical component – the formation of a system of basic professional pedagogical and physical education skills, skills and experience. The training of the future teacher of physical culture for sports and gaming activities should include the intensification of the processes of professional self-organization of the individual and their contented diversity.

Consequently, the organizational and functional model of professional training of the future teacher of physical culture developed by us is aimed at forming a competitive expert in sports and gaming activities in a modern school environment; its implementation in the educational process of the faculty of physical education of the higher educational institution provides content (knowledge: psychological and pedagogical, medical biology, theories and methods of physical culture, theories and techniques of school football lessons) and personal (the formation of professional consciousness, the development of physical abilities, moral-volitional qualities, potential of self-realization of a specialist) components.

Список літератури

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: підручник для студ. магістратури / С.С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2018. – 384 с.
2. Хрystова Т.Є. Актуальні питання управління процесом у сфері фізичного виховання та спорту / Т.Є. Хрystова // *Vzdelávanie a spoločnosť II: medzinárodný nekonferenčný zborník* / Eds. Renáta Bernátová, Tetyana Nestorenko. – Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017. – S. 420-430.
3. Khrystova Tetiana. Modern model of professional preparation of the future teacher of physical culture for sports-gaming activities / Khrystova Tetiana, Lysenko Olexei // *Conference Proceedings of the 7th International Scientific Conference «Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development»* (April 4 – 7, 2018, Opole, Poland). – Opole, 2018. – P. 294-295.

УДК 372.8.371

Шуть Николай Николаевич, к.п.н., доцент
 Харьковский национальный педагогический
 университет

им. Г.С. Сковороды

Shut Nikolai Nikolaevich, Ph.D., Associate Professor

Kharkov national pedagogical University

them G. S. Skovorodi

СМЕНА ДЕТСКОГО ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ЛАГЕРЯ: ПРОЦЕССЫ, ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ

Детский оздоровительный лагерь – учреждение дополнительного образования, обладающие уникальными развивающими и воспитательными возможностями. Его среда способствует оптимизации творческой личности, наполняя ее ценностным содержанием и создавая адекватные социуму образы мыслей, чувств, действий. Каждый ребенок в детском лагере проживает важный этап в генезисе личности. Жизненный опыт ребенка в нем бесценен.

Обеспечить реализацию высоких задач детского лагеря может педагогическая технология (др.-греч. τέχνη – искусство, мастерство; λόγος — мысль, методика – совокупность методов, процессов, инструментов для воплощения какой-либо деятельности), в основу которой положены четыре динамических деятельностных процесса.

А) Развитие лагерной смены (сектор АБ). Он олицетворяет структуру лагерной смены в совокупности ее компонентов и подсистемы форм воспитательной работы в лагере. Предметом изучения является программа мероприятий смены и оценка качества ее реализации. Программа строится на принципах: *детерминации содержания целями* осуществляемой деятельности

(воспитательными, развивающими, обучающими); *развития* психических явлений и форм; *последовательности* (от простых к более сложным; от менее содержательных к более насыщенным); *деятельности* (освоение внутренних качеств предметов, действий, коммуникативных форм с ориентировкой на них при решении практических задач), *интеграции и интенсификации* (перенесение опыта из формы в форму), *творчества* (новые обретения личности, группы).

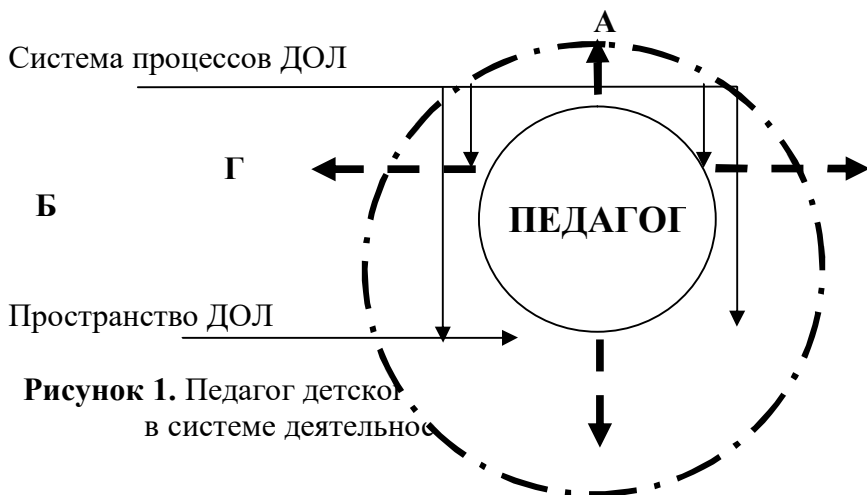
Б) Развитие личности ребенка (сектор БВ). Он олицетворяет качественные изменения личности, происшедшие за время лагерной смены: усовершенствование компетенций, расширение потенциалов, обретение новых качеств личности, воспитание творческого отношения субъекта к жизни. Развитие личности обеспечивает программа воспитательного процесса (план смены). Она строится с учетом возрастных и индивидуальных особенностей, ведущего вида деятельности, интересов и потребностей детей.

В) Развитие коллектива (сектор ВГ) в отряде и коллективов – отрядов лагеря. Рассматриваются умения детей сосуществовать с другими, качественные изменения во взаимоотношениях ребят, способность принимать на себя ответственность за результаты деятельности группы. Вектор развития коллектива: от диффузных контактов через сплочение к признанию участниками группы коллектива ценностным образованием.

Г) Развитие личности педагога-вожатого (сектор ГА). Педагог, как и дети, в своем генезисе личности проживает важный деятельностный период – учебно-профессиональной (16-21 год) или профессиональной (21 и более) деятельности. Все качественные образования этого периода основываются на деятельностно-практическом опыте и достижениях предшествующих периодов ведущей деятельности. И, в свою очередь, направлены в зону

последующего развития, обеспечивая ее. Поэтому работа педагога в детском лагере может стать знаковой в генезисе личности, а обретенный опыт – базисом творческого отношения вожакого к себе, работе, жизни в целом. Качество работы педагога зависит от возраста, индивидуальных черт и особенностей личности, системы ценностей, опыта работы, уровня овладения педагогическими технологиями, умноженные на желание трудиться и добиваться успеха.

Описанные выше четыре динамических процесса обозначены нами на рисунке 1. Ядром пространства лагеря есть педагог и педагогический состав.

Рисунок 1. Педагог детского
в системе деятельности

Сектор АБ открывает вопросы проблематики лагерной смены как явления и процесса, акцентируя внимание на драматургии этапов ее развития (завязка, развитие и насыщение, кульминация, развязка), ее целях, задачах, содержании.

Сектор БВ затрагивает вопросы психолого-педагогических особенностей детей, пребывающих в оздоровительном лагере, факторы личностного роста, ключевые аспекты развития личности, вопросы методики

воспитания и развития детей, критерии и параметры оценки изменений личности.

Сектор ВГ включает в себя вопросы формирования коллектива и специфики отношений отдельной личности и коллектива.

Сектор ГА касается проблем развития личности педагога ДОЛа исключительно в формате его профессиональной целесообразности, самореализации его потенциалов, притязаний, надежд, анализа опыта.

Список литературы

1. Лебедев С.А. Философия науки: Словарь основных терминов. — М.: Академический Проект, 2004. — 320 с. (Серия «Gaudeamus»)
2. Шуть Н.Н. Вожатский сундучок. Учебно-методическое пособие / Харьков: ХНПУ им. Г.С. Сковороды. — 2013. — 150 с.

**Якушко Катерина Григорівна, к.пед.н., старший
викладач**

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Yakushko Kateryna Hryhorivna, Ph.D., seniour lecturer
National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine

ПРАКТИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ АПРОБАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ АГРОІНЖЕНЕРНОГО СПРЯМУВАННЯ

Практика апробації електронного курсу англійської мови агроінженерного спрямування у Національному університеті біоресурсів і природокористування України дозволяє розглядати аналіз частотності та своєчасності надсилення студентських електронних робіт у систему Moodle як основне підґрунтя подальшого коригування змістового наповнення певного електронного курсу за певний проміжок часу.

Наприклад, для кожного модуля з двох частин відповідного електронного курсу представлені вимоги до надсилення певних шести коротких практичних робіт та однієї підсумкової практичної роботи водночас з вимогою надіслати та захистити три короткі індивідуальні завдання та одне підсумкове [1],[2].

Після проведення зрізу результатів за період другого семестру 2018/2019 навчального року отримані наступні показники кількості студентів, які вчасно та результативно надіслали та захистили електронні роботи групи студентів з 25 осіб щодо першого модуля: Практична робота 1(1) – 23, Практична робота 1(2) – 23, Практична робота 1(3) – 18, Практична робота 1(4) – 24, Практична робота 1(5) – 22,

Практична робота 1(підсумкова) – 13, Індивідуальне завдання 1(1) – 15, Індивідуальне завдання 1(2) – 10, Індивідуальне завдання 1(3) – 7, Індивідуальне завдання 1(підсумкове) – 11.

Керуючись мірилом «Звернена увага на змістове наповнення робіт, відповіді на яких надіслало 7 студентів та менше» у поле зору щодо першого модуля потрапила тільки одне індивідуальне завдання 1(3), для виконання якого потрібно було залучити знання про технічні майстерні та займенники

Після проведення зрізу результатів за період другого семестру 2018/2019 навчального року отримані наступні показники кількості студентів, які вчасно та результативно надіслали та захистили електронні роботи групи студентів з 25 осіб щодо другого модуля: Практична робота 2(1) – 13, Практична робота 2(2) – 6, Практична робота 2(3) – 4, Практична робота 2(4) – 6, Практична робота 2(5) – 3, Практична робота 2(6) – 5, Практична робота 2 (підсумкова) – 13, Індивідуальне завдання 2(1) – 3, Індивідуальне завдання 2(2) – 4, Індивідуальне завдання 2(3) – 7, Індивідуальне завдання 2(підсумкове) – 5.

На основі розглянутого вище мірила у поле зору щодо другого модуля потрапили всі завдання, окрім Практичної роботи 2(1).

Після проведення зрізу результатів за період другого семестру 2018/2019 навчального року отримані наступні показники кількості студентів, які вчасно та результативно надіслали та захистили електронні роботи групи студентів з 25 осіб щодо третього модуля: Практична робота 3(1) – 12, Практична робота 3(2) – 12, Практична робота 3(3) – 10, Практична робота 3(4) – 13, Практична робота 3(5) – 10, Практична робота 3(6) – 10, Практична робота 3(підсумкова) – 9, Індивідуальне завдання 3(1) – 6, Індивідуальне завдання 3(2) – 9, Індивідуальне завдання 3(3) – 7, Індивідуальне завдання 3(підсумкове) – 9.

Окрім цього взявши до уваги запропоноване вище мірило «Звернена увага на змістове наповнення робіт, відповіді на яких надіслало 7 студентів та менше» слабкими ланками третього модуля за другий семестр 2018/2019 навчального року попередньо постали Індивідуальне завдання 3(1), в якому пропонувалося обговорити презентації відповідного модуля та 3(3), для виконання якого потрібно укласти телефону розмову агроінженерного спрямування.

Після проведення зрізу результатів за період другого семестру 2018/2019

навчального року отримані наступні показники кількості студентів, які вчасно та результативно надіслали та захистили електронні роботи групи студентів з 25 осіб щодо четвертого модуля: Практична робота 4(1) –19, Практична робота 4(2) –18, Практична робота 4(3) – 15, Практична робота 4(4) – 11, Практична робота 4(5) –13, Практична робота 4(6) –10, Практична робота 4(підсумкова) – 9, Індивідуальне завдання 4(1) – 6, Індивідуальне завдання 4(2) – 9, Індивідуальне завдання 4(3) – 9, Індивідуальне завдання 4(підсумкове) – 10. На цьому етапі виявлено лише одну слабку ланку – Практичну роботу 4(6), в якій пропонувалося деталізувати знання про особливості автоматики, застосовуючи різні англійські часи.

Проведений зріз показав інтерес студентів до першого модуля «The Review of the 1st Year Topics» Ч.1 та четвертого модуля «Professional Mobility of aMechanical Engineer» Ч. 2. Дещо менше зацікавлення викликали у другому семестрі 2018/2019 н.р. модулі «Mechanical Engineering Profession» та «Conversation for a Mechanical Engineer».

Відзначивши слабкі ланки – завдання, які ймовірно є складними для виконання або не зовсім актуальними, доречно провести подальшу корекцію змістового наповнення, скорочення або й усунення їх у існуючому електронному курсі. При цьому такі кардинальні зміни доцільно

здійснювати тільки після повторних зрізів за інший часовий період та лише при отриманні тотожних результатів повторного результату невисокої частотності та результативності надсилання та захисту певної електронної роботи.

Отже, апробація електронного курсу англійської мови агроінженерного спрямування має практичне значення в аспекті коригування змістового наповнення на основі зворотнього зв'язку з слухачами курсу.

Список літератури

1. Електронний курс англійської мови АІ ск. Ч.1. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=723>
2. .Електронний курс англійської мови АІ ск. Ч.1 Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=517>

AGRICULTURAL SCIENCES

Бредіхіна Юлія Леонідівна, к.с.-г.н., доцент
Хортицька національна навчально-реабілітаційна
академія, Мелітопольський державний педагогічний
університет

**Bredikhina Yuliia Leonidivna, Ph.D., Associate
Professor**
Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy,
Bogdan Khmelnytsky
Melitopol State Pedagogical University

Туровцева Наталя Миколаївна, к.с.-г.н., доцент
Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького

**Turovtseva Natalia Mykolayivna, Ph.D., Associate
Professor**
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical
University

ВИКОРИСТАННЯ ФАЛЕНОПСИСІВ ПРИ СТВОРЕННІ РУТАРІЮ

У ландшафтному дизайні з'явився новий термін «рутарій», що позначає композицію з корчів, пнів, коренів дерев, доповнену рослинами і садовими скульптурами. «Рутарій» походить від англійського слова «root» (в перекладі означає «корінь») [4].

Перший в світі рутарій або по-англійськи Stumpery був створений в 1856 році в Стаффордширі в саду зі змішаним стилем Biddulph Grange і користувався величезною популярністю в епоху Вікторіанської Англії [2].

Сьогодні рутарій – це елемент не тільки ландшафтного дизайну, а й інтер'єру. В поєднанні з живими рослинами та

скульптурами така композиція завжди буде унікальною через неповторність та оригінальність її деревного елементу.

При створенні рутарію основний акцент робиться не на декоративне доповнення, а на його деревну основу. За місцем розташування він може бути настільний і підлоговий [3]. В якості декоративного елементу для такої композиції підходять рослини з невеликою кореневою системою [1]. Особливий інтерес в цьому питанні являють тропічні епіфіти. А саме - представники роду *Phalaenopsis* Blume.

Фаленопсис в перекладі з грецького означає «подібний метелику». Своєю назвою рід зобов'язаний голландському ботаніку Блюмі, яка виявила ці рослини в 1825 р на одному з островів Малайського архіпелагу. На своїй батьківщині фаленопсиси ведуть епіфітний спосіб життя, оселившись в захищених від палючих променів сонця кронах дерев, що ростуть по краю вологих дощових лісів, на висоті 200-400 м над р. м. Фаленопсиси - рослини з край обмеженим ростом і прикореневою розеткою з 3-4 дворядно розташованими листками. Квітки за формою нагадують метелика, зібрані у великі багатоквіткові китиці на довгих вигнутих квітконосах. Рід налічує 40-70 видів, поширених в низов'ях вологих лісів (не вище 300-500 м над р. м.) Тропічної Південно-Східної Азії від Індії, островів Малайського архіпелагу і Філіппін до Нової Гвінеї і Північної Австралії [5]. Догляд за фаленопсісами такий же, як і за іншими кімнатними тропічними теплолюбними рослинами.

Особливо ефектно в рутарію виглядають білі фаленопсиси в поєднанні з темною деревною основою. Вони надають композиції урочистість, тасмничість, велич. Одна із таких композицій розташована в одному з найкрасивіших готичних соборів півдня Франції - кафедральному соборі Святого Етьєна або Святого Стефана (м. Бурж) (рис. 1). Незвичайний за масштабом краси і буяння фарб рутарій з фаленопсісами можна побачити в оформленні внутрішнього

простору аеропорту Чангі (Сінгапур) (рис. 2), який протягом 7 років отримує премію кращого аеропорту світу.

Рис. 1. Фаленопсіси з білими квітами в рутарії на тлі граніту і вітражів XIII - XVI століття

Рис. 2. Фаленопсіси з фіолетовими квітами в рутарії аеропорту Чангі

Список літератури

1. Бредіхіна Ю. Л., Туровцева Н. М. Особливості створення та використання рутарію для оформлення інтер'єру. *Сучасний стан і перспективи розвитку ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства, урбоекології та фітомеліорації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 4-5 квіт. Львів: НЛТУ України, 2019 р. С. 84-86.
2. Галиев Б.А. *Рутарий: новый взгляд на ландшафтный дизайн. Козыбаевские чтения - 2015: перспективы развития науки и образования*: материалы Международной научно-практической конференции Т.IV. 13 ноября. Петропавловск: СКГУ им. М. Козыбаева, 2015. С.9-11.
3. Григорьева Е.Д. Современные микроландшафтные формы в интерьере *Концепции устойчивого развития науки в современных условиях*: сборник статей Международной научно-практической конференции. Уфа: Аэтерна, 2019. С. 250-252.
4. Зайцева А. В., Багаева Д. Н. Рутарий - таинственный сад корней. *Моя будущая профессия - ландшафтный дизайнер*: материалы I Междунар. науч.-практ. студ. конф., 3 - 4 апреля. Новосибирск: Новосиб. гос. аграр. ун-т, 2013. С. 15-18.
5. Степанюк Г.Я., Хоцкова Л.В. Биологические особенности видов рода *Phalaenopsis* Blume при выращивании в оранжереях Сибирского ботанического сада. *Вестник Томского государственного университета. Биология*. 2012. № 4 (20). С. 105-117.

УДК 631.559

Зимаросєва Анастасія Анатоліївна, к.б.н., доцент
Житомирський національний агроєкологічний
університет

Zymaroieva Anastasiia, Ph.D., Associate Professor
Zhytomyr National Agroecological University

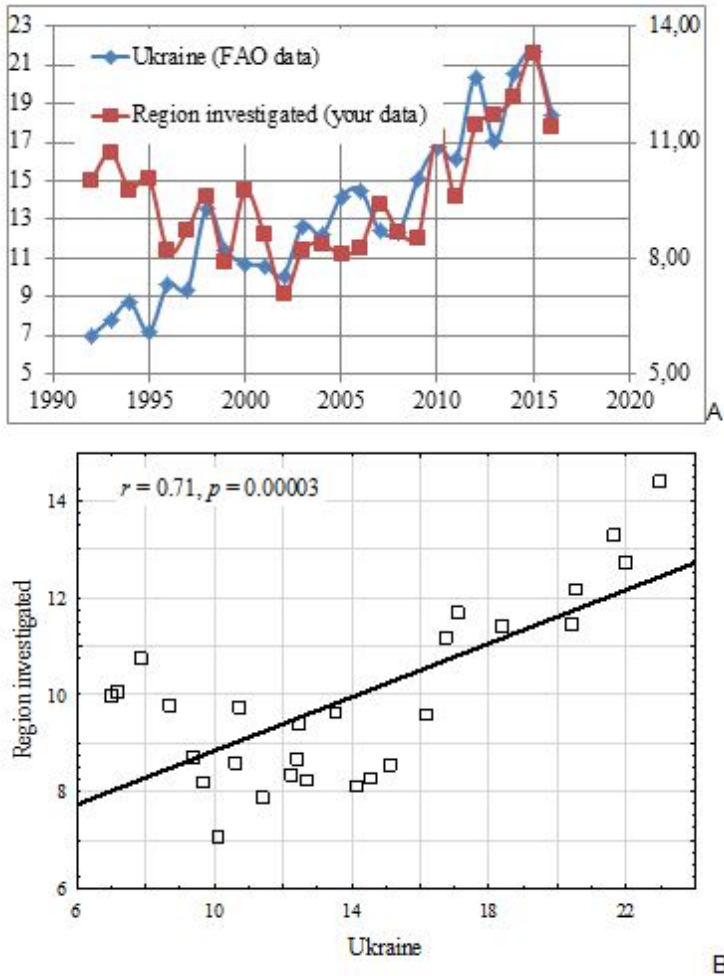
ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ ТРЕНД УРОЖАЙНОСТІ СОЇ (*GLYCINE MAX (L.) MERRIL*) В УКРАЇНІ

Наразі, соя займає четверте місце серед найбільших поширених сільськогосподарських культур України (після зернових культур, соняшнику та кукурудзи) (Безручко і Колісниченко, 2011). Ринок соєвих бобів є одним з найбільш швидкозростаючих ринків в нашій країні (Бабич і Бабич-Побережна, 2011, Chekhov, 2015).

Проте через економічні причини і відсутність державної підтримки, фермери не можуть дотримуватися оптимальної технології вирощування сільськогосподарських культур. Дефіцит фінансування призводить до дестабілізації сільського господарства в цілому і, зокрема, вирощування сої. У середньому урожайність сої в Україні становить близько 20 ц/га і це майже на 30% менше, ніж середня врожайність в провідних країнах (Щербачук, 2016). Тому зараз існує гарний потенціал для збільшення виробництва, що може бути досягнуто шляхом збільшення врожайності без будь-яких змін у площі посівів (Kozhukhar, 2017). Вивчення просторово-часової динаміки продуктивності сої надзвичайно важливе для оцінки потенціалу збільшення врожайності та факторів, які її стримують.

Середньорічна урожайність сої в Україні (з а даними FAO) варіювала в межах між 7,2 (у 1994 р.) та 23,0 ц/га (у

2016 р.), із середнім значенням 13,9 ц/га та стандартним відхиленням 4,7, протягом 27-річного періоду між 1991 та 2017 роками. Середньорічна урожайність сої у досліджуваному нами регіоні коливалася в межах 7,1 (у 2001 р.) та 14,4 ц/га (у 2016 р.), із середнім значенням 9,9 ц/га та стандартним відхиленням 1,8 впродовж 27 років (1991–2017 рр.). Між середньою врожайністю сої в Україні та врожайністю на досліджуваній території існує статистично достовірна кореляція ($r = 0,71$; $p < 0,001$) (рис. 1, Б). Проте характер тенденції зміни врожайності сої в Україні в цілому і в окремо взятому для досліджень регіоні є принципово різним. Для України загальну тенденцію найкраще описати поліномом другого ступеня ($AIC = 104,6$; $F = 112,2$, $p = < 0,001$) з постійним зростанням продуктивності впродовж досліджуваного періоду. Для області досліджень загальну тенденцію можна найкраще описати поліномом четвертого ступеня ($AIC = 73,4$; $F = 26,2$; $p < 0,001$).

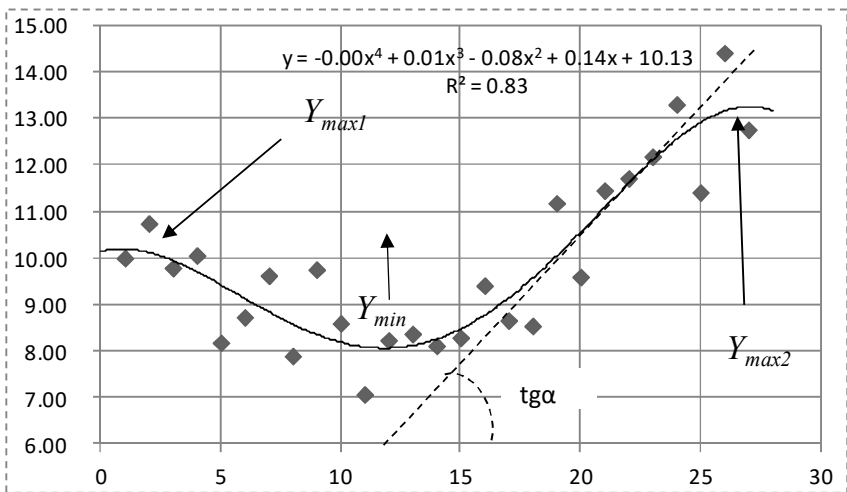
Рис. 1. Динаміка врожаю сої протягом 1991–2017 рр. в Україні (ц/га, ліва у-координата) та в дослідженому регіоні (ц/га, права у-координата) (А) та розсіяна ділянка врожаю сої в Україні в цілому по врожаю сої у досліджуваному регіоні (Б)

Загальний тренд динаміки врожайності сої в Україні протягом 1991–2017 рр. найбільш вдало описується поліномом четвертого порядку, який має наступний вигляд:

$$Y_x = b + a_1x + a_2x^2 + a_3x^3 + a_4x^4,$$

де Y_x – урожайність сої в момент часу x , b , a_1 , a_2 , a_3 , a_4 – коефіцієнти.

Динаміка усереднених даних по врожайності сої у дослідженному регіоні характеризується наявністю трьох точок екстремумів: двох локальних максимумів та одного локального мінімуму (рис. 2).

Рис. 2. Типова динаміка урожайності сої протягом 1991–2017 рр. та апроксимація тренду поліномом четвертого порядку.

Умовні позначки: вісь абсцис – час (1 – 1991 р., 27 – 2017 р.); вісь ординат – урожайність, ц/га; b – вільний член у рівнянні поліному; Y_{Min} – значення поліному в точці

локального мінімуму; Y_{Max} – значення поліному в точках локальних максимумів; tga – максимальна швидкість нарощування урожаю у часі між мінімумом та максимумом, тангенс кута нахилу дотичної до кривої поліному в точці перегину (аналогічно максимальна швидкість зниження врожаю на низхідній гілці).

На нашу думку, загальний тренд урожайності сої має агроекономічне та агротехнологічне походження, оскільки динаміка тренду має характер економічного циклу з його фазами (підйом, пік, спад, дно) (Zymarioieva et al., 2019).

Перший максимум врожайності сої за досліджений період був досягнутий в дореформений період (1990–1991 роки), коли широко застосовувалися інтенсивні технології обробітку цієї культури (Lukomets et al., 2013). Мінімальна врожайність припадає на кінець 90-х років минулого століття. Найбільш різке падіння врожайності відбулося у 1995 році. Це пов'язане з соціально-економічною кризою, яка була продовженням розпаду Радянського Союзу. З початку 2000-х років визначився підйом у виробництві сої – по всій території України почали розширювати її посіви.

Другий локальний максимум припадає на останні роки періоду досліджень (2017 рік). Більшість вчених прогнозують подальше збільшення врожайності сої в Україні і не лише за рахунок розширення посівних площ, але й за рахунок інтенсифікації виробництва (Бабич і Бабич-Побережна, 2010).

Список літератури

1. Бабич А., Бабич-Побережна А. Соевий пояс і розміщення виробництва сортів сої в Україні. *Пропозиція*. 2010. №4. -С. 52-56.
2. Бабич А.О., Бабич-Побережна А.А. *Селекція, виробництво, торгівля і використання сої у світі*. Київ: Аграрна наука. 2011. 548 с.

3. Безручко О.І., Колесніченко О. В. Ринок сортів рослин України: соя культурна (*Glycine max. (L.) Merr.*). *Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин*. 2011. 2(14). 46-56.
4. Щербачук В. М. Оптимізація елементів технології вирощування сої в умовах Західного Лісостепу : дис. канд. : 06.01.09. Львів, 2016.177 с.
5. Chekhov S. Functioning of the market of soybean in Ukraine. *Academic Bulletin Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University: Economics and region*. 2015. 4(15). 61-66.
6. Kozhukhar T. Soy in Ukraine: Market Research - Kleffmann Group.
<https://www.kleffmann.com/en/information./soy-in-ukraine>
7. Zymarioieva A., Zhukov O., Romanchuck L., Pinkin A. Spatiotemporal dynamics of cereals grains and grain legumes yield in Ukraine. *Bulgarian Journal of Agricultural Science*. 2019. 25 (No 6). 1107–1113.

BIOLOGICAL SCIENCES

УДК 581.1+581.5

Юсипіва Тетяна Іванівна, к.б.н., доцент
Дніпровський національний університет імені Олеся
Гончара
Yusypiva Tetiana Ivanivna, Ph.D., Associate Professor
Oles Honchar Dnipro National University

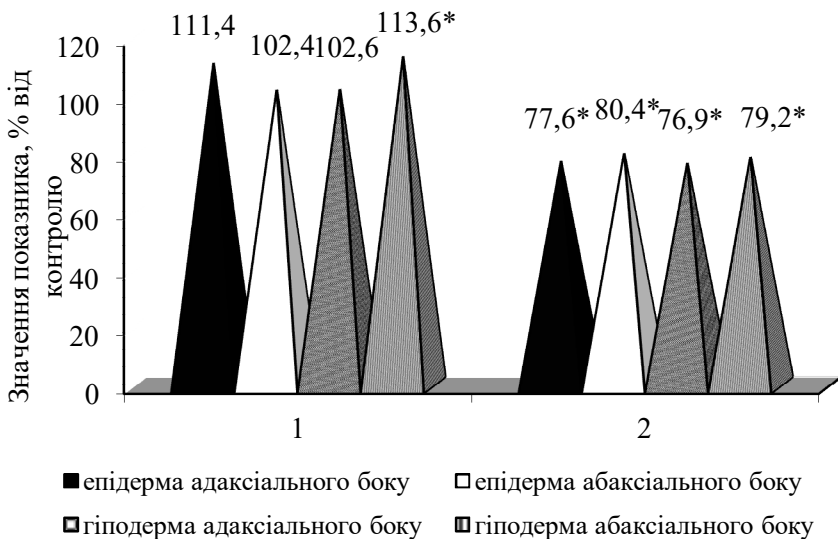
Філатова Ніна Олегівна, магістр
Дніпровський національний університет імені Олеся
Гончара
Filatova Nina Olegivna, magistr
Oles Honchar Dnipro National University

ВПЛИВ ТЕХНОГЕННОГО ЗАБРУДНЕННЯ НА СТАН ПОКРИВНИХ ТКАНИН ХВОЇ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ *PINUS*

В умовах урботехногенного середовища виникають зміни у функціонуванні рослинних організмів на всіх рівнях їх організації (Бессонова & Пономарьова, 2017; Приседський & Лихолат, 2017; Chudzinska et al., 2014; Grytsay & Miasoid, 2016 та ін.). За дії антропоічних чинників у рослин, стійких до токсичних речовин, формуються фізіолого-біохімічні й анатомо-морфологічні адаптивні реакції. У хвойних рослин в першу чергу ці зміни стосуються товщини покривних і захисних тканин (Легощина et al., 2013; Федорков, 2011; Yusypiva, 2018). В нашій роботі ми проаналізували стан однорічної хвої об'єктів дослідження в техногенній зоні за анатомічними показниками.

Як видно з рис. 1, викиди Придніпровської ТЕС по-різному впливають на розміри захисних тканин хвої

досліджених видів сосен. Зокрема, в однорічних хвоїнках *P. nigra* товщини обох складових частин покривів – епідерми та гіподерми – за дії техногенезу практично не змінюються порівняно з контролем (відмінності між контрольними та дослідними значеннями недостовірні за $p < 0,05$). У цієї деревної породи в урботехногенних умовах зростання змінюється лише товщина гіподерми з абаксiального боку хвоїнки – вона збільшується відносно контрольної величини на 13,6 %. Ми вважаємо це адаптивною ознакою реакції дерев *P. nigra* на антропогенний стрес.

Рис. 1. Вплив викидів Придніпровської ТЕС на товщину покривних тканин однорічної хвоїнки видів роду *Pinus*, % від контролю:

1 – *Pinus nigra*, 2 – *Pinus sylvestris*, * – дані достовірні за $p < 0,05$

Натомість, у хвоїнках *P. sylvestris* значення товщини обох покривних тканин за хронічної дії фітополютантів суттєво знижуються порівняно з відповідними показниками

контрольних рослин. Зокрема, ширина епідерми адаксіального боку однорічної хвоїнки сосни звичайної із забрудненої зони зменшується відносно контрольної величини на 22,4 %, абаксіального – на 19,6 %. Товщина гіподерми знижується дещо більшою мірою – на 23,1 % та 20,8 % відповідно. Таке істотне зменшення розмірів покривних тканин хвої *P. sylvestris* може негативно позначитися на стійкості сосни звичайної до викидів ТЕС.

Список літератури

1. Бессонова, В. П., & Пономарьова, О. А. (2017). Морфометричні показники та вміст пластидних пігментів хвої *Picea pungens* залежно від відстані до автошляху. *Biosystems Diversity*, 25 (2), 96–101. DOI:10.15421/011714
2. Легощина, О. М., Неверова, О. А., & Быков, А. А. (2013). Изменчивость анатомической структуры хвои в условиях влияния выбросов промзоны г. Кемерово. *Сибирский экологический журнал*, 5, 733–739.
3. Приседський, Ю. Г., & Лихолат, Ю. В. (2017). Адаптація рослин до антропогенних чинників. ТОВ «Нілан-ЛТД», Вінниця.
4. Федорков, А. Л. (2011). Изменчивость адаптивных признаков хвойных в условиях стресса на севере Европы: Автореф. дисс. . докт. биол. наук: Экология, Москва.
5. Chudzinska, E., Pawlaczuk, E., Celinski, K., & Diatta, J. (2014). Response of Scots pine (*Pinus sylvestris* L.) to stress induced by different types of pollutants – testing the fluctuating asymmetry. *Water and Environment Journal*, 28, 533–539. doi.org/10.1111/wej.12068
6. Grytsay, Z., & Miasoid, G. (2016). Assessment of Floral Organs State of *Tilia* Genus Representatives under Environment Pollution Conditions caused by Emissions of Prydniprovsk Thermal Power Plant, Dnipropetrovsk city.

International Letters of Natural Sciences, 55, 52–56. DOI: 10.18052/www.scipress.com/ILNS.55.52

7. Yusypiva, T. I. (2018). Bioecological analysis of *Picea pungens* needles in the deterioral conditions of the DTEK Prydniprovsk thermal power plant. Ecology and Noospherology, 29(2), 119–124. doi:10.15421/031819.

MEDICAL SCIENCES

УДК 616.34-002.153

Гнатюк Віра Василівна, к. мед. н., асистент
Львівський національний медичний університет ім. Д.
Галицького

Hnatiuk Vira, Ph.D.
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Покровська Тетяна Валеріївна, к. мед. н., доцент
Львівський національний медичний університет ім. Д.
Галицького, **Pokrovska Tetyana, Ph.D., Associate Professor**
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Мостюк Оксана Іванівна, лікар
Львівська обласна інфекційна клінічна лікарня
Mostyuk Oksana, doctor
Lviv regional infection diseases

**ЕВОЛЮЦІЯ КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ
ОСОБЛИВОСТЕЙ САЛЬМОНЕЛЬОЗУ У ДІТЕЙ В
УКРАЇНІ**
**EVOLUTION OF CLINICAL AND EPIDEMIOLOGICAL
CHARACTERISTICS SALMONELLOSIS OF CHILDREN
IN UKRAINE**

Сальмонельоз займає вагоме місце в структурі гострих кишкових інфекцій у зв'язку з важкістю патологічного процесу та можливістю нозокоміального поширення.

Етіологічна структура сальмонельозу є неоднорідною. Численні серовари сальмонел різняться між собою за антигенною структурою і відповідно – за патогенністю і

вірулентністю, зумовлюючи особливості перебігу, тяжкості клінічних форм хвороби і ймовірності розвитку ускладнень.

Мета роботи. Порівняти рівень захворюваності на сальмонельоз у періоди 1997-2002 рр. та 2014-2019 рр. Визначити особливості етіологічної, вікової структури сальмонельозу в ці періоди та співставити тяжкість клінічного перебігу хвороби, відповідно до етіологічного чинника, серед дитячого населення.

Матеріали та методи. Проведено ретроспективний аналіз 940 медичних карт дітей віком від 29 днів до 3 років, хворих на гастроінтестинальну форму сальмонельозу, що перебували на стаціонарному лікуванні в Обласній інфекційній клінічній лікарні м. Львова. І групу спостережень становили 838 хворих, що лікувалися у період 1997-2002 рр., II групу спостережень – 102 хворих, що лікувалися впродовж останніх 5 років (2014-2019 рр.). Порівнювальні групи були репрезентативними за віком, клінічною формою, преморбідним фоном, тяжкістю патологічного процесу.

Результати та обговорення. Кількість госпіталізованих на сальмонельоз дітей протягом останніх років знизився у 8,2 рази, що є, відповідно, віддзеркаленням рівня захворюваності загалом. Так, у період 1997-2002 рр. зареєстровано 838 випадків захворювання серед дітей до 3 років; у період з 2014-2019 рр. – 102 випадки. Можна припустити, що одним з факторів зниження рівня захворюваності на сальмонельоз є широке впровадження у ветеринарну практику ефективних біопрепаратів, що використовуються для вакцинації птиці на птахофабриках.

Кардинально змінилися етіологічна структура сальмонельозу. У першій досліджуваній групі домінуючим збудником була *S.typhimurium* у 805 випадків (96,1%). Частка випадків захворювання, спричинених *S.enteritidis*, становила 33 випадки (3,9%) проти 94 (92,2%) у другій групі ($p < 0,001$).

Різниться й вікова структура дітей, хворих на сальмонельоз у I і II досліджуваних групах. У I групі діти до 1 року становили 556 хворих (66,3%), у II групі – 45 хворих (44,1%) ($p < 0,001$).

Аналізуючи епідеміологічний анамнез, зауважено, що в останні роки вдалося перервати нозокоміальний шлях інфікування, що, ймовірно, зумовлено використанням сучасних ефективних дезінфікуючих засобів у стаціонарах.

При проведенні порівняльного аналізу встановлено, що сальмонельоз на сучасному етапі, як і 20 років тому, зберігає свої основні симптоми. Змінилося співвідношення клінічних форм за ступенем важкості. Кількість важких форм сальмонельозу в I групі становила 671 випадків (80,1%), середньоважких – 151 випадків (18,0%), легких – 16 випадків (1,9%); у II групі 8 (7,8%), 74 (72,5%) і 20 (19,6%) випадків відповідно ($p < 0,001$). В обох групах важкі форми сальмонельозу були спричиненими виключно *S. typhimurium*. Є відмінності й в частоті розвитку домінуючих синдромів. ITШ розвинувся у 68 хворих (8,1%) в I групі і в 1 хворого (1,0%) в II групі ($p < 0,02$). Кишковий токсикоз II-III ступеня спостерігався у 479 дітей (57,2%) в I групі і у 9 (8,8%) в II групі ($p < 0,001$). Явища ексікозу II-III ст. виникли у 401 пацієнта (47,9%) в I групі і у 5 (4,9%) в II групі ($p < 0,001$), нейротоксикоз – у 31 дитини (3,7%) в I групі та в 1 (1,0%) в II групі відповідно ($p < 0,02$), гемоколіт – у 127 пацієнтів (15,2%) проти 8 (7,8%) у II групі ($p < 0,001$).

Висновки. Протягом останніх 20 років простежується зниження захворюваності на сальмонельоз і, відповідно випадків шпиталізації хворих дітей (в досліджуваних групах у 8,2 рази), зменшення питомої ваги *S. typhimurium*, як найбільш патогенного чинника в етіологічній структурі сальмонельозу. Зменшилася кількість хворих на сальмонельоз дітей віком до 1 року в 12,4 рази, а також зменшилася кількість тяжких та ускладнених форм сальмонельозу з 80,1% до 9,8% ($p < 0,001$).

УДК: 616.314.13-085.31'495.2

Hrynovets Ihor, PhD, Associate prof.
DanyloHalytskyLviv National Medical University

Dovhanyk Viktoria , PhD, Associate prof.
DanyloHalytskyLviv National Medical University

Hrynovets Volodymyr, PhD, Associate prof.
DanyloHalytskyLviv National Medical University

DEVELOPMENT AND RESEARCH DENTAL FORM WITH OFLOXACINE

Introduction. The contemporary composition and technology of periodontal films with ofloxacin on polymeric basis, as prototype films of solution of ofloxacin for the rinses, is developed. Such form in composition with traditional will give possibility to get: therapeutic concentration necessary in relation to localization, and prolonged effect, expressed biological availability, will decrease the terms of treatment, better will be perceived by patients due to reduction of amount of procedures and will provide exactness of dosage of medicinal matters. The use of antiseptics - one of the most important stages in the treatment of dental patients - whose history can be complicated pathological changes of the surface layer of tissue epithelium which are influenced by factors of various etiologies [1]. The development of gingivitis, periodontitis, and other mucosal damage begins and often occurs with disequilibrium microbial coexistence changes which may be due not only to the local cellular level, but the system - affecting the body as a whole.

Materials and methods. Tools for local oral antiseptic treatment today are a number of different dosage forms - solutions, ointments, drops, mouthwash and rinse for oral

administration. The composition of dosage forms with antiseptic action may include the following active pharmaceutical ingredients (APhI) as Amizone, decamethoxine, Maraslavine, Myramistine, povidon-iodine, Poliminerole, Rekutane, Romazulane, Salvin, Chlorhexidine and others.

As ofloxacin set that is used in medicine for the prevention and treatment of diseases of the oral cavity, pharynx, larynx and to sanitation carriers of pathogenic staphylococci and diphtheria bacillus, prevention of infectious complications - due to its pronounced bactericidal action.

The against microbial action of the ofloxacin is associated with inhibiting the activity of DNA gyrase, which results in the termination of DNA replication of bacteria. The ofloxacin has a wide range of effects and is active against most Gram-negative bacteria. [2] Thus, Ofloxacin possesses a rather large range of bacteriostatic action against gram-negative and gram-positive microorganisms, as well pathogens that are inherent in intracellular localization.[3]

About the tablet form has only a systemic effect. The time to reach the maximum concentration in blood plasma T_{max} from 30 minutes to 3 hours. In addition, oral administration requires a large amount of water (for drinking the drug), since crystalluria may occur.

The useful model is based on the task of developing a medicament for the treatment of the mucous membrane of the oral cavity and periodontal disease, the action of which will proceed more rapidly than the known formulated ofloxacin formulation, will last for a longer period of time and will provide, subject to local conditions, the observance of the necessary therapeutic concentration of the APhI.

The pharmaceutical form of the application films with ofloxacin on a polymeric basis has several advantages: the uniformity and speed of local contact with the treated surface of the mucous epithelial membrane of the oral cavity and

periodontal disease by diffusion through the integral mucous membrane of the oral cavity, maintaining the corresponding therapeutic concentration, the declared rapid and prolonged the treatment action, and resorptive action occurs without excessive injury to a locally restricted healing zone.

Research. The basis for the application dosage form is obtained by polymerization using film-forming macromolecular substances with pronounced adhesive properties: sodium carboxe methylcellulose and polyvinyl alcohol [4].

Sodium carboxymethyl cellulose and polyvinyl alcohol form the polymeric basis of a dental drug film with adhesive properties, aqueous solutions of which have a viscous consistency and, as a result of drying, form an elastic film. Polyvinyl alcohol as part of a dental drug film also provides prolonged effect, partially enhancing the antiseptic effect. Polyethylene oxide-400 in the form of the drug, falling on the surface of the mucous membrane and periodontal tissue, provides a moderate osmotic activity and dampening effect, partially preventing microbial contamination. Glycerin, propylene glycol and tween-80 in the film provide the necessary elasticity, hydrophilicity and osmotic properties, namely, the ability of the active substance to penetrate through the mucous membrane and periodontal tissue. Saccharin in the form of a prescription plays the role of a coriander of taste. Water purified is a solvent. [4]

The proposed remedy is manufactured as follows. The exact weight of ofloxacin 4,0 g is dissolved in a small amount of purified water, added glycerol, propylene glycol, polyethylene oxide-400 and tween-80. In the part of boiling water purified, dissolve saccharin and polyvinyl alcohol, followed by cooling the solution. Sodium carboxy methylcellulose is infused in the second part of purified water. Solutions of sodium carboxy methylcellulose and polyvinyl alcohol are mixed and the previously obtained solution of ofloxacin is added. The solution is homogenized and deaeration. The film-forming solution is

poured into the form and dried at a temperature of 45 ± 5 °C for 4-6 hours. Dried elastic medical films are cut by rectangular plates in the size of 60×10 mm using a cutter and sealed in polymer bags of neutral composition.

For polymer forms used irrigation method. Organoleptic, physical, physico-chemical, and technological characteristics were studied for the dental drug film. The following parameters are determined: films after drying of translucent, rectangular, matte-yellowish color, odorless, 10×60 mm in size. It is supposed, at a visual assessment, the presence of gas tumors. In the process of developing a new form in the form of dental medical films with ofloxacin, a number of studies have been conducted: - microbiological - to confirm the purity of the medicinal form in the form of dental medical films; - the physic and mechanical research - in order to confirm the qualitative composition of both the film-forming base and the medical form.[4]

It is important that the rate of adhesion (level of adhesion) to the glass surface of the load limit at the time of separation made 12.15 ± 0.80 , DMF conductivity of the solution to the drying process 894 ± 1 Cm^{-1} when measured using the device DIST 3. Time DMF without complete dissolution of the active ingredient in water and oral fluid was within 80 ± 12 min., and 30 ± 5 min. respectively. Fluctuations in the timing dissolution DMF depend on the composition of the polymer and form of the enzyme and microbial composition of oral fluid relief mucosa and others.

Organoleptic storage for 12 months remained unchanged. Absolute and relative error of 4,121 and meet up 1,804%, while the concentration in the oral fluid ofloxacin reached a t_{max} of 4 min. And the concentration of APhI remains constant during 4-10 min.

Conclusions: The optimum composition of dental technology and medical ofloxacin film of polymer-based for local treatment of dental diseases. This dosage form compared to other makes it possible to get the necessary therapeutic

concentration of antiseptics in localization, prolonged effect, expressed bioavailability, reduce treatment time, reduce the number of procedures and ensure dosing accuracy and penetration through the APhI intact oral mucosa.

Referenc

1. Costerton J.W., Stewart P.S., Greenberg E.P. Bacterial biofilms: a common cause of persistent infections. Science - 1999. 284. - P.1318-1322.
2. Wolf I.M. Antimicrobial activity and stability of antiseptic compositions based on ofloxacin // Clinical Pharmacy. - 1999. - Vol.3 - №1. - S. 105-108.
3. Kramer A., Groschel D., Heeg P., // Klinische Antiseptic. Berlin. - 1993. - S. 1-22.5.
4. Hrynovets I.S. Development of composition, technology and medical research dental films: Author. Dis. . candidate.pha. Sciences: 15.00.01 / Hrynovets Igor S.; Lviv. nat. honey. University of them. Daniel Galician. - L., 2013. - 24s.

УДК[616.34-007.43-031.611.957]-089.611.631

Івасюк Ірина Йосипівна к.м.н., доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника».
м.Івано-Франківськ
Ivasyuk Iryna Yosypivna Ph.D. in Medicine, docent
SHEI "Vasyl Stefanyk Precarpathian national universiti"
Ivano-Frankivsk

Ємець Надія Богданівна студентка IV курсу
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м.Івано-Франківськ
Yemets Nadiya Bohdanivna 4th year student
SHEI "Vasyl Stefanyk Precarpathian national universiti".
Ivano-Frankivsk

ВПЛИВ БІОПСІЇ НА МОРФОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯЄЧКА ЩУРІВ В ЕСПАРИМЕНТІ

Кожного року значно зростає кількість хворих з запальними процесами, розладами копулятивної та генеративної функції. Одним з методів діагностики патологічного процесу рекомендують біопсію для подальшого вирішення питання доцільності хірургічного втручання. Схожі результати отримані при експериментальній біопсії, та вперше досліджено структуру яєчка щурів через 1,7,14,30 діб після проведення біопсії для встановлення гістологічних змін у ньому.

Метою даної експериментальної роботи є вивчення стану мікроциркуляторного русла та сперматогенезу у віддалені терміни після діагностичної біопсії яєчок.

Для дослідження було використано 37 білих статевозрілих безпородних щурів-самців масою 170-200 г, віком 8 місяців. Усі експерименти проводили під загальним ефірним наркозом. Структуру яєчка щурів вивчали через 1,7,14,30 діб після проведення біопсії яєчка для встановлення гістологічних змін у ньому.

Результати дослідження показали, що через одну добу після проведеної операції біопсії маса дещо збільшилась в результаті набряку і становить $1234,71 \pm 19,46$ мг проти $1149,85 \pm 21,23$ мг інтактного органа. У місці хірургічного втручання наявні мікрогематоми. Діаметр звивистих сім'яних трубочок дорівнює в середньому до $178,93 \pm 2,46$ мкм.

Через 7 діб досліду маса яєчок зменшується до $950,5 \pm 15,41$ мг. В місці біопсії наявна концентрація судин мікроциркуляторного русла як результат атрофії. Просвіт їх нерівномірний. Діаметр звивистих сім'яних трубочок дорівнює в середньому до $160,01 \pm 0,79$ мкм. Власна оболонка потовщена.

Через 14 діб після біопсії атрофічні явища нарастають. Маса органа становить $907,46 \pm 13,69$ мг, а паренхімні мікросудини в місці операційного втручання деформовані. Діаметр звивистих сім'яних каналців зменшений в середньому до $148,35 \pm 0,72$ мкм.

На 30-ту добу досліду маса органа знижена до $938,27 \pm 19,51$ мг. в порівнянні з контролем. Спостерігається різка деформація сітки судин мікроциркуляторного русла в місці хірургічного втручання. Просвіт судин, що збереглися, місцями значно розширений або навпаки – звужений. Діаметр звивистих сім'яних каналців зменшений в середньому до $123,40 \pm 2,09$ мкм.

Отримані нами результати впливу експериментальної біопсії яєчка щурів на їх структури і функцію мають теоретичне і практичне значення для андрології, оскільки

вони свідчать про негативний вплив на статеву залозу порушення цілісності білкової оболонки, яка відіграє важливу бар'єрну роль. Проведені досліді показують, що біопсія яєчок призводить до деформації гемокапілярної сітки та атрофії звивистих сім'яних каналців у місці втручання.

Список літератури

1.Грицуляк Б.В. Характер цитологічних змін в травмованому яєчку / Б.В.Грицуляк, В.Б.Грицуляк, І.Й.Івасюк [та ін.] // Світ медицини та біології. -2014. -№4 (47). - С. 107-110.

2.Грицуляк Б.В. Характер гісто- і ультраструктурних змін в яєчку, після перев'язки сім'явиносної протоки / Б.В. Грицуляк, В.Б.Грицуляк, О.І.Глодан та ін. // Галицький лікарський вісник.-2014. -№2.-С.19-21.

3.Грицуляк Б.В. Зміни цитогістологічних показників яєчка після травми кровоносних судин сім'яного канатика в експерименті / Б.В. Грицуляк, В.Б. Грицуляк, І.Й.Івасюк, Т.А. Лісова // Галицький лікарський вісник. - 2015. –Т.22, №3. -С. 66-68.

4.Лісова Т.А. Вплив блокади сем'явиносних протока сперматогенез. / Т.А. Лісова // Журнал Гродненского державного медичного університету – 2016.-№1. – С.36-38.

5.Barone M.A. Aprospective study of time and number of ejaculations to azoospermia after vasectomy by ligation and excision / M.A.Barone, H.Nazerali, M.Cortes//j/ Urology. -2003,-vol.170. - P.376-379.

УДК 617.711.002-008.87-08-035

Кучук Олег Петрович, к.мед.н., доцент
Буковинський державний медичний університет
Kuchuk Oleh Petrovich, Ph.D., Associate Professor
Bukovinian State Medical University

Кучук Наталія Олегівна, студентка 6 курсу
Буковинський державний медичний університет
Kuchuk Nataliia Olegivna, student of 6 course
Bukovinian State Medical University

Кучук Олександр Олегович, студент 1 курсу
Буковинський державний медичний університет
Kuchuk Oleksandr Olegovich, student of 1 course
Bukovinian State Medical University

ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА ПАРАЗИТАРНОГО БЛЕФАРОКОН'ЮНКТИВІТУ

Причиною паразитарного блефарокон'юнктивіту є кліщі роду *Demodex* – умовно патогенні мікроорганізми (наявні у 90% дорослого населення). Зазвичай спостерігається безсимптомне носійство паразита. Однак в умовах зниженого імунітету, під впливом несприятливих зовнішніх умов, та внутрішніх чинників – захворювань нервової, судинної, ендокринної та травної систем, порушень обмінних процесів виникає демодекоз. Кліщ паразитує в протоках сальних, мейбомієвих залоз та у волосяних фолікулах. Окремо - лише медикаментозна терапія демодекоза малоефективна, оскільки гинуть лише найбільш поверхнево розташовані кліщі.

Ми використовуємо комплексний підхід до лікування демодекозного блефарокон'юнктивіту шляхом послідовного нанесення на шкіру повік препаратів Спрегаль або гелю «Stop

demodex» та подальшого проведення дарсонвалізації повік. Препарати слід наносити на переднє ребро повік вушною паличкою, без потрапляння на слизову ока.

Метод дарсонвалізації має наступні лікувальні ефекти: акарицидний та бактерицидний – завдяки дії іскрового розряду та озону, що генерується в біяелектродному просторі апарату для дарсонвалізації; протибольовий та протисвербіжний – за рахунок збільшення порогу чутливості больових та тактильних екстерорецепторів; імуностимулюючий також за рахунок дії іскрового розряду, що стимулює фагоцитоз, та виділення біологічно активних речовин, які стимулюють гуморальну ланку імунітету.

За допомогою даної методики в період 2012-2019 років нами було проліковано 50 пацієнтів з використанням гелю «Stop demodex» та 48 хворих із застосуванням Спрегалю. Курс дарсонвалізації із вказаними засобами тривав 10 днів з подальшою перервою на два тижні та повторним проведенням. Така лікувальна схема відповідає повному циклу життєдіяльності кліща (15 днів), оскільки всі методи лікування діють тільки на дорослі особини. Свербіж, набряк та почервоніння повік після першого курсу лікування зменшились у 96,6% хворих, що використовували Спрегаль. Якщо при первинній мікроскопії вій в препараті виявлялося 8-16 кліщів у полі зору, то після першого курсу лікування Спрегалем кількість їх зменшувалася до 1-2 в полі зору. Після повторного курсу лікування відсоток від'ємних мікроскопічних аналізів вій наближався до 100%. Майже аналогічні данні отримані при поєднанні дарсонвалізації з місцевим використанням гелю «Stop demodex».

Хороший терапевтичний ефект ми пов'язуємо з використанням дарсонвалізації повік, що забезпечує контакт специфічних засобів із максимальною кількістю паразитів, навіть глибоко розташованих. На нашу думку, іскровий заряд, за рахунок дії на гладком'язові клітини мейбомієвих та

сальних залоз, стимулює викид їх секрету разом з кліщем демодекс, який підпадає під дію специфічних препаратів, попередньо нанесених на шкіру.

Для профілактики рецидивів загострень захворювання, ми рекомендуємо проводити щоденну регулярну терапевтичну гігієну повік. З цією метою слід проводити самомасаж повік впродовж 1-2 хвилин після теплового компресу. Теплові процедури сприяють покращенню місцевих обмінних процесів та дренажу вивідних протоків мейбомієвих залоз. Компрес зазвичай проводять за допомогою ватних очних дисків, що занурюють у гарячу воду, відтискають та накладають на закриті повіки на 1-2 хвилини.

Самомасаж проводиться після нанесення на зону росту вій індіферентного очного гелю, що сприяє очищенню поверхні повік від токсичних агентів, лусочок та кірочок.

Запропонований нами новий комбінований метод лікування демодекозного блефариту шляхом послідовного нанесення на шкіру повік специфічних медикаментозних препаратів Спрегалю чи гелю «Stop demodex» та подальшого проведення дарсонвалізації повік є простим у використанні, доступним і ефективним способом лікування демодекозу.

Щоденне дотримання терапевтичної гігієни повік (самомасаж з очищуючим гелем після теплих компресів) дозволяє значно зменшити вірогідність загострення демодекозного блефарокон'юнктивіту.

УДК: 616.314-002-053.2.001.33

Петришин Ольга Андріївна, к.м.н., доцент
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького
Petryshyn Olga Andriyivna, Ph.D., Associate Professor
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Демчина Галина Романівна, к.м.н., асистент
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького
Demchyna Halyna Romanivna, Ph.D., Ass. Prof.
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Цвих Людмила Олексіївна, к.м.н., доцент
ВНКЗ ЛОР Львівська медична академія імені Андрея
Крупинського,
Tsvykh Ludmila Oleksievna, Ph.D., Associate Professor
Lviv Medical Academy by A. Krupinskiy

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ КЛАСИФІКАЦІЙ КАРІОЗНИХ ПОРОЖНИН, АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ БЛЕКА

Значний поступ у розвитку наукових знань з одонтології та карієсології, впровадження нових реставраційних матеріалів та технологій у клінічну практику терапевтичної стоматології створює підґрунтя для зміни у підході до класифікацій каріозних порожнин.

Дане дослідження мало на меті оцінити існуючі на сьогодні класифікації каріозних порожнин, порівняти їх та обґрунтувати доцільність застосування у практичній діяльності лікаря-стоматолога.

У роботі використано метод літературного пошуку та порівняльного аналізу на предмет класифікацій каріозних порожнин.

Основною метою систематизації каріозних порожнин за Блеку було групування підходів до лікування для різних видів каріозних уражень. Для кожного класу передбачувалась терапевтична специфіка, варіант препарування ураженого карієсом зуба з наступним пломбуванням.

Класифікація, яка використовується стоматологами досі, була вперше опублікована у 1896 році. Однак, за понад столітнє існування ця система, заснована на розташуванні каріозних порожнин, зазнала ряд модернізацій. У літературних джерелах опубліковано 3 версії класифікації власне Блека, що охоплюють 5 класів. Лише у модифікації Simon's був доданий 6 клас, якого немає в описі від самого Блека.

Однак, детальний аналіз класифікації Блека показав, що певні стадії каріозного процесу не знайшли відповідного місця у ній. А саме, класифікація G.V. Black не відображає змін при каріозних ураженнях, які можливо усувати за допомогою мінімально-інвазивних методик лікування карієсу, оскільки на момент її створення не було відповідних матеріалів та методик. Дана класифікація також не охоплює змін при карієсі цементу кореня, а каріозні ураження у пришийкових ділянках на апроксимальних поверхнях зубів трактує як порожнини II класу (жувальна група зубів) та III класу (фронтальна група зубів).

Розпрацьована G.J. Mount і W.R. Hume та опублікована у 1997-1998 рр. класифікація каріозних уражень базується на двох аспектах: найпоширенішій локалізації та стадіях процесу. А саме, за локалізацією існує поділ на три ділянки: 1) фісури та ямки; 2) контактні поверхні; 3) пришийкові ділянки. Всіх груп зубів. За розміром ураження або стадією процесу виокремлюють: 1) мінімальну порожнину; 2)

порожнину середніх розмірів; 3) порожнину великих розмірів; 4) дуже значну порожнину.

Класифікація G.J. Mount, модифікована J.-J. Lasfargues, R. Kalek і J.-J. Louis у 2000 році, додатково містить початкові каріозні ураження. Класифікація дозволяє охопити всі каріозні ураження та деталізувати їх з наступним обґрунтуванням методик препарування та застосування відповідних реставраційних матеріалів.

Проведене нами дослідження засвідчило, що класифікація G.J. Mount, яка після розгляду та внесення доповнень у Всесвітній федерації стоматологів (FDI) та на даний час прийнята в декількох країнах, має суттєві переваги над широко застосовуваною класифікацією G.V. Black. Вона дозволяє реєструвати початкові каріозні ураження, має доступний виклад, зручний для комп'ютерного обліку. На відміну від класифікації G.V. Black дизайн каріозної порожнини не проектується заздалегідь, відповідно до принципу «розширення заради попередження», а базується на засадах адгезивного препарування.

На сьогодні є достатньо актуальної інформації про етіологію карієсу, механізми його виникнення та фактори ризику, яку можна впровадити у клінічну практику. Саме для цього була запропонована Міжнародна Система Класифікації та Менеджменту Карієсу ICCMS^{TM}. Перш за все, вона базується на Міжнародній системі виявлення й оцінки карієсу ICDAS – науково-обґрунтованій, простій та логічній системі діагностики і класифікації карієсу, яка широко застосовується у клінічній практиці, навчанні та при проведенні наукових досліджень.

Згідно з цією класифікацією, розрізняють 6 кодів:

Код 0 - інтактна поверхня зуба.

Код 1- перші візуальні зміни емалі (видимі після висушування), обмежені зміни в ямці або фісурі.

Код 2 - виразні зміни емалі (може виглядати як прилегла до емалі тінь.)

Код 3 - локальні дефекти емалі, що зондуються (без клінічно видимого дентину).

Код 4 - темна тінь ураженого дентину.

Код 5 - чітка порожнина з видимим дентином.

Код 6 - значна порожнина з видимим дентином (більше ніж половина поверхні).

Окрім того, система ICCMS^{TM} пропонує також чітку систему ведення пацієнтів у клінічній практиці, що базується на чотирьох компонентах:

1. визначення індивідуального ризику розвитку карієсу у пацієнта
2. виявлення та оцінка стадії та активності каріозних уражень за класифікацією ICDAS
3. прийняття рішення щодо індивідуальної тактики ведення пацієнта
4. здійснення відповідних заходів, спрямованих на лікування та профілактику карієсу.

Список літератури

1. Black G.V. A work on operative dentistry: the technical procedures in filling teeth / G.V.Black.- Chicago:Medico-Dental Publishing, 1917.– 95 p.
2. Black GV. Extracts from the last century. Susceptibility and immunity by dental caries by G.V. Black. *Br Dent J*. 1981;151:10.
3. Mount GJ, Hume WR. A new classification for dentistry. *Quint. Int*. 1997; 28: 301-303.
4. Lasfargeus J., Kaleka R., Louis J.J.: A new system of minimally invasive preparations; the Si/Sta concept. [In:] Adhesion the silent revolution in dentistry. Eds.: Roulet J.F., Degrange M. Quintessence Publishing Co Inc. 2000, 107–152.

5. FDI World Dental Federation. 2012 Classification of Caries Lesions of Tooth Surfaces and Caries Management Systems. Available at: [fdiworld.dental.org/](http://fdiworld.dental.org/resources/policy-statements-and-resolutions/classification-of-caries-lesions-of-tooth-surfaces-and)

[resources/policy-statements-and-resolutions/classification-of-caries-lesions-of-tooth-surfaces-and](http://fdiworld.dental.org/resources/policy-statements-and-resolutions/classification-of-caries-lesions-of-tooth-surfaces-and). Accessed June 26, 2017.

6. Pitts NB. “ICDAS”: an international system for caries detection and assessment being developed to facilitate caries epidemiology, research and appropriate clinical management (editorial). *Community Dent Health* 2004;21:193–8.

УДК: 616.314.13-085.31'495.2

Довганик Вікторія Віталіївна, к.мед.н., доцент
Львівський національний медичний університет імені
Данила Галицького
Dovhanyk Viktoria , PhD, Associate prof.
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Синиця Володимир Валерійович, к.мед.н., доцент
Львівський національний медичний університет імені
Данила Галицького
Synytsya Volodymyr , PhD, Associate prof.
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Гриновець Володимир Степанович, к.мед.н., доцент
Львівський національний медичний університет імені
Данила Галицького
Hrynovets Volodymyr, PhD, Associate prof.
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

МОНІТОРИНГ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДИКАМЕНТНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ОСНОВІ ПЕРОКСИДНИХ СПОЛУК ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ДИСКОЛОРАЦІЙ ВІТАЛЬНИХ ЗУБІВ

Вибір методу вибілювання та концентрації активної речовини вибілювального препарату необхідно проводити з урахуванням колориметричних показників, морфологічного стану зубів та віку пацієнта [1]. Отож, в осіб молодого віку з показниками кольору 3M₁, 3M₂, 4M₁, 4M₂ корекцію існуючого кольору зубів (код K00.8) і дисколорацій, обумовлених постнатальною гіпоплазією (код K00.4), рекомендовано проводити методом клінічного вибілювання зубів 30% препаратом пероксиду карбаміду, а наприклад, пацієнтам середнього та старшого віку (30-59 р.) із

початковим колориметричним станом зубів: 3M₃, 4M₃, 5M₂- з доцільніше застосовувати поєднання способів вибілювання зубів у клінічних і домашніх умовах, оскільки з віком відбуваються морфологічні зміни емалі, що погіршує проникнення продуктів розпаду пероксиду карбаміду у тверді тканини зуба дозволив на $19,63 \pm 0,62\%$ скоротити кількість сеансів вибілювання [2]. Стабільність набутого кольору зубів відзначали у 84,12% пацієнтів. Як свідчать результати дослідження показників ЕОД під час вибілювання зубів у клінічних і домашніх умовах, застосування опрацьованих медикаментних композицій є безпечне щодо вітальних зубів, а зміни, що можуть виникнути у пульпі, носять зворотний характер [3]. Для попередження виникнення гіперестезії рекомендовано проводити ремінералізувальну терапію, що зміцнює поверхню емалі внаслідок включення іонів Ca і P у кристалічну структуру та запобігає подразнюючому впливу різних чинників на пульпу зуба, що підтверджується відновленням показників ЕОД, відповідно до контролю [4,5].

Проте, слід зазначити, що результати наших досліджень свідчать, що у 14,72% пацієнтів визначено появу побічних ефектів. Наприклад, застосування методу домашнього вибілювання зубів спричиняє запальні процеси у маргінальній частині ясен, вияви якого залежать, насамперед, від інтенсивності механічного подразнення краю ясен назубною капою; відсутність захисту слизової порожнини рота при клінічному вибілюванні зубів призводить до її травмування хімічним засобом. Тому, для попередження появи вище наведених ускладнень, нами розпрацьовані та відкоректовані показання щодо застосування методів вибілювання зубів з урахуванням впливу компонентів вибілювальних систем на тканини зуба та пародонту. З метою захисту тканин пародонту обов'язковим є застосування полімерного гінгівопротектора („Blok out resin”) або кофердама при проведенні вибілювання зубів у клінічних

умовах. При вибілюванні зубів у домашніх умовах із застосуванням індивідуальних назубних кап, захист ясен проводять з допомогою офіційних стоматологічних мазевих препаратів, що здатні нейтралізувати можливу дію вільних радикалів, нпр. «Метрагіл-дента». Отримані результати свідчать про відсутність ознак запалення ясен за результатами клінічного обстеження та індексної оцінки тканин пародонту у дослідній групі в порівнянні з пацієнтами яким не застосовували препарати для захисту ясен ($p > 0,1$). Визначено, що застосування медикаментних композицій із різним вмістом ПК має виражений протиналітний ефект, що підтверджено істотним зменшенням бляшкоутворення за результатами індексу Qugley-Hein.

Список літератури

1. Довганик В.В. Корекція дисколорації емалі вітальних зубів препаратами на основі пероксиду карбаміду та їх вплив на ясна: Автореф. дис. канд. мед. наук: 14.01.22 / Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького. – Львів, 2005. – 18 с.
2. Зубачик В.М., Кононенко В.В, Синиця В.В. Класифікація дисколорацій зубів // Вісник стоматології.– 2001.– № 1.– С. 56-58.
3. Зубачик В.М., Кононенко В.В, Синиця В.В. Механізм утворення дисколорацій зубів // Вісник стоматології.– 2001.– № 2.– С. 17-18.
4. Ронкин К. 3., Ильин Ф. Ю. Проблемы повышенной чувствительности зубов при проведении процедуры отбеливания // Институт стоматологии.- 2005. - №3. - С. 90-91.
5. Ausschil T., Hellwig E., Schmidale S. Effectiveness of various whitening techniques and their effects on the enamel surface // Schweiz Monatsschr Zahnmed.– 2002.– Vol. 112, № 9.– P. 894-900.

Тодоров М.І. к.в.н., доцент

Одеський державний аграрний університет,

М. І. Todorov

Odessa state agrarian university, Ukraine

ВПЛИВ ЗАСОБІВ ПАТОГЕНЕТИЧНОЇ ТЕРАПІЇ НА ТЕРМІН ОДУЖАННЯ ТЕЛЯТ У РАЗІ КАТАРАЛЬНОЇ БРОНХОПНЕВМОНІЇ

Застосування НПЗ препарату флунекс у комплексній терапії катаральної бронхопневмонії у телят сприяє швидкій локалізації запального процесу, відновленню фізіологічних процесів в організмі тварин, скорочує термін лікування та запобігає рецидиву хвороби.

Ключові слова: *телята, флунекс, катаральна бронхопневмонія*

Вступ

Актуальність проблеми. Однією з важливіших проблем загальної патології та клінічної практики залишається запалення, яке являє собою основою патогенетичного компонента багатьох захворювань різної етіології. Бронхопневмонія ні є винятком, запальний процес перебігає у слизових та підслизових оболонках дихальних шляхів.

Бронхопневмонія у структурі незаразної патології посідає друге місце після шлунково - кишкових захворювань у молодняка.

У разі лікування тварин хворих на респіраторні захворювання в першу чергу усовують етіологічні фактори, покращують умови утримання та годівлі тобто створюють певні зоогігієнічні умови [1,2].

У теперішній час з метою корекції запального процесу широкого впровадження набули нестероїдні протизапальні препарати. Таким протизапальним препаратом який розроблено спеціально для тварин є Флунекс. Діючою

речовиною препарату є флулексин, який має протизапальний, анальгезуючий та жарознижуючий ефект. Препарат інгібує циклооксигеназу, внаслідок чого знижується синтез простагландинів (потужних медіаторів запалення).

Мета роботи

Скорочення терміну лікування та важкості перебігу катаральної бронхопневмонії у телят із застосуванням препарату флулекс у комплексному її лікуванні.

Матеріал і методи досліджень

З метою проведення досліду, за принципом аналогів було сформовано дві групи телят хворих на гостру катаральну бронхопневмонію по 5 у кожній, віком 2-3,5 місяці.

Діагноз на гостру катаральну бронхопневмонію ставили на основі клінічних досліджень. Активність тварин та апетит знижені, частота дихання прискорена, температура тіла на верхній межі фізіологічної норми. Кашель сухий, болісний. Аускультация ділянки легень дає жорстке везикулярне дихання іноді хрипи прослуховуються, носові витіки постійні. Дослідження крові проводили за загальноприйнятими методиками [3].

Телятам першої групи (контрольна) застосовували фармазін-200, тетравіт, амонію хлорид у рекомендованих дозах. Телятам другої групи (дослідна) крім вищезазначеного лікування застосовували НПЗП флулекс у дозі 1мл на 45кг маси тіла.

Результати та їх обговорення

Найбільш чутливою тканиною організму є кров, тому при проведенні досліду саме цю систему ми досліджували поряд з клінічними дослідженнями.

На початку досліду в обох групах спостерігали ознаки запалення, так кількість паличко-ядерних нейтрофілів, та юних значно вище порівняно зі здоровими тваринами. Даний

показник свідчить про нейтрофільне зрушення ядра в ліво. Також спостерігали зниження кількості еозинофілів (еозинопенія), підвищення кількості моноцитів (моноцитоз), та помірну лімфопенію.

Такі показники, як вміст гемоглобіну, кількість еритроцитів, лейкоцитів та ШОЕ в обох групах на початку дослідів були майже на однаковому рівні. Але порівнюючи дані показники зі здоровими тваринами, гемоглобін та еритроцити були нижче на 23,7%, та 22,5% відповідно. ШОЕ в обох групах на початку дослідів був на доволі високому рівні, порівнюючи з аналогічним показником у здорових тварин, що свідчить про помірний запальний процес в організмі тварин.

Кислотна місткість сироватки крові складала на перший день дослідів 111 ммоль/л в обох групах,. Але на 20-й день дослідів в контрольній групі даний показник складав 114 ммоль/л, а в дослідній 119 ммоль/л. що свідчить про перебування телят контрольної групи у стані субкомпенсованого респіраторного ацидозу.

Наприкінці дослідів відбулося значне покращення гематологічних показників у телят дослідної групи, так вміст гемоглобіну у крові сягав рівня 120 г/л, кількість еритроцитів 6,2 Т/л, що на 7,3%, та 10,7% вище за контролем, відповідно.

З метою оцінки патогенетичного впливу обраної схеми лікування катаральної бронхопневмонії у телят із застосуванням НПЗ препарату флулекс після дослідів нами було визначено у сироватці крові загальний білок, альбуміни, та активність АсАТ та АлАТ.

Аналізуючи дані показники слід зазначити, що вміст загального білка в дослідній групі наприкінці дослідів був вищим на 7%, альбуміни на 9,2% порівняно з контролем. Дані показники свідчать про більш швидке відновлення білоксинтезуючої функції печінки у телят дослідної групи. Такі показники як АсАТ та АлАТ наприкінці дослідів у

дослідній групі знаходились на верхній межі фізіологічної норми, що свідчать про згасання синдрому цитолізу, коли аналогічні показники у телят контрольної групи були вищими за фізіологічну норму. Терапевтичний ефект у тварин дослідної групи забезпечувався на 7-8 добу, коли в контрольній групі даний ефект спостерігали на 9-10 добу.

ВИСНОВКИ

1. Застосуванням препарату флунекс у комплексному лікуванні катаральної бронхопневмонії у телят скорочує термін одужання на 2 доби

2. Застосуванням препарату флунекс у комплексному лікуванні катаральної бронхопневмонії у телят, купірує основні симптоми захворювання, покращує загальний стан тварин вже у першу добу застосування препарату.

Список літератури

1. Мельник В.В. Профілактика бронхопневмонії телят із застосуванням цитомединів. Вет. медицина України. – 1999. – № 1. – С. 36–37.

2. Семенов В.В. Эффективность РБС при лечении и профилактике респираторных болезней телят. Матер. Наук. Пр. конф. - Б.Церква. - 1995. – 206с.

3. Левченко В.І., Влізло В.В., Кондрахін І.П., Головаха В.І. Клінічна діагностика хвороб тварин. Біла Церква, 2017 – 544 с.

Yurkiv Oksana Ivanivna, PhD

Bukovinian State Medical University

Юрків Оксана Іванівна, к.мед.н.

Буковинський державний медичний університет

SOME FEATURES OF DISORDERS DIGESTIVE SYSTEM OF INFANTS WITH PERINATAL PATHOLOGY: PARACLINICAL EXAMINATIONS

Nowadays, one of the most common pathological conditions in children is a disorder of the composition and function of large intestine microflora developing under the influence of various unfavourable factors. In infants dysbiotic disorders occur more frequently than in adults; that is determined by morphological and functional immaturity of the digestive tract in this age. There exists a point of view that severe clinically significant forms of dysbiotic disorders in the first years of life can be regarded as a prerequisite to the development of inflammatory bowel disease.

The peculiarities of infant age are an increased activity of metabolic processes and relative functional imperfection of bodily organs, including hepatobiliary system and gastrointestinal tract, what stipulates the necessity of ensuring early diagnostics and adequate correction in the treatment of perinatal pathology and restorative therapy in the future.

Important effect is the stimulation of local immunity, first of all – the production of secretory immunoglobulin (IgA). Participation of the liver in IgA transportation largely determines the intensity of local immunoreactivity in gastrointestinal mucous membrane and other organs. Unconjugated IgA reaches the liver, on the sinusoidal membrane of hepatocytes it joins the secretory component and is transported through hepatocytes into bile. The most important function of IgA is the ability to form immune complexes with circulating macromolecules of alimentary, bacterial and other origin. Secretory component of hepatocytes

can bind to these complexes, so their transmission from blood to bile and excretion from the body become possible.

The **purpose of the scientific work** was to study peculiarities of formation of intestinal microecology in infants with perinatal pathology in the neonatal period.

The main study group consisted of 25 infants with perinatal pathology history; the infants had clinical symptoms of gastrointestinal tract disorders; group of comparison numbered 25 infants without these disorders. Diagnostic complex included determination of secretory immunoglobulin A (sIgA), alpha-1-antitrypsin (A1-AT) and albumin in the faeces, which indicate inflammation process in the intestine. Complex of additional paraclinical examination of infants included the analysis of intestinal micro-ecological environment.

Results and discussion. The results of special additional methods of research, including albumin level, A1-AT and sIgA in children of the first group showed significant differences compared to the control group II.

Infants with clinical signs of intestinal dysfunctions had stool with much higher level of albumin, A1-AT and sIgA as compared with children in the control group. Taking into consideration the interpretation of indices concerning the enhancement of intestinal mucosa permeability against the background of local inflammation, decrease in the activity of proteolytic enzymes, namely, chymotrypsin, trypsin, elastase, hyaluronidase, protease of leukocytes, macrophages, microorganisms, etc. can explain loss of appetite in children and lack of tolerance to food – features accompanying the presence of intestinal dysfunctions. The increased level of sIg A in the faeces of infants in IIA group may be caused by an allergic reaction of the intestinal mucosa, probably against the background of artificial feeding, but one can not exclude the presence of an allergic component of local immunity as one of the pathogenesis links of the intestinal mucosa inflammation.

In the absence of timely correction in the neonatal period clinical manifestations of dysbiosis in the future may take considerable clinical severity.

Conclusion. Dysbiosis gastrointestinal manifestations in infants are a consequence of perinatal pathology in the neonatal period that usually occur in combination with functional disorders of other organs and systems, including, hepatobiliary one. Early signs of the appearance of gastrointestinal tract dysbiosis may be detected by means of diagnostic research complex and prevented by early administration of correcting therapy (prebiotics, probiotics, functional food). Prospects for further research consist in studying pathogenic mechanisms of intestinal dysfunctions development, diagnostics and correction methods.

References.

1. Шадрін О.Г. та ін. Функціональне харчування та хронічні запальні захворювання кишечника у дітей раннього віку. / О.Г. Шадрін, Р.В. Марушко, Т.С. Брюзгіна, В.Л. Місник, О.В. Муквіч // Современная педиатрия 6(34) / 2010, С. 42-48
2. Шумилов П.В. Нерешенные вопросы патогенеза воспалительных заболеваний кишечника у детей. Роль пристеночной микрофлоры кишечника. / Шумилов П.В. // Педиатрическая фармакология. – 2010. –Т. 7., № 5 С. 54-58
3. Захарова И.Н. и др. Формирование кишечной микробиоты у детей первого полугодия жизни и характер вскармливания / Захарова И.Н., Сугян Н.Г., Дмитриева Ю.А., Суркова Е.Н., Бегиашвили Л.В.// Вопросы практической педиатрии – 2010. – Т. 5. - №5, С.- 115-121.

VETERINARY SCIENCES

УДК 619: 616.99 : 595.132 : 597.2/.5

Гончаров Сергій, канд. вет. наук

Національний університет біоресурсів та
природокористування України

Київ, Україна

Honcharov Sergii, PhD (Veterinary Sciences)

National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine, Kyiv, Ukraine

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ЛИЧИНОК НЕМАТОД РОДИНИ DIOCTOPHYMATIDAE У ТІЛІ РИБ ХИЖИХ ВИДІВ

Вступ. Нематоди, що відносяться до родини Dioctophymatidae представляють потенційну загрозу здоров'ю людини. До цієї родини відноситься і *Eustrongylides excisus*, Jägerskiöld, 1909. Люди, які споживали рибу та рибні продукти, які не були піддані достатній кулінарній обробці заражалися збудником еустронгілідозу [4].

В водоймах України нематода *E. excisus* зареєстрована на різних ділянках Запорізького водосховища у окуня (*Perca fluviatilis*), екстенсивність інвазії сягала – 65 %, інтенсивність інвазії була до 68 паразитів в одній рибі. Також, еустронгілідоз виявляли у сома річкового (*Silurus glanis*) екстенсивність інвазії – 12 %, судак (*Sander lucioperca*) був також уражений личинками нематоди *E. excisus* з показниками інвазії 25 %, інтенсивність інвазії – 1 – 6 екземплярів [2]. Є повідомлення, що в Запорізькому водосховищі окунь уражений еустронгілідозом на 72 %, а окремі його популяції і до 100 % [1]. Також цей вид гельмінтів відмічено у бичкових риб Чорного та Азовського морів [4].

Метою досліджень було встановити розподілення личинок паразитичної нематоди *E. excisus* у тілі хижих видів риб, виловлених у природних водоймах Миколаївської та Херсонської областей областей.

Матеріали і методи дослідження. Упродовж 2014–2016 років було досліджено 346 екземплярів трьох видів хижих риба, а саме: окуня – 155 екз., судака – 74 екз. та щука – 117 екз. Вибір зразків риби проводили вздовж берегової лінії Дніпро-Бузького лиману та дельти Дніпра, в адміністративних межах Миколаївської та у частині акваторії, що адміністративно розташована в Херсонській області.

Результати дослідження та їх обговорення.

При детальному аналізі розподілення нематоди *E. excisus* було встановлено, що переважна кількість паразитів локалізувалась в товщі міжреберних м'язів. Так у цій ділянці було виявлено 47,2 % від усіх виявлених паразитів (табл. 1).

Таблиця 1

Локалізація личинок нематоди *E. excisus* у тілі хижих видів риб (n = 346)

Ділянк и тіла	Спинні м'язи	Міжреб ерні м'язи	М'язи черевно і стінки	Гепато - панкре ас	Черевн а порож нина	Гонади	Стінк и порож нисти х органі в
Середн я кількіс ть парази тів, %	12,3	47,2	26,8	6,4	2,3	3,1	1,9

Під час міграцій у тілі хазяїна, було відзначено формування специфічних цист у стінках порожнистих органів – шлунка та кишок. Встановлено, що личинок нематоди *E.*

excisus у стінках внутрішніх органів виявляли у 1,9 % всіх випадків

Так у черевній порожнині нами було виявлено вільно розміщених личинок нематоди – збудника еустронгілідозу. Загальна кількість таких паразитів складала – 2,3 % .

Рідше паразитів виявляли в м'язовій тканині спини. В даній ділянці тіла риб було встановлено 12,3 % паразитів. У черевній стінці (вентральна частина) реєстрували 26,8 % від усіх виявлених нематод *E. excisus*. Гепатопанкреас та гонади уражалися значно рідше. Так в цих органах знаходили паразитів у 6,4 та 3,1 % відповідно.

Висновок. Місцем де локалізується переважна кількість личинок нематоди *E. excisus* є вентральна частина тіла. Найбільша кількість личинок було виявлена у ділянці міжреберних м'язів – 47,2 %. Найменш ураженими виявилися стінки внутрішніх порожнистих органів (шлунка та кишок). Тут показник становив 1,9 %, від загальної кількості підрахованих паразитів у досліджуваних хижих рибах. Встановлено, що розташування личинок нематод *E. excisus* у тілі риб не залежить від її видової належності.

Список літератури

1. Есипова Н. Б. Патологические изменения в тканях и органах рыб под действием паразитических червей р. *Eustrongylides*. Проблемы патологии, иммунологии и охраны здоровья рыб и других гидробионтов: Мат. IV конф., Борок, 24–27 сен. 2015 г. Ярославль: Филигрань, 2015. – С. 297 – 304.

2. Синяєва Д. М. Потенційно небезпечні для людини нематоди нашого регіону. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з міжнародною участю 8–9 жовтня 2014 року, Дніпропетровськ, Україна, 2014. – С. 170 – 172.

3. Korniychuk Y. M., Pronkina N. V., Belofastova I. P. Nematode Fauna of the round goby *Apollonia* (*Neogobius*) *melanostomus* in the Black Sea and Sea of Azov / Ecology of the sea. 2008. 17–22.

4. Ljubojevica D., Novakov V., Djordjevicc, Pelica V. Potential parasitic hazards for humans in fish meat. *Procedia Food Science*. V. 5. 2015. 172 – 175.

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Дерік Ілона Морисівна, к.філол.н., доцент
 Південноукраїнський національний педагогічний
 університет імені К.Д. Ушинського
Derik Ilona Morysivna, Ph.D., Associate Professor
 South Ukrainian National Pedagogical University named
 after K.D.Ushynskyi

**МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ РОЗМОВНОЇ
 ТОНАЛЬНОСТІ В ДИСКУРСІ ІНТЕРНЕТ-
 ПОВІДОМЛЕНЬ ДІЛОВОЇ ТЕМАТИКИ**

В умовах глобальної комерціалізації засобів масової інформації, що супроводжується суцільною демократизацією інформаційного, проблема вивчення наявних у дискурсі медіа тенденцій до колоквіалізації є *актуальною*. Теоретична база дослідження складається з робіт вітчизняних та іноземних філологів, що присвячені висвітленню специфіки використання засобів літературно-розмовного мовлення (ЛРМ) у сфері ЗМІ (праці Ю.М. Скребнева [1], М.О. Соколової [2], Г.Я. Солганика [3], Л.Т. Масенко [4], К.В. Демченко [5], Р.Кверка [6], Д. Кристала [7]). Більшість дослідницьких робіт за цією тематикою виконуються у межах лінгвостилістичного підходу, згідно з яким сутність та основні особливості ЛРМ досліджуються крізь призму поняття розмовного функціонального стилю (Г.Я. Солганик [3]—на матеріалі російської мови; І.В. Арнольд [8], Дж. Тернер [9]—на матеріалі англійської мови; Л.Т. Масенко [4], К.В. Демченко [5] – на матеріалі української мови).

Новизна дослідження полягає у тому, що вперше на матеріалі інформаційних Інтернет-повідомлень ділової тематики здійснюється комплексний аналіз засобів матеріалізації розмовної тональності на лексико-

семантичному та звуковому рівнях. *Матеріалом* дослідження послуговував корпус озвучених текстів англо- й українськомовних інформаційних Інтернет-повідомлень компаній *Forbes*, *Dow Jones*, *CNN*, *Укрінформ*, розміщених на веб-сайтах <http://www.forbes.com>, <http://www.dowjones.com>, <http://www.thestreet.com>, <http://www.audio.ukrinform.com>, <http://www.thestreet.com>, загальним обсягом 1200 фраз (3000 інтонаційних груп), тривалістю звучання 180 хвилин.

Об'єктом дослідження є англо- та українськомовні інформаційні повідомлення ділової тематики (ІПвДТ) як комплексні утворення в середовищі Інтернету, що складаються з вербального, графічного, звукового та візуального компонентів. *Предметом* дослідження є інтегральні характеристики літературно-розмовного мовлення, що реалізуються у лексико-семантичному та інтонаційному оформленні мовлення ведучого в інформаційних Інтернет-повідомленнях ділової тематики різних жанрових типів.

Методологічний апарат дослідження складається з методів теоретичного узагальнення, системного та порівняльного аналізу, методів фонетичного експерименту (слухового, аудиторського, інструментального аналізу) та прийомів статистичного оброблення кількісних даних.

В основу здійснюваного дослідження покладено запропоновану Дж. Лейвером трактування тональності висловлення як „явища, що об'єктивно існує та піддається ідентифікації й структурному аналізу на інтуїтивному та інструментальному рівні”[8]. Комплексність розмовної тональності виявляється у тому, що вона матеріалізується в уживанні певної сукупності просодичних, лексико-семантичних та інших мовних ресурсів, а також детермінується такими чинниками, як соціокультурний фон, параметри комунікативної ситуації, соціопсихологічні характеристики учасників комунікативного акта [9:113].

Мета дослідження визначалась як аналіз особливостей інтонаційного та лексико-семантичного оформлення мовлення ведучих ІПвДТ, спрямований на вияв наявних аспектів матеріалізації тональності розмовності у дискурсі Інтернет-повідомлень. Відповідно до цього було сформульовано такі *завдання*:

- охарактеризувати дистрибуцію та частотність уживання засобів реалізації розмовної тональності на лексико-семантичному рівні;
- проаналізувати просодичний компонент мовлення ведучого ІПвДТ в аспекті наявності інтонаційних характеристик літературно-розмовного мовлення.

Розмовна тональність реалізується при цьому за рахунок кумулятивного ефекту від комплексного використання різних видів лексичних одиниць, що є характерними для неофіційної комунікативної ситуації [11:153]: нейтральна розмовна лексика широкого використання (колоквіалізми); розмовні дублети-синоніми нейтральних лексичних одиниць; лексичні одиниці емоційно-експресивної забарвленості; розмовні неологізми; евроніми – лексичні одиниці гранічно широкого значення; індикатори невпевненості (e.g. *sort of; kind; maybe; мабуть, на згадку*); індикатори відмежування (e.g. *I hope; I think; as far as I know; I believe; they say; supposed to be; сподіваюсь; як говорять; як вважають*); індикатори хезитації (e.g. *well; ege*).

Аналіз лексико-граматичних особливостей дискурсу ІПвДТ дозволив визначити стійку залежність питомої ваги колоквіалізмів у мовленні від таких класифікаційних позицій, як загальна інтенція мовця та мета висловлення, комунікативна сфера, тема та предмет спілкування, жанр дискурсу, стосунки комуні кантів у базовій парі та їхня індивідуальна схильність до уживання розмовної лексики. За результатами цього етапу дослідження, було зроблено висновок про високу концентрацію у дискурсі ІПвДТ слів не

чіткої семантичної структури, що свідчить про послаблення інтелектуального контролю за якістю мовлення внаслідок загальної релаксації.

Аналіз частотності уживання засобів реалізації розмовної тональності на лексико-семантичному рівні дискурсу ІПвДТ здійснювався на матеріалі широкого корпусу дослідження загальною кількістю в 800 фраз англійською мовою (приблизно 3580 слів) та 400 фраз українською мовою (приблизно 1769 слів) з попередньою диференціацією досліджуваної лексики на такі групи:

- група 1: слова, значення яких повністю обумовлюється контекстом комунікативної ситуації (e.g. *thing; the like; something; stuff*);

- група 2: слова та вирази, що трапляються наприкінці висловлення, та пов'язуються з переліченням предметів (e.g. *and so on; and things like this; тощо; і такі інші*);

- група 3: лексичні одиниці узагальнюючого видо-родового значення (e.g. *heaps of; a touch of*), у значенні *lots of* (велика кількість);

- група 4: лексика зі значенням приблизності (e.g. *about; around; децо; навколо; приблизно*);

- група 5: інтенсифікатори лексичного значення— лексеми, що вживаються як засоби передачі посилення ознаки, її перебільшення (e.g. *absolutely; awfully; надзвичайно*);

- група 6: слова, що уживаються для пом'якшення ефекту від висловлення, так звані “down-toners” (термін Р. Кверка [6]) (e.g. *quite; actually; just; right; rather; такий собі; досить; вельми*);

- група 7: клішовані слова, словосполучення та фрази (e.g. *as a matter of fact; to be more precise; in other words; that is; as I say; так би мовити; інакше кажучи*);

- група 8: дейктичні займенники та прислівники (e.g.: *here; there; I; you; this; тут; там; я; Ви; цей*).

На матеріалі 1200 експериментальних фраз, що визначаються наявністю інтонаційних характеристик літературно-розмовного мовлення, експериментально досліджувався механізм реалізації розмовної тональності засобами просодії. За результатами слухового, аудиторського та інструментального аналізу мовлення ведучих ІПВДТ різних жанрових типів було зроблено висновок про загальні особливості просодичного оформлення мовлення ведучого у фрагментах з матеріалізованою розмовною тональністю:

- в аспекті акцентної та ритмічної структури: поширеність фразового наголошення у дистинктивній функції для виокремлення мовленнєво-комунікативного центру, для ідентифікації емоції та оформлення тематичної конструкції висловлення в емоційній та смислорозрізняльній функціях;

- в аспекті маркірованості просодичних характеристик:

- щодо частотного компоненту:

- 1) відступ від канонічних інтонаційних контурів при реалізації емоційно забарвлених висловлень різних комунікативних типів—(використання висхідного термінального тону для конвертування твердження у питання, уживання висхідного тону наприкінці фінальної синтагми стверджувального розповідного речення);

- 2) розповсюдженість складних термінальних тонів, що характерними для емоційного мовлення (спадно-висхідного, висхідно-спадного; спадно-висхідно-спадного);

- 3) широке використання маркірованих інтонаційних контурів—високих передшквал у поєднанні з висхідно-спадними, скандентними та слайдинговими спадними шкалами;

- щодо темпорального компоненту:

- 1) імпульсивність темпу мовлення, обумовлена прагненням ведучого забезпечити успішність процесу

комунікації, збільшити обсяг інформації, що подається слухачеві;

2) розповсюдженість хезитаційних пауз, що порушують темпо-ритмичну структуру дискурсу, коливання тривалості міжсинтгамених пауз;

- щодо тембральних характеристик:

використання приємного до вуха бархатистого тембру ведучими-чоловіками та дзвінкого тембру ведучими-жінками.

Список літератури

1. Скребнев Ю.М. Введение в коллоквиалистику/ Под ред. О.Б. Сиротининой.—Саратов,1985.

2. Соколова М.А., К.П.Гинтовт и др. Теоретическая фонетика английского языка.—М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС,1996.—286с.

3. Солганик Г.Я. Стилистика современного русского языка и культура речи: Учеб. пособие для студентов и преподавателей фак. и отд. журналистики / Г.Я.Солганик и др. — М.: ACADEMIA, 2002.—251 с.

4. Масенко Л.Т. Українська мова в соціолінгвістичному аспекті: Автореф. дис. д-ра філол. наук. – К., 2005. — 39 с.

5. Демченко К.В. Функціонування іншомовних лексем у текстах публіцистичного стилю // Культура народів Причерномор'я. — Симферополь, 2005. — №69. — С. 170-172.

6. Quirk R. Style and Communication in the English Language.—Lnd.,1982.

7. Crystal D. Advanced Conversational English.—Essex,1981.

8. Laver G. The Phonetic Description of Voice Quality// Cambridge Studies in Linguistics.—Cambridge Univ. Press, 1985.

9. Орлов Г.А. Современная английская речь.—М.:Высш.шк.,1991.—240с.

УДК 141.201

Моравецький Остап Михайлович***Moravetskiy Ostap***аспірант кафедри історії філософії
Львівський національний університет
імені Івана Франка (Львів, Україна)**ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ РАЦІОНАЛЬНОСТІ У
ПОСТМОДЕРНІ**

У філософській традиції сьогодні одним із актуальних тем є формування постмодерну. Останні 40-50 років у деконструкції розуміння поняття наукової раціональності провідну роль відіграють так звані «плюралістична», «постмодерністська», «індивідуалістська», «мультикультурна», «інклюзійна» стадії культурного розвитку суспільства. Найчастіше «постмодерним» називають певний культурно-історичний період, який орієнтовно почався у другій половині ХХ століття.

Зауважимо, що численні здобутки наукового раціоналізму доби модернізму, а особливо їхні наслідки, такі як новітні технології генної інженерії, надпотужна зброя, глобальне потепління, та ін. спричинили формування у людства постійного відчуття необхідності виживання у будь яких ситуаціях. Зрештою, постійне прагнення вдосконалити уже наявні технології здійснило стрибок у бік руйнації технікою життя індивіда. «Ми перестаємо бути володарями техніки і, навпаки, стаємо її рабами, а техніка - колись важливий елемент творення - повертається до нас своїм другим ликом -- ликом богині руйнування., якій чоловіки та жінки прагнуть принести у жертву самих себе і своїх дітей» [8, с.78]. Раціональність, а точніше, її безрозсудне застосування, спричинила руйнівні процеси як у сфері

матеріального буття, так і у сфері духовності, моралі, свободи особистості, - у всьому тому, що визначає суспільну кризу.

Раціональність набуває різних вимірів. Скажімо, В. Кремень визначає нову раціональність таким чином: «Нова раціональність, – пише він, - це сформований на основі інформаційної культури ірраціоналізм, який виріс із визнання символічних і віртуальних реальностей третім, поряд з матеріальним та ідеальним, типом реальності» [4, с.382].

«Раціональність, пише С. Кримський не зводиться до чисто логіко-інтелектуальної чи наукової діяльності, не витісняє суб'єкта з раціонального погляду на світ. Оновлена раціональність сьогодення включає проблему людини. Тому вона вже не може бути синонімом однієї лише науковості, логічності та обґрунтованості» [5, с.97].

Становлення та витoki постмодернізму визначили характерні риси постмодерністської думки. З онтології це – заміна універсальних принципів субстанціальності і розвитку на «відмінність і повторення», онтологізація випадку. У гносеології – спроба ліквідувати картезіанську суб'єкт/об'єктну парадигму, а також – прагнення пересадити методи гуманітарних наук на ґрунт природничо-наукових дисциплін, що породжує розуміння буття та його феноменів як структур мови. В соціальній філософії та антропології – спроба редукції концепту «людина», аж до можливості його повного зникнення. [7, с.59]

Переважно нашу увагу привертають концепції таких філософів, як Ж. Бодрійяр, Ж. Дельоз, Ж. Дерріда та М. Фуко.

Культура постмодерну по суті сформувалась на руїнах, що залишив по собі модерн, проте сам постмодернізм варто розглядати як перехідний ступінь до культури більш високого ґатунку, і які там концепти будуть панувати, важко передбачити, проте гадаємо, що раціональність, набуваючи гуманістичного виміру, відновить свої позиції. Без опори на наукову раціональність суспільство не має перспектив щодо

подолання викликів сьогодення та майбутнього. У царині освіти це загрожує втратою поведінкових зразків, цінностей, ідеалів - усього того, що забезпечує зв'язок поколінь і зрештою сприяє національній самоідентифікації особистості.

Постмодерн характеризується радикальними перетвореннями у сферах: культури, філософії, творчості, науки; добою радикальних перетворень, концептуальних інновацій, ключовим принципом якого є деконструкція. Критикуючи структуралізм, філософ Ж. Дерріда зауважує, що кожна структура передбачає наявність центру, однак, сам центр «не вписується» в передбачену ним структуру і, отже, є її елементом лише фіктивно. Ж. Дерріда «вивертає» структуралізм «навиворіт». Він зауважує, що знак, функція якого традиційно розумілася як репрезентація світу об'єктів, насправді не вказує на наявність об'єкта, а на його відсутність. в сенсі ревізії концептів модернізму, руйнації його ідеалів, цінностей. Однак руйнація не може бути самодостатньою в тому сенсі, що зрештою вона завершується становленням нового, і в цьому криється, тимчасовість, безперспективність постмодернізму [3].

Зокрема, Ж.-Ф.Ліотар вважає, що на рубежі модерну і постмодерну відбуваються докорінні зміни в усіх сферах суспільного життя. «Наша робоча гіпотеза, – зазначає він, – полягає в тому, що в міру входження суспільства в епоху, яку називають постіндустріальною, а культури – в епоху постмодерну, змінюється статус знання. Цей перехід розпочався в крайньому разі з кінця п'ятдесятих років, які позначали Європі кінець її відновлення» [6, с. 14]. Цю епоху Ж. Ліотар пов'язує передусім з виникненням і значним впливом на всі сфери життя суспільства таких нових галузей наукового знання як кібернетика, сучасна алгебра, інформатика тощо, а також з розвитком обчислювальних машин та їх мов і проблем обробки, збереження, передачі інформації.

Зазначимо, що інформаційна епоха постмодерну проголосила, рівність чи однаковість всіх знань, а тому необхідності у їхній абсолютній свободі від будь-якого контроль, зокрема й цензури. Ера поширення інтернет технологій проголосила, що всі знання є однаковими (себто рівними), а тому мають бути вільними зокрема і від цензури [2, с. 34]. Як слушно акцентує К. Вілбер, «... анонімний, знеособлений характер інтернет-взаємодії сприяв проявам негативних тенденцій (агресії, нарцисизму, ненависті) і етноцентричних ідей (сексизму, расизму, ксенофобії, та ін)» [2, с. 33].

Також варто окреслити розуміння раціональності як «теорії «симулякрів» Ж. Бодрійяра, який описує сцієнтистську раціональність як винуватицю постмодерністської ситуації нестримної відтворюваності речей. Ця ситуація веде до повної підміни реального світу його віртуальними «копіями», оскільки сучасне виробництво прагне відповідати на кожную нову потребу новою річчю, одночасно створюючи нові псевдопотреби. Ж. Бодрійяр виділяє три періоди процесу підміни реальності «віртуальністю»: підробку, виробництво, симуляцію. Під симулякром першого порядку він розуміє уніфікацію субстанції «речей», другого – масове відтворення серійних промислових виробів; симулякр третього порядку – це виробництво, символічних сутностей, що відсилають до своїх копій. Це веде до остаточної втрати зовнішньої референції, що виражається в пріоритеті термінології кодування (лінгвістика, генетика, тощо). «Віртуальність» руйнує принцип монізму, який лежить в основі класичної раціональності [1, с. 30].

Отже, переосмислення наукової раціональності у постмодерні дає змогу зробити кілька висновків: по-перше раціональність розуміється як філософський критицизм, по-друге, вона супроводжується відмовою від реальності як

«об'єктивної дійсності» по-третє, відмовою від пошуку стійких смислів на користь нонсенсу; й по-четверте, відмовою від ідентифікації та уніфікації на користь неповторності, унікальності та одиничності.

Список літератури

1. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция / Жан Бодрийяр ; [пер. с фр. О. А. Печенкина]. – Тула : Тульский полиграфист, 2013. – 204 с
2. Вілбер К. Трамп і епоха постправди [Текст] / Кен Вілбер; пер. з англ. Миколи Климчука. – Львів: Видавництво Terra Incognita, 2019. – 136 с.
3. Деррида Ж. Письмо к японскому другу // Вопросы философии. – М., 1992. – № 4. – С. 56-57.
4. Кремень, В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції [Текст] / В. Кремень. – К. : Книга, 2005. – 528 с.
5. Кримський С. Запити філософських смислів. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
6. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. – Спб: Алетейя, 1998. – 160 с.
7. Моравецький О. М. Особливості раціональності у дискурсі постмодернізму / О. М. Моравецький // Актуальні проблеми філософії та соціології: науково-практичний журнал. – Одеса: Редакційно-видавничий відділ НДЧ Національного університету «Одеська юридична академія», 2017. – Вип. 19. – С. 106–109.
8. Філософія науки, техніки та архітектури: постмодерний проект [Текст]. – К. : КНУБА, 2002. – 264

УДК 141.201

Федишин Михайло Володимирович, аспірант
Львівський національний університет
імені Івана Франка (Львів, Україна)
Fedyshyn M. V., graduate student
Lviv National University named after Ivan Franko (Ukraine,
Lviv)

ГЛОБАЛЬНІ АСПЕКТИ АТОМІЗАЦІЇ ІНДИВІДА У ТЕОРІЇ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА.

Індивідуалізоване суспільство можна охарактеризувати, як приклад суспільства в якому індивід втрачає контроль над власним життям. Сьогодні головним із аспектів розвитку суспільства є нестримне зростання індивідуалізму в усіх його проявах, свідченням чого є низка праць відомих сучасних дослідників, зокрема Г. Гіденса, М. Кастельса, У. Бека, Д. Бела, З. Баумана, тощо. На думку М. Кастельса поширення індивідуалізму «це не просто культурна тенденція, чи радше, вона є культурною в розумінні матеріальної культури, тобто системи цінностей та переконань, які формують поведінку, що укорінені у матеріальних умовах роботи та життя в наших суспільствах» [6, С. 128-129].

Відбувається формування нової системи соціальних відносин, сфокусованої на індивідуумі, котрий знаходиться на перехідному стані між первинними (родина, сім'я, друзі, спільнота) до «персоналізованих спільно», втіленими в «я-центрованих» мережах [6, с. 128]. У такому світі перестають враховуватись істини, добро чи краса, набагато вагомішим для індивіда стає популярність. По-суті, перебування в соціальній мережі не так формує нам бажання до комунікації із іншими членами певної соціальної спільноти, а те, наскільки ми в цій мережі є популярними (якщо говорити про

такі мережі як Facebook, Instagram, Twitter, YouTube, то й справді найкращим показником нашої популярності є кількість лайків, ретвітів чи переглядів тієї інформації, яку ми поширюємо у мережах).

Власне, проблема глобального поширення інтернет мережі робить людину ще більш безпорадною, а розвиток самого суспільства все більше нагадує практично неконтрольований «броунівський» рух окремих атомізованих індивідів, причому, чим активніший цей рух, тим більше протистоянь між атомами.

Явище атомізації індивідів у контексті аналізу індивідуалізованого суспільства зустрічається у філософських наукових доробках З. Баумана, Х. Арендт, Ж. Бодрієра, Д. Белла, У. Бека, М. Кастельса; серед українських дослідників варто відзначити роботи Лозовського, Г. Мельника, А. Мухіна, Н. Петрової, Г. Почепцова, та ін.

Сьогодні суспільство наповнене нівелюванням ролі ціннісних орієнтацій, традицій, законів, раніше встановлених норм саме атомізованим індивідом. Поведінка сучасної людини нагадує бій за популярність, який супроводжується встановленням індивідуальних порядків, таких, які найкраще підходять саме їй. Якщо раніше сфери соціальної структури і культури були фактично одним цілим, то вплив масового суспільства, на думку Д. Бела, сформував переоцінку поверхневих форм індивідуального досвіду, тим самим зруйнувавши звичні для всього суспільства центри влади і впливу, в наслідок чого і відбувається його атомізація [3].

Для атомізованої людини вищою цінністю стає не етична система цінностей, а професійна приналежність, здатність бути кваліфікованою робочою силою в умовах глобалізованого суспільства, де «особистість змушена пристосовуватись до чужих культурних традицій, до нових обставин життя, жити одночасно у різних традиціях, культурах, нерідко обриваючи при цьому коріння її рідної

культури. Це веде до послаблення родинних, національних і інших соціокультурних зв'язків, автономізує і атомізує особистість» [5, с. 385].

Проте, якими «слабкими» соціальними зв'язками не володіли індивіди, це зовсім не значить, що вони є неважливими, адже вони виконують функцію джерела інформації, робочої продуктивності, відпочинку, спілкування, залучення до суспільного життя та насолоди. І знову ж, більшість цих слабких зв'язків є назалежними від просторової близькості й, відповідно вони повинні реалізовуватися через якісь засоби зв'язку [6, с. 128].

Одним із основних чинників розповсюдження атомізації індивідів є виникнення соціальних мереж й новомодного стільникового зв'язку. Всупереч тому, що ми часто вважаємо, ніби участь у віртуальних групах є шляхом для об'єднання громадян у соціальні спільноти, З. Бауман наголошує : «соціальні мережі не вчать провадити діалог, тому що там дуже легко уникати полеміки». На думку сучасного філософа, який до слова є одним із дослідників індивідуалізованого суспільства, попри віру у те, що індивіди об'єднуються у певні віртуальні групи, задля розширення світогляду чи обміну думками, більшість з них все-таки користуються соціальними мережами задля можливості залишитися у власній зоні комфорту, як говорить вчений, «де єдиним звуком, який вони чують, є відлуння їхнього голосу, де єдине, що вони бачать, є відображенням їхнього власного обличчя» [2].

У своїй праці «Індивідуалізоване суспільство» З. Бауман наголошує на тому, що однією із найважливіших ознак сучасного суспільства є радикальна трансформація всієї ціннісної системи людства, що абсолютно до недавнього часу вважалось просто неприпустимим. Головна роль в такій трансформації, на думку вченого належить, власне відмові від досягнення людьми довгострокових цілей і завдань. Тобто,

при втраті індивідом віри в можливість послідовного руху до досягнення певної мети, для нього автоматично втрачається значення соціальної стійкості, в тому числі це стосується і міцності будь-яких міжособистісних відносин. «Наша культура, - пише автор, - перша в історії, що не винагороджує довговічність і здатна розділити життя на ряд епізодів, проживаючих з наміром запобігти будь-яким їхнім довгостроковим наслідкам і ухилитися від жорстких зобов'язань, які змусили б нас ці наслідки прийняти» [1, С.315],

Французький філософ, соціолог та культуролог Жан Бодріяр, який є одним із найбільш радикальних представників постмодернізму акцентує: «люди більше не дивляться один на одного, але для цього існують інституції. Вони більше не торкаються один одного, однак існує контактотерапія... відновлюють втрачені здібності, або втрачене тіло, або втрачену соціалізацію...»[4, с. 23].

Отже, підводячи підсумок, можемо сказати, що суспільство піддається процесу атомізації не залежно від приналежності до певних складових соціальної структури. Сьогодні самоідентифікація індивіда набула ознак самостійного вибору і принципу. За допомогою індивідуального стилю життя можна змінити абсолютно все – від місця у соціальній ієрархії до статі чи кольору шкіри. Абсолютно ніщо не є визначеним – ні релігійна приналежність, котра раніше визначалась приналежністю сім'ї, в якій народжувався індивід до певної релігійної громади чи віросповідання, ні громадянство, ні соціальні зв'язки. Глобалізація зробила можливим абсолютно все, адже відкриті кордони між країнами, інтернет як потужний комунікативний простір, нівелювання ролі інституційного порядку та намагання практично все підлатувати під своє світобачення, а також постійні суперечки між трьома найпоширенішими традиційної, модерної й постмодерної

системи цінностей, котрі одночасно існують в індивідуалізованому суспільстві.

Список літератури:

1. Бауман З. Индивидуализированное общество /Пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева. - М.: Логос, 2005. - 390 с
2. Бауман З. «Соціальні мережі – це пастка» // за матер. Інтернет газети «Збруч» від 02. 02. 2016 URL: <https://zbruc.eu/node/47024> (Дата доступу 08.01.2020)
3. Белл. Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Перевод с английского. Изд. 2-ое, испр. и доп. — М.: Academia, 2004. 788 с.
4. Бодріяр Ж. Симулякри / пер. з фр. В. Ховтун – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 230 с.
5. Дротянко Л. Г. Феномен фундаментального і прикладного знання (Постнекласичне дослідження) / Л. Г. Дротянко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу. – 423 с.
6. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. Пер. з англ. — К: “Видавництво “Ваклер” у формі ТОВ, 2007 — 304 с.

JOURNALISM

УДК 796/799:316.346.2(05)

Іванців Христина Романівна

Львівська обласна Мала академія наук

Ivantsiv Khrystyna Romanivna

Lviv regional Small academy of science

Іванців-Гріга Ірина Степанівна, к.мед.н.

Львівський національний медичний університет імені

Данила Галицького

Ivantsiv-Griga Iryna Stepanivna, Ph.D.

Danylo Halytsky Lviv National Medical University

ГЕНДЕР ЯК МАРКА ВИСВІТЛЕННІ СПОРТИВНИХ НОВИН

Поняття гендеру, як соціально-психологічної характеристики особистості, сформувалося у процесі соціалізації і визначає людину як чоловіка чи жінку в суспільстві. «Гендер» позначає соціальну стать. Оскільки чоловіки і жінки не тільки біологічно різні, вони ще й соціально нерівні. Тому термін «стать» застосовується тільки стосовно спеціальних біологічних аспектів людини, а

«гендер» - під час обговорення соціальних, культурних і психологічних аспектів – типових та бажаних рис, норм, стереотипів, ролей для тих, кого суспільство визначає як жінок чи чоловіків.

Етнограф Оксана Кісь пояснює, що «дослівно термін гендер перекладається з англійської як рід у лінгвістичному сенсі цього слова (наприклад, рід іменника). Одне з ключових понять, що ними оперує сучасна гендерологія (а раніше – феміністична теорія та фемінологія) – патріархат, що

визначається як система влади та домінування чоловіків над жінками, яка є – завдяки дії суспільних, політичних, економічних інституцій – джерелом гноблення жінок. Сучасна теорія гендеру доводить, що суспільні відмінності між чоловіками та жінками не мають біологічного походження, не є одвічно даними, а лише набутими, приписаними індивідові суспільством» [4]. А Юлія Маслова натомість наголошує: «Відповідно до стереотипного сприйняття гендерних ролей, у сучасному українському суспільстві за чоловіками традиційно закріплені важливі сфери суспільного життя та діяльності: політика, бізнес та ін. Жінкам відведено роль продовжувачки роду (образ матері), хранительки домашнього вогнища, домогосподарки. Однак сьогодні все частіше з'являються газетні тексти, що нівелюють стереотипи і подають нове бачення образів сучасного чоловіка і сучасної жінки та їхніх ролей у суспільстві, передають прагнення авторів до гендерної рівності. У них ідеться про рівноправ'я статей у політиці, спорті, науці...» [5]

Особливо стійкі гендерні стереотипи. Зазвичай гендерні стереотипи зумовлені культурою. У 19-20 столітті утверджувався образ патріархальної матері, добропорядної християнки. У радянські часи у ЗМІ активно пропагувався образ жінки-трудівниці, яка працювала на рівні із чоловіками і, попри це, ще й опікувалася сім'єю. Після розпаду Союзу в Україні почала з'являтися нові, відокремлені від радянського минулого, засоби масової інформації. Тому у 1990-х роках на зміну радянському образу працюючої матері, прийшли нові стандарти та моделі поведінки. Як зазначає науковець О.Кісь, після залізної завіси, якою був Союз, в Україні з'явилося багато закордонних видань, які запропонували жінками один із зразків фемінності – образ Барбі [4].

Такі образи не сприяють активному висвітленню «нежіночих» тем. Ми вирішили перевірити, як медіа

висвітлюють роль жінок у спорті та чи досягає кількість публікацій про жіночий спорт «чесної» половини? Ми перевірили це на конкретних виданнях різних років і проаналізували українську друковану пресу, зокрема тематично спортивну й загальну суспільно-політичну. Зі спортивних видань ми обрали журнал «Фізкультурник України» (березень, травень, вересень 1935 року), журнал «Старт» (жовтень, листопад, грудень 1970 року), «Спортивну газету» (всі номери за листопад 2007 року) та газету «Спортивка» (6, 13, 22 січня 2009 року). Крім цього, ми аналізували газету «Експрес» (всі номери за січень 2019 року), а також електронні видання газети «Високий замок» (січень 2019 року) та сайт Sportanalytic.com (січень 2019 року). Ми порахували загальну кількість публікацій у досліджуваних номерах і порахували окрему кількість матеріалів про чоловічий спорт і про жіночий. Так, у трьох номерах (за три місяці) журналу «Фізкультурник України» бачимо 31 публікацію, з них 10 – про жіночий і 21 – про чоловічий спорт. У трьох номерах журналу «Старт» ми знайшли 67 матеріалів, з яких про жіночий спорт – лише 18, решта, зрозуміло, припадає на чоловічий. Щодо «Спортивної газети», то результати такі: 159 згадок про чоловічий спорт за місяць і 37 – про жіночий. У «Спортивці» за три січневі номери 2009 року бачимо 67 публікацій про чоловічий спорт і 9 про жіночий. Після аналізу номерів газети «Експрес» за січень 2019 року ми побачили, що жіночий спорт згадується п'ять разів, тоді як чоловічий – вісім. Для порівняння ми взяли і електронні ресурси, зокрема сайт Sportanalytic.com, де за січень ми знайшли 790 публікацій про чоловічий спорт і 58 – про жіночий. Ми розглядали і електронну версію газети «Високий замок». За січень загалом спорт згадувався 16 разів. 9 разів мова йшла про чоловічий, 7 – про жіночий.

Уважно розглянувши і проаналізувавши результати нашого дослідження, для кращого розуміння співвідношень

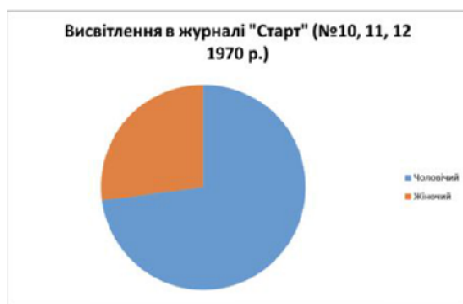
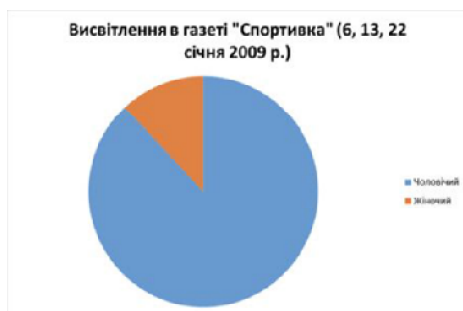
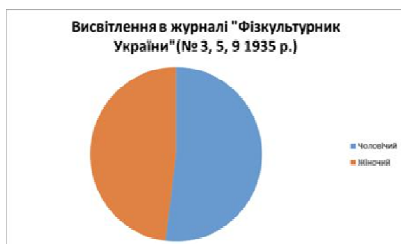
між публікаціями про чоловічий та жіночий спорт, ми склали кругові діаграми окремо для кожного видання. Кількість публікацій переведено у відсотки, частка матеріалів про чоловічий спорт позначена синім кольором, а про жіночий – червоним. На діаграмах явно домінує висвітлення про чоловічий спорт. Проте в різні роки, зрозуміло, частки жіночого і чоловічого спорту коливалися залежно від типу та спрямування видання. Так, у газетах «Експрес» та «Високий Замок» кількість матеріалів про жіночий спорт сягає 30-40%, тоді як у спортивних виданнях «Спортивка», «Спортивна газета», на сайті Sportanalytic.com частка жіночого спорту менша 25%. Крім цього, спостерігаємо своєрідний регрес жіночого спорту, адже у журналі «Фізкультурник України»(1935 р.) бачимо майже половину(!) публікацій на тему жінок у спорті. У сучасних виданнях, як було вже вказано вище, про жіночий спорт розповідається в значно меншій кількості.

Як вирішити ці проблеми? Мігель де Морагас вважає, що починати контроль над дотриманням гендерної рівності у спорті та ставленні до нього потрібно з керівництва Олімпійського руху, тобто саме вони мають «забезпечити беззаперечну повагу до участі в олімпійському русі (не лише у спортивних змаганнях, а й в самій організації спорту)» [23]. Зрештою, на нашу думку, спорт і його висвітлення не мають бути тим, на що впливають стереотипи суспільства. Наше бачення цілком розділяє Павло Воронков, який у своїй праці зазначив, що спортивна журналістика «вибудовує свій, інший, відмінний від повсякденного сірого, світ, в якому править спорт, в якому з'ясовують в чесній і справедливій боротьбі відносини красиві і сильні люди, де, хворіючи, переживаючи за своїх улюблених атлетів і свої національні збірні, ти найчастіше асоціюєш себе зі спортивними героями, переживаєш їх життя, і, на жаль, на відміну від реального життя, часто отримуєш гучні і виразні перемоги [2].

Список використаної літератури

1. Високий Замок [Електронний ресурс] : [сайт]. - Режим доступу : <https://wz.lviv.ua/>
2. Воронков П. Спортивная пресса как тип. [Электронный ресурс] П.Воронков – Режим доступа : http://zhurnal.lib.ru/w/woronkow_p/sport_press.shtml
3. Експрес (газета 24) [Електронний ресурс] : [сайт]. - Режим доступу : <https://egazeta24.com/edition/8>
4. Кісь О. Етнічні гендерні стереотипи та джерела їх конструювання / О. Кісь // Український жіночий рух : здобутки і проблеми : зб. наук. праць. - Дрогобич, 2002. – Вип. 1. – Режим доступу : sjournal.cdu.edu.ua/base/2008/v3/v3pp152-153.pdf
5. Маслова Ю.П. Гендерний дискурс сучасних друкованих україномовних ЗМІ / Юлія Маслова. – Луцьк, 2017. – С.7
6. Спортівка. – 2009. – 6 січня
7. Спортівка. – 2009. – 13 січня
8. Спортівка. – 2009. – 22 січня
9. Спортівна газета. – 2007. – 2 листопада
10. Спортівна газета. – 2007. – 6 листопада
11. Спортівна газета. – 2007. – 9 листопада
12. Спортівна газета. – 2007. – 12 листопада
13. Спортівна газета. – 2007. – 16 листопада
14. Спортівна газета. – 2007. – 20 листопада
15. Спортівна газета. – 2007. – 23 листопада
16. Спортівна газета. – 2007. – 26 листопада
17. Старт. – 1970. - № 12
18. Старт. – 1970. - № 11
19. Старт. – 1970. - № 10
20. Фізкультурник України. – 1935. - № 3
21. Фізкультурник України. – 1935. - № 5
22. Фізкультурник України. – 1935. - № 9

23. Moragas M. The new role of the mass media in the construction of sport and Olympic values. [Electronic resource] M. Moragas – Access mode : <https://core.ac.uk/download/pdf/13282906.pdf>

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

Курепін Вячеслав Миколайович, старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет
Kurepin Vyacheslav Nikolaevich, Senior Lecturer
Mykolayiv National Agrarian University

Іваненко Валерія Сергіївна, студентка
Миколаївський національний аграрний університет
Ivanenko Valery, Student
Mykolayiv National Agrarian University

РОЛЬ АГРОІНЖЕНЕРА В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ І ЯК ЙОМУ ДОПОМОГАЄ МАТЕМАТИКА

Питання розвитку регіонів (малих, середніх міст та сільських поселень) в державній політиці України завжди займали важливе місце. На сучасному етапі пріоритетними напрямками регіонального розвитку нашої держави виступають структурне перетворення національної економіки, підвищення її ефективності на основі раціонального використання виробничого і ресурсного потенціалів областей, районів і міст; поглиблення спеціалізації економіки регіонів; підвищення інноваційного компонента регіональної економіки; реалізації конкурентних переваг на внутрішніх і зовнішніх ринках товарів і послуг необхідно [1]. Досягнення перелічених напрямів вимагає чітко сформульованої системи цілей, завдань та інструментів управління регіональним розвитком. Саме при таких умовах зростає роль підвищення якості підготовки агроінженерів у закладах вищої освіти у нових умовах розвитку аграрного сектору та оволодіння ними точними науками, наприклад , як математика.

Сучасного фахівця-агроінженера не можливо уявити без оволодіння ним знаннями в галузі математичного моделювання виробничих процесів та інформаційних технологій, без уміння узагальнювати закономірності, аналізувати явища, приймати виражені рішення. Для розв'язування професійних задач студентам інженерних спеціальностей вивчення математики особливо необхідно [2].

Але як показує практика, у процесі навчання студенти агроінженерних спеціальностей, на жаль, найчастіше виявляють незначну зацікавленість у вивченні вищої математики. Вони ніби «відштовхують» дисципліни математичного циклу, аргументуючи це тим, що вони, як аграрії, мають зовсім інші інтереси та здібності, які роблять складним засвоєння математичних фактів. Також часто майбутні агроінженери вважають, що їм знання з математики не стануть у нагоді і не будуть потрібні в їх майбутній професійній діяльності. Саме таке ставлення до математики мають більшість студентів.

Обумовлено це кількома причинами. По-перше, нерідко студенти мають відносно слабкі знання з шкільного курсу математики (неякісна базова освіта, яка забезпечує розуміння навчального матеріалу та зацікавленість у вивченні математики). По-друге, вони вважають дисципліну другорядною. По-третє, мала кількість аудиторних годин, що спонукає студентів навчатися самостійно (не всі студенти мають бажання і уміння працювати самостійно). Для студентів потрібно створити таку позитивну мотивацію навчання, щоб у них з'явився потяг до навчання, зріс інтерес до пізнання нового, з'явилося бажання навчитися працювати самостійно.

Але, навчаючись на старших курсах, вони нерідко змінюють свою думку, коли стикаються з практичними задачами, що розв'язуються математичними методами. При цьому усвідомлення студентами, що складової професійної

компетенції фахівця-агроінженера є математичні знання, що для оволодіння майбутньою професією необхідно володіти математичними методами для розв'язування професійних задач посилюється. При розв'язуванні задач практичного змісту розкриваються методологічні питання взаємозв'язку теорії з практикою і студенти переконуються в тому, що вивчення вищої математики є важливим для обраної ними спеціальності.

Методично правильно буде також для студентів агроінженерних спеціальностей спочатку, по можливості, розглядати приклади і задачі, пов'язані з особливостями майбутньої професійної діяльності, а потім уже давати нові математичні знання. Це дозволяє по іншому глянути на математику, розкрити її внутрішню логіку й зв'язки.

Не варто забувати, що саме задачі практичного змісту, в яких спостерігається єдність теоретичного і прикладного напрямків в математиці, сприяють активізації студентів в інших напрямках мислення. А якщо студенти отримують уміння працювати, то непомітно відбудеться перехід від засвоєння інформації до формування якостей, необхідних для творчої діяльності. Потрібно не забувати, що саме виховання творчої особистості, яка здатна постійно саморозвиватися є основним орієнтиром математичної освіти. Таким чином, викладання математичних дисциплін «не математичним» напрямкам вищої освіти дуже актуальна.

Зараз, у століття інформаційних технологій, дуже важливе щоб майбутні агроінженери через математичні науки розвивали візуальне мислення. Сприймаючи математику, як логічну систему взаємозалежних і взаємообумовлених знань, що дуже важливо для реалізації себе у майбутній професії дозволить випускникам-агроінженерам виділити окремі перспективні напрями вдосконалення системи управління регіональним розвитком, в т. ч. модернізація підходів державної регіональної політики при формуванні основних

принципів регіонального розвитку; вдосконалення відбору інструментів управління регіональним розвитком з урахуванням результатів аналізу стану регіонів і виявлених проблемних питань.

Список літератури

1. Горбунова К.М., Курепін В.М. Комплексна безпека підприємств, як складова системи управління: зб. наук. праць Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. І Всеукраїнська наукова конференція. Миколаїв: Торубара В.В., 2018. С. 22-24.

2. Літвінчук С.Б. Моделювання змісту і оновлення цілей навчання технічним дисциплінам у вищій школі. (Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: «Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики». 15-16 грудня 2017 р., м. Одеса, громадська організація «Південна фундація педагогіки», 2017 – С. 95 – 98).

SOCIOLOGICAL SCIENCES

УДК 316.42

Ло́за Тетя́на Володи́мирівна, к.пед.н., доцент
Дніпровський національний університет імені Олеся
Гончара

**Loza Tetiana Volodumurivna, Ph.D., Associate
Professor**
Oles Honchar Dnipro National University,
lozatanya@gmail.com

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОБМЕЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Трансформаційні зміни сучасного суспільства досить часто пов'язані з дедалі більшим технологічним озброєнням кожної людини. Більше того загальносвітові тенденції щодня втягують нас у світ роботизованого ринку праці, чат-ботів, криптовалют та відновлюваних джерел енергії, як запоруки ще більшого технічного зростання. І вже сьогодні навіть колонізація космосу дедалі реальніше виглядає на тлі загального техногенного поступу. Такі глобальні зміни скеровують все менше нашої уваги до соціальних питань, проте їх актуальність тільки зростає з огляду на регрес соціальних цінностей, масової втрати навичок традиційного спілкування, кризового стану на ринку праці, демографічного протиріччя, що поглиблює кризу пенсійної системи, тощо.

Ще більше протиріч ми можемо розгледіти, якщо врахуємо те, що соціальна політика в Україні досі базується на принципах керування, які практикували у минулому столітті. Загалом, виходячи з особливостей суспільства, які формуються під впливом політичних, економічних,

соціальних та інших факторів, розрізняють такі типи соціальної політики [2, с. 17]:

1. Соціальна політика у стабільних суспільствах. Її основою є соціальна правова держава, збалансованість інтересів та задоволення більшості суспільства своїм соціальним становищем.

2. Соціальна політика у суспільствах, що знаходяться у кризовому стані. Цей тип характеризується необхідністю політичних та соціальних реформ.

3. Соціальна політика у суспільствах, що знаходяться у стані «деформації» або «режиму», де будь-яку політику диктує правлячий клас.

4. Соціальна політика перехідного періоду, що є актуальною в умовах становлення суспільства і держави. У цих умовах має місце боротьба за владу як за основний інструмент впливу у тому числі й на соціальну політику.

Поглиблений аналіз в контексті зазначеної класифікації дозволяє констатувати, що ми досі використовуємо інструменти, які були доцільними за умови функціонування у часи «режиму» (3 тип), при цьому суспільство знаходиться у кризовому стані (2 тип) і в той же час, цей стан викликаний необхідністю для нашого суспільства і держави наново пройти етап становлення (4 тип). І апогеем цієї проблеми є те, що наше суспільство так само, як і інші країни, не позбавлене впливу глобальних тенденцій, за якої невідповідність механізмів соціальної політики до сучасних викликів і тенденцій є критичною. У якості аналогії можна сказати, що ми сьогодні використовуємо інструменти первісної людини для того, щоб збудувати космічний корабель. При цьому ми не маємо права використати інші інструменти, бо законодавством цього не передбачено і економіка країни не дозволяє «оплатити» більш прогресивні знаряддя.

Тож наведена класифікація свідчить, що хоча розвиток держави і залежить від її транснаціональних відносин та

кадрового, інформаційного, наукового забезпечення, все ж особливої уваги в площині державного регулювання потребує рівень її економічного розвитку та розвитку законодавства, що має уможливити подальший розвиток.

Сьогодні правове забезпечення соціальної політики здійснюється чинними законами і законодавчими актами України, а головними пріоритетами соціальної політики в контексті державного правового регулювання є соціальний захист громадян, нейтралізація соціально-економічних конфліктів, дотримання існуючих соціальних стандартів за допомогою розподілу та перерозподілу внутрішнього валового продукту (далі ВВП). Але добробут громадян забезпечується не тільки і не стільки перерозподілом власності одних на користь інших, а головним чином стимулюванням і забезпеченням активної та ініціативної діяльності всіх громадян.

Отже ми можемо окреслити два шляхи реалізації соціальної політики. Це державний перерозподіл національного багатства шляхом фінансування соціальних програм та надання громадянам можливості забезпечити себе коштами на випадок досягнення пенсійного віку, хвороби чи реалізації іншого соціального ризику. Парадоксом є те, що в контексті державного регулювання мова йде про скорочення ролі держави у соціальному забезпеченні і посилення ролі соціального страхування на основі права вибору тієї чи іншої соціальної послуги на ринку. Проте ринок недержавних соціальних інституцій в Україні не можна назвати розвиненим.

Інструментами ж державного регулювання у сфері соціальної політики наразі є такі нормативно-методичні матеріали як: комплексні цільові програми; положення з формування регіональних соціальних програм; програми профорієнтаційної роботи; положення про врегулювання трудових взаємовідносин; положення про оплату, охорону та

стимулювання праці; положення про надання допомоги, пільг, соціальних послуг окремим категоріям населення; інструкції про визначення розмірів тих чи інших платежів, субсидій, пільг окремим категоріям населення.

При розробці нормативно-методичного забезпечення соціальна політика має об'єктивні обмеження, які поділяються на економічні (збільшення витрат на реалізацію окремих напрямів соціальної політики неможливо без відповідного зростання доходної частини бюджету) та політичні (частина суспільства може бути не здатна прийняти соціальні зміни або є відсутньою політична воля для конкретних соціальних змін).

На практиці ми можемо простежити, що пасивні заходи (виплати, пільги, субсидії) є більш пріоритетними для населення, що ще не позбулося патерналістичних орієнтирів, в той час як активні заходи – створення інституту кар'єрних радників для модернізації системи працевлаштування, розвиток ринку приватних соціальних послуг, заохочення до добровільної участі та впровадження обов'язкового соціального страхування (у тому числі пенсійного та медичного), тощо. При цьому економічні обмеження не дозволяють збільшити мінімальні соціальні гарантії (прожитковий мінімум, мінімальна зарплата, мінімальна пенсія), а численні дотації, субсидії та пільги ще більше зменшують таку економічну спроможність. А для реформування на користь активних заходів відсутньою є політична воля, адже суспільство у якому процвітають патерналістичні настрої (які культивуються ще більше лозунгами кожної наступної політичної кампанії) не буде радісно сприймати відповідні зміни і це нанесе відбиток на рейтинг правлячої політичної сили. Таким чином і економічні, і політичні обмеження постійно стримують реформування системи соціальної політики.

Здійснення ж відповідних змін можливе за рахунок

оновленої діяльності традиційних механізмів:

- фінансовий механізм – визначення порядку формування та використання фінансових ресурсів, які необхідні для впровадження активних заходів соціальної політики;

- податковий механізм – стимули, що орієнтовані на зміни у мотивації людей до активної діяльності (високий рівень захисту при сплаті податків);

- адміністративний механізм – адміністративні рішення для розвитку системи недержавних соціальних послуг та інших реформ;

- політичний механізм – можливість отримувати якісний зворотній зв'язок від населення щодо соціальної політики (діагностика соціальних проблем, внесення ініціатив, контроль за виконанням рішень, тощо).

Список літератури

1. Деріга В.В. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – 178 с.

PHILOLOGICAL SCIENCES

Максимюк Марта Василівна,
к.філол.н., викладач кафедри суспільних наук та
українознавства
ВДНЗ України “Буковинський державний медичний
університет”

Maksymiuk Marta Vasylivna,
Ph.D. in Philology, Teacher in the Department of Social
Sciences and Ukrainian Studies, Higher State Educational
Establishment of Ukraine ”Bukovinian State Medical University”

МОТИВАЦІЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Мова є найважливішим засобом спілкування, без якого неможливе існування і розвиток суспільства. Розширення і якісна зміна характеру міжнародних зв'язків нашої держави, глобалізація всіх сфер суспільного життя роблять іноземні мови необхідними в практичній та культурній діяльності людини. Знання іноземної мови стає нині дієвим фактором соціально-економічного, науково-технічного і загальнокультурного прогресу суспільства. Все це істотно підвищує мотивацію вивчення іноземної мови студентами.

Основним завданням при вивченні іноземної мови є оволодіння студентами умінням спілкуватися цією мовою. Йдеться про формування комунікативної компетенції, тобто здатності і готовності здійснювати як безпосереднє спілкування (говоріння, розуміння на слух), так і опосередковане спілкування (читання з розумінням текстів, письмо).

Об'єктивною потребою сучасного суспільства, особливо в умовах перебудови всіх його ланок, в тому числі і освіти, є пошук оптимальних шляхів організації навчально-виховного

процесу, раціональних варіантів змісту навчання і його структури. Наявність різноманітних методичних рішень позитивно впливає на пошук нових шляхів навчання предмету загалом. При цьому основними проблемами викладання іноземних мов залишається питання визначення цілей, а також змісту навчання, адекватного їм, при розробці яких найбільш ефективними будуть ідеї про вивчення не просто мови, а іншомовної культури в широкому сенсі цього слова [2].

Посилення комунікативної мети спрямованості вивчення мови відбивається в трансформації цілей вивчення іноземних мов і змісту навчання. Іноземна мова як навчальний предмет зможе повноцінно виконувати свої функції лише за умови, якщо всі аспекти процесу навчання будуть розглядатися на рівних умовах, що означає їх рівноправність у плані значущості для формування особистості студента.

Грунтуючись на даних прагмалінгвістики і беручи до уваги статус іноземної мови як засобу спілкування і порозуміння у світовому співтоваристві, сучасна методика особливо наголошує на необхідності посилення прагматичних аспектів вивчення мови. Це означає, що при навчанні важливе не тільки досягнення якісних результатів в оволодінні навичками спілкування, а й пошук реального виходу на іншу культуру та її носіїв. Важливе не просто знання мови, а вміння використовувати її в реальному спілкуванні, тобто практичне володіння мовою і, отже, розвиток «прагматичної міжкультурної компетенції» [1].

Формування комунікативної компетенції нерозривно пов'язане з соціокультурними і країнознавчими знаннями, тобто із «вторинною соціалізацією». Без знання соціокультурного фону не можна сформувати комунікативну компетенцію навіть в обмежених межах. Тільки культура в різних її проявах сприяє формуванню особистості людини.

При цьому вивчення іншомовної культури виступає не тільки засобом міжособистісного спілкування, а й засобом збагачення духовного світу особистості на основі отримання знань про культуру країни (історію, літературу, музику тощо), знань про склад мови, її систему, характер, особливості і т. д. [8]

Список літератури:

1. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991.
2. Рогова Г. В., Рабинович Ф. М., Сахарова Т. Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М., 1991.

Никифорок Тетяна Мирославівна, к. ф. н., викладач

Вищий державний навчальний заклад України
“Буковинський державний медичний університет”

Nykyforuk Tetyana Myroslavivna, Ph.D., a teacher

Higher State Educational Institution of Ukraine
“Bukovynian State Medical University”

ВІДГОМІН ПОЕЗІЇ А. МОГИЛЬНИЦЬКОГО, О. КОНИСЬКОГО ТА РУМУНОМОВНИХ ПОЕТІВ У ТВОРЧОСТІ С. ВОРОБКЕВИЧА

Молодий С. Воробкевич кілька разів захоплено (“красно пише!”) відгукувався про відому поему А. Могильницького “Скит Манявський”[7, с. 39]. Утім, явних ознак наслідування цього автора в буковинця не знаходимо. Лише тематично віддаленим відгомоном поеми А. Могильницького є вірш С. Воробкевича “Скит Манявський” (1885). Буковинець обрав зовсім іншу форму: поліметричну конструкцію, у якій поєднано катрени Я4,3,4,3, AbAb із прозовими двовіршами молитви. Деякі дослідники вважають, що “захоплення румунськими поетами позначилося і на власній творчості С. Воробкевича”. О. Романець стверджував: “У його віршах зокрема, помітний перегук з творами В. Александрі, М. Емінеску та ін.”[9, с.119]. На гадку Л. Кучурян, “вірш “Івоніка Дарій, буковинський опришок” (1790–1810) перегукується з баладою В. Александрі “Sora și hoțul” (“Сестра та злодій”)[5, с. 331]. На нашу думку, шестистоповий ямб із цезурним нарощенням на один склад у поезії “Скаменілий богач” (1874) та семистоповий ямб у вірші “Вечір над ставом” (1901) міг з’явитися в С. Воробкевича під впливом румунської поезії (І. Геліаде-Редулеску, Я. Векереску). У першому періоді творчості, частково – у наступні, С. Воробкевич зазнавав впливу О. Кониського. Його увагу до цього автора привернув О.

Барвінський. У листі до С. Воробкевича 5 квітня 1867 року він закликав поета: “Чи не писав би ти поезій суб’єктивних, як більша половина думок Шевченкових. Пробуйся в такій поезії!”. І зазначав: “В таким роді відзначився дуже Кониський. Зараз в першій номері “Правди” прочитаєш його гарну поезію патріотичну “Моє бажання” [7, с. 107]. У тому ж листі галицький навчитель зауважує: “Посилаю тобі дві поезійки Кониського ще не друковані. От – патріотичні суб’єктивні поезії, а метрум яке гарне!” [7, с. 109]. До творчості О. Кониського критик апелював і в пізніших листах. Так, у листі до С. Воробкевича 20 травня 1867 він зауважує: “Номер шостий 91 “Правди” має дуже гарний лист Кониського – звертаю на те твою увагу – тенденційна поезія, а при тім лірична. Його ж було і в п’ятому номері – “До небоги” [7, с. 131]. Вірші О. Кониського сподобалися буковинцеві. У листі до О. Барвінського, написаному в скорботну суботу 1867 року, поет зізнається: “Думки Кониського, більше той прекрасний метрум мене дуже утішили і я не міг внутрішньому натискові і напорові опиратися і написав дещо у тім метрум” [7, с. 131]. С. Воробкевич мав на увазі ямбічний лад віршів у О. Кониського. Відзначимо, що після 1867 року в буковинця зростає кількість поезій з ямбічним метром. Цікаво, що 1867 року С. Воробкевич написав вірша з назвою такою ж, як і у поезії О. Кониського – “Моє бажання”. У ліричного героя С. Воробкевича бажання інше: “Лиш три краплі живої / води я бажаю.”, щоб нею відживити “мертві руські серця” ” [1, с. 69]. Іншою є і форма поезії. В О. Кониського фіксуємо нестрофічний чотиристовий ямб із довільним римуванням “під Т. Шевченка”. У С. Воробкевича наявні катрени 14-складовика 8,6,8,6 з римуванням ABCB і типово “шевченківськими” міжрядковими і міжстрофними перенесеннями. Вкажемо і на можливе лексичне запозичення. Вірш О. Кониського “Моє бажання” розпочинається таким

рядком: “Не обскурант я, що не плачу.”. Перший рядок поезії С. Воробкевича 1887 року виглядає так: “Ви критики, ви обскуранти.”. Лише цей рядок, аби підкреслити обурення і зневагу ліричного героя, поет витримав у ритмі тристопового амфібрахія. Інші рядки, як і в Кониського, мають схему чотиристопового ямба.

Простежено вплив на поетику С. Воробкевича низки авторів – А. Могильницького. (М. Івасюк), В. Александрі, М. Емінеску (М. Ласло-Куцюк, О. Романець, Л. Кучурян). Міркування літературознавців попередників щодо впливу цих письменників на буковинця доповнено новими спостереженнями. Новим щодо генези поетики віршованих творів С. Воробкевича є матеріал про вплив на нього О. Кониського та румунської (І. Геліаде Редулеску та Я. Векереску) літератур. У контексті такого студіювання творчості С. Воробкевича підтверджено тезу дослідників поезії буковинця (найбільше – В. Лесина та О. Романця) про те, що він на різних етапах творчості зазнавав впливу не одного, а багатьох поетів.

Список літератури

1. Воробкевич І. Твори: у 3 т. Львів : Просвіта, 1909. Т. 1. 420 с.
2. Воробкевич І. Твори: у 3 т. Львів : Просвіта, 1911. Т. 3. 418 с.
3. Зеров М. К. Твори: в 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 2. 601 с.
4. Коцюбинська М. Література як мистецтво слова. Деякі принципи літературного аналізу художньої мови. Київ : Наук. думка, 1965. 323 с.
5. Кучурян Л. Герменевтичний аналіз українсько-румунських перекладів Сидора Воробкевича // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія

Федьковича : [зб. наук. праць]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. Вип. 585–586: Слов'янська філологія. С. 329–335.

6. Лесин В., Романець О. Сидір Воробкевич – поет // Воробкевич С. Вибрані поезії. Київ : Рад. письменник, 1964. С. 3–33.

7. Матеріали до історії зносин галичан з буковинцями й історія Буковинської Русі // ЦДІАУ, Львів, фонд № 386. Оп. 1. Справа № 39. 255 с.

8. Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури. Київ : ВЦ „Спадщина”, 1999. 864 с.

9. Романець О. Молдавські твори С. Воробкевича // Тези доповідей XXII наукової конференції [ЧДК] : Секція філол. наук. Чернівці, 1966. С. 119–120.

10. Смаль-Стоцький С. Ізидор Воробкевич (Ювілейна споминка) // Зоря. 1887. Ч. 11. 1 (13) червня. С. 193-194.

11. Українські поети-романтики: Поет. твори / упоряд. і приміт. М. Л. Гончарука; вступ. ст. М. Т. Яценко; ред. тому М. Т. Яценко. Київ : Наук. думка, 1987. 592 с.

Никифорук Тетяна Мирославівна, к. ф. н., викладач
Вищий державний навчальний заклад України
“Буковинський державний медичний університет”
Nykyforuk Tetyana Myroslavivna, Ph.D., a teacher
Higher State Educational Institution of Ukraine
“Bukovynian State Medical University”

**ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ М. ШАШКЕВИЧА та І.
КОТЛЯРЕВСЬКОГО НА ПОЕТИКУ ВІРШОВАНИХ
ТВОРІВ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА**

Стисло скажемо про вплив М. Шашкевича на поетику віршованих творів С. Воробкевича. Так, у творах галичанина буковинець, звичайно ж, помітив і козакофільську тематику, і засвоєння фольклору. М. Зеров так відгукувався про поезію Шашкевича: “Можна сказати про нього, що, почавши зі збирання етнографічних матеріалів, він і у своїй поезії раз у раз переробляв матеріали етногорафічні”[3, с. 128]. Дослідник наводить як “цікаве”, здійснене М. Возняком порівняння Шашкевичевого вірша “Обступлення Львова Хмельницьким” із народною піснею “А і чистім полі да близько дороги.” зі збірки Жеготи Паулі[3, с. 128].

Простежуємо цитування Т. Падури, а також і Шевченкові сліди. Зокрема вплив Т. Падури та Т. Шевченка на поезію М. Шашкевича добре показано в дослідженні К. Студинського “Гене́за поетичних творів Маркіяна Шашкевича” (1910). Нечисленні твори М. Шашкевича стали своєрідною “програмою” розвитку окремих аспектів поезії С. Воробкевича, особливим принципом підходу до фольклорної та “іншої” авторської поезії впродовж усього творчого шляху. Додатковим свідченням важливості поетичних починань М. Шашкевича для С. Воробкевича є й те, що в архіві буковинця залишилося чимало копій віршів галицького автора[8, с. 92].

Окремі вияви впливу І. Котляревського фіксуємо в драматичних творах С. Воробкевича. Вони, як і в автора “Наталки Полтавки”, написані прозою й помережані вставними піснями. Часто це власне авторські тексти, як, наприклад, “Чабан вівці корняє...”. Рідко, але трапляються текстуальні перегуки. Наприклад: І. Котляревський, “Наталка-Полтавка” (1819, 1828): Ой лихо, не Петрусь, Лице біле, чорний вус! [4, с. 239]. С. Воробкевич, “Пан Мандатор” (1882): Мій Петро – моє добро, Срібло, злото мій Петро [2, с. 324]. В. Лесин та О. Романець вважали, що романтична балада С. Воробкевича “Соловій-чародій” написана на рівні епігонів І. Котляревського [6, с. 15], однак тут йдеться не про самого поета. У ліриці С. Воробкевича можемо відчутти хіба що певні відгомони деяких пісень із “Наталки-Полтавки”. Наведемо, наприклад, перші рядки пісні Наталки з п’єси І. Котляревського: Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться; О, як моє болить серце, а сльози не ллються [4, с. 218]. Поезія С. Воробкевича “Клонить вітер всі тополі.” (1980) розпочинається так: Клонить вітер всі тополі, аж удвоє гнуться; рада би я веселитись, густо сльози ллються [1, с. 194]. І в першому, і в другому прикладах маємо початок монологу дівчини, що сумує за своїм коханим. Наявний очевидний змістовий перегук (відмінність лише в тому, що в героїні буковинця сльози “ллються”), однаковий фольклорний паралелізм, подібний розмір – 14-складовий силабічний вірш, лише в І. Котляревського він у дистиховому варіанті – (8+6)2 з римуванням АА, а у С. Воробкевича – у катренному (8,6,8,6 з римуванням АВСВ). Одним із авторів, які ще у 50-ті роки, за словами С. Смаль-Стоцького, “зворушили власну силу” [10, с. 194] у С. Воробкевича, був М. Устиянович. Більшість поезій цього автора, щодо форми, мали ознаки книжної силабіки, тому вони не справили визначального впливу на буковинця, орієнтованого на народнопісенні зразки. Винятком могли стати такі його

твори: “Піснь опришків” – Амф 4,3,4,3; “Верховинець” – 8-складовик 4+4. Найбільше враження на буковинця мав вірш “Верховинець”. Наведемо дві перші строфи твору: Верховино, світку ти наш! З верха на верх, и з бору в бір Гей, як у тебе так мило! З легкою в серці думкою, Як ігри вод, плине ту час, В чересі кріс, в руках топір, Свобідно, шумно, весело. Бує легінь тобою[11, с. 434]. Останній катрен поезії має такий вигляд: Там то бринить тромбети звук, Щечече любо сопівка; А як звіра завіє гук, В челюсті плюне му цівка [11, с. 435]. З ним перегукується 16-рядкова пісня з п’єси С. Воробкевича “Блудний син”. Наведемо 12 рядків: Топірцями до гори! Смукот, сум пропали!. Веселімся, щоб луна Неслася між скали. Топірцями вдармо враз! Весіле як буде, Покажемо, що то тне Гуцул наш присюди! Як горлицев полетить Гуцулки дівчина, – Світ хороший, но нема, Як та Верховина! [2, с. 281-282]. У С. Воробкевича маємо катрени 7,6,7,6, інше й римування – аВсВ проти 8-складовика з римуванням аВаВ. Однак текстуальні збіги (“Верховина”, “Гуцул” – “легінь”, “топірці”, “веселість”) очевидні. У пісні Гуцулів-Стрільців з п’єси С. Воробкевича “Гнат Приблуда” – є такий куплет: Як ся гонемо за ланев, / Серденько бує! / А як гримнемо із креса, / То аж ліс лунає [12, с. 25]. Незважаючи на іншу віршову форму (8,6,8,6, катрени, АВСВ), відгомін Устияновичевого “Верховинця” очевидний.

Простежено вплив на поезику С. Воробкевича низки авторів – М. Шашкевича (більшість дослідників), І. Котляревського (В. Лесин та О. Романець), М. Устияновича (С. Смаль-Стоцький, М. Івасюк). Схожість поезій М. Шашкевича і С. Воробкевича відобразилася у спільному джерелі – фольклорі. Поезія І. Котляревської С. Воробкевича має подібність у пісенних зразках, тематиці і віршованій формі. Крім того, простежено тематичну і версифікаційну схожість драматичних творів обох авторів.

Список літератури

1. Воробкевич І. Твори: у 3 т. Львів : Просвіта, 1909. Т. 1. 420 с.
2. Воробкевич І. Твори: у 3 т. Львів : Просвіта, 1911. Т. 3. 418 с.
3. Зеров М. К. Твори: в 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 2. 601 с.
4. Коцюбинська М. Література як мистецтво слова. Деякі принципи літературного аналізу художньої мови. Київ : Наук. думка, 1965. 323 с.
5. Кучурян Л. Герменевтичний аналіз українсько-румунських перекладів Сидора Воробкевича // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : [зб. наук. праць]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. Вип. 585–586: Слов'янська філологія. С. 329–335.
6. Лесин В., Романець О. Сидір Воробкевич – поет // Воробкевич С. Вибрані поезії. Київ : Рад. письменник, 1964. С. 3–33.
7. Матеріали до історії зносин галичан з буковинцями й історія Буковинської Русі // ЦДІАУ, Львів, фонд № 386. Оп. 1. Справа № 39. 255 с.
8. Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури. Київ : ВЦ „Спадщина”, 1999. 864 с.
9. Романець О. Молдавські твори С. Воробкевича // Тези доповідей XXII наукової конференції [ЧДК] : Секція філол. наук. Чернівці, 1966. С. 119–120.
10. Смаль-Стоцький С. Ізидор Воробкевич (Ювілейна споминка) // Зоря. 1887. Ч. 11. 1 (13) червня. С. 193–194.
11. Українські поети-романтики: Поет. твори / упоряд. і приміт. М. Л. Гончарука; вступ. ст. М. Т. Яценко; ред. тому М. Т. Яценко. Київ : Наук. думка, 1987. 592 с.

Никифорок Тетяна Мирославівна, к. ф. н., викладач
Вищий державний навчальний заклад України
“Буковинський державний медичний університет”
Nykyforuk Tetyana Myroslavivna, Ph.D., a teacher
Higher State Educational Institution of Ukraine
“Bukovynian State Medical University”

ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ Т. ПАДУРИ НА ПОЕТИКУ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА

1903 року у виданні “Літературно-науковий вісник” член редакційного комітету В. Гнатюк помістив некролог з приводу смерті Сидора Воробкевича. Автор публікації висловився, що віршовані твори буковинця: написані під впливом або народних пісень, або інших поетів, і від того впливу полишилися навіть сліди в тих його творах. Але дуже рідко вони дорівнюють першотворам. Цікавим видається й уточнення: “Зрозуміло, що поет, пишучи свої вірші, не парафразував чужих, не повторював, не наслідував змісту, але окремі слова і розмір вказують прямо на цей вплив”[4, с. 49]. При цьому автор некролога послався на О. Огоновського, який у своїй “Історії літератури руської” (1889) помітив у С. Воробкевича сліди вправного переспіву думок Шевченкових, водночас зауваживши, що вони залишаються оригінальними творами [5, с. 50].

Історіографія проблеми. До питання про витоки поезики віршованих творів С. Воробкевича, крім О. Огоновського та В. Гнатюка, принагідно зверталися С. Смаль-Стоцький (1887), О. Маковей (1901, 1909), М. Лозинський (1901), Ф. Погребенник (1956), В. Лесин та О. Романець (1964), П. Никоненко (1975), В. Шабліовський (1984), М. Бондар (1986), М. Івасюк (1986), П. Никоненко та М. Юрійчук (2003), Н. Шатілова (2011), Л. Кучурян (2012).

Мета дослідження полягає в систематизації наукових доробків вчених про вивчення віршованих творів С. Воробкевича в аспекті зіставлення їх із поезією Т. Падури, додаванні нових спостережень та врахуванні кількісної (виражені одним складником поезики, кількома, багатьма) та хронологічної (постійні, епізодичні: на початку, в середині, у кінці творчого шляху) ієрархії впливів.

У перший період творчості (рідше в наступний) відчувається певна його орієнтація на поезію Т. Падури – польського поета, який також писав українською мовою і романтизував українське козацтво. Увагу буковинця привертала в першу чергу козакофільська тематика віршованих творів поляка. Досить порівняти хоча б назви деяких творів обох авторів: у Т. Падури: “Рухавка” або “Піснь козацька”; “Козак”; “Січовий”, “Запорожець”, “Кошовий”, “Низовець”, “Лісовчик”, “Лейстровий”, “Гетьмани”, “Чорноморці”, “Мазепа”, “Сірко”, “Конашевич”, “Мурашко”, “Тетеря”, “Гордієнко”, “Свірчовський”; у С. Воробкевича: “То наш танець, наш козак.”, “Ходить козак, блукаючи.”, “Мурашка”, “Нечай”, “Козак Торба”, “Козак Гарасим”, “Смерть козака”. Тематична подібність поезій обох авторів, як бачимо, очевидна. Чимало козакофільських текстів обидва поети створювали як пісні. Виразними є й текстуальні збіги. У творі С. Воробкевича “На степах” (1881), жанр якого автор визначає як “фантазію”, чітко відчуваються алюзії з Т. Шевченка (“Розрита могила”) і з Т. Падури (“Рухавка”).

Форма цих творів неоднакова: у Т. Падури маємо 7-складовик, у С. Воробкевича – нерівноскладовий вірш із переважанням 8-складових рядків. Утім динамічний ритм та виразні змістовні перегуки надають строфам схожості. Улюблений Падурин розмір – 15-складовик зі схемою 8,7,8,7 – форму, яку поет, за спостереженнями Б. Бунчука та В. Мальцева, вважав, “українською” [3, с. 93-94] – С.

Воробкевич застосував у вірші “То наш танець, наш козак”.
Наведемо першу строфу твору:

Чи є в світі красший танець,
як веселий наш козак?
Аж дивується поганець,
як танцює наш бідак.
Кожний каже: добрі люде,
нема в світі і не буде
понад танець – гей! га! га!
веселого козака [2, с. 22].

Рядки 5-8 мають ритм 8,8,7,7, але це лише авторська
видозміна 15-складовика 8,7,8,7.

Відгомін “Падуриної форми” фіксуємо також в інших
творах. Зокрема, шестивірш буковинця у тексті пісні
“Трудись і молись” виглядає так:

І ниви тут І купця крам
Золота родить доволі;
І ремесло Топір, весло
Не знають нужди, недолі [2, с. 6].

Розмір строфи: 4,4,8,4,4,8. Цей ритм навіває уявлення
про 4-складовик, утворений із графічно розчленованого 8-
складовика, який характерний для чотирьох рядків
Падуриноного епіграфа до його ж думи “Сірко” (1828): І скарби
вам І славу дам Тільки ідіть За мною в світ [6, с. 322].
Звернемо увагу на фонічну невправність у рядку “І купця
крам” (UU– –). Такі ж збіги наголошених складів фіксуємо у
8-складових рядках поеми Воробкевичевої “Мурашки”:
Женуть, якби коней стадо, U–U– –U–U з шерсти аркан гризе
руки, –UU–U– –U гризе людські. аж до кости. U– –UUU–U Не
конець ще тої муки! [2, с. 241] UU–U–U–U. Очевидно, такі
збіги наголосів дали підстави В. Гнатюкові говорити про
“хропавість” поетового вірша [4]. На нашу гадку, таку
ритмічну “кострубатість” буковинець міг “запозичити” в
поляка, у якого вона поставала як наслідок недосконалого

знання української мови, так і нехтування ним елементарних вимог фоніки [1, с. 88]. У Т. Падури С. Воробкевич міг “навчитися” засилля бідних рим (не забуваймо знову ж таки про можливе посередництво М. Шашкевича, який римував: “врага” – “татара”).

Отже, у поетичній творчості С. Воробкевича спостерігаємо впливи Т. Падури на тематику і форму поезії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бунчук Б., Мальцев В. Віршування Тимка Падури // На стику культур : польський та український вірш : [зб. наук. пр.]. Київ : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2007. С. 88–97.
2. Воробкевич І. Твори: у 3 т. Львів : Просвіта, 1909. Т. 1. 420 с.
3. Воробкевич І. Твори: у 3 т. Львів : Просвіта, 1911. Т. 3. 418 с.
4. Гнатюк В. Ізидор Воробкевич (Некролог) // ЛНВ. 1903. XXIV. Кн. 10. С. 43–50.
5. Огоновський О. Історія літератури руської [української]. Частина II, 1-2. Вік XIX (Поезія. Драма). Львів, 1889. Фотодрук Олекси Горбача. Мюнхен, 1991. 961 с. + 15 с.
6. Українські поети-романтики: Поет. твори / упоряд. і приміт. М. Л. Гончарука; вступ. ст. М. Т. Яценко; ред. тому М. Т. Яценко. Київ : Наук. думка, 1987. 592 с.

Каізер Ірина Юріївна, викладач
Буковинський державний медичний університет
аспірант
Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці
Kaizer Iryna Yuriyivna, teacher
Bukovinian State Medical University
Postgraduate
Yuriy Fed'kovych Chernitsi National University, Chernivtsi

РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ В ЖИТТІ ТА ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА

Віра у Бога, релігія, інститут духовенства – одні з найбільш суперечливих тем у франкознавстві й нині. Упродовж свого життя письменник демонструє складну трансформацію релігійних поглядів. Так, в автобіографічних нотатках Франко стверджує, що в юності Біблія справила на нього сильне враження. Ранні літературні зразки, як-от: перша збірка «Баляди і розкази» (1876), написані в дусі християнського ідеалізму. Проте з кінця 70-их років XIX ст. він наближається до засад позитивізму, раціоналізму.

Франко критикував християнство за протиприродність проповідування аскетизму і за відступи від євангельської любові до ближнього. Свідчення цього – поема «Святий Валентій», на нашу думку, найцікавіший атирелігійний твір. Звичайно, не всі теми, використані Франком, були однаково вдалимими. Інші його пародії на житія святих, як легенди про святого Марина, святого Селедія, про святу Доместику – це просто карнавальна література, бурлеск. Одним з проявів агностицизму Франка є його сонет «Сікстинська Мадонна», присвячений знаменитій картині Рафаеля. Таким же парадоксальним є його «Монолог атеїста». Поема «Христофор Колумб» – це гімн науки, характерний

для XIX століття сцієнтизм. Однак наступне століття, а головню атомна фізика, внесла до цього свій коректив. Франко виявився правий [1, с. 90].

Торкаючись питання про «виникнення» оточуючого нас світу, І. Франко підкреслював, що «перед нами тільки два виходи: або це все бог так створив, і тоді при найближчому розгляді заплутаємося в масі протиріч і догодимо обома ногами в дуалізм, – або все це саме склалося в силу несвідомих . але одвічно однаково діючих законів природи». Матерія вічна і нерозрушима, писав мислитель, і перед атомом її незначні всі боги.

Антиклерикальні і антирелігійні мотиви характерні для багатьох творів Франка, таких, наприклад, як вірш «П'яниці», де праведник Ной порівнюється з п'яницею Климом, або вірш «Понтіфекс-максимус» («Великий жрець»), в якому розвінчується уявна святість Папи Римського та ін. З найбільшою повнотою атеїстичні погляди Франка висловилися в поемі «Ex nihilo» («Монолог атеїста»).

Іван Франко мав товаришів і серед священників, хоча і критикував духовенство, як писав про це І. Медвідь. В усі періоди життя письменник навіть гостював у священників. З деякими з них він познайомився в юні роки, в навчальному закладі, задовго перед тим як вони стали священниками. Із тими, що Франко познайомився у зрілому віці, зазвичай були спільні інтереси та цінності. Дослідивши біографії духівників, можемо зауважити, що Франко поважав тих з них, хто був активним суспільним діячем із чіткою національною позицією. Але інколи дружба з класиком поверталася неприємностями для священників. Були відомі випадки доган від єпископів, цькування та тиск з боку можновладців, які в свою чергу не любили радикалів. Однак деякі представники духовенства не цуралися Франка з його репутацією атеїста і антицерковника. Священників чимало об'єднувало із письменником, зокрема колекціонування етнографічного та

історичного матеріалу та публікація художніх праць, перекладів, поезій [2, с. 17].

Незважаючи на свою репутацію атеїста, Франко приділяв багато уваги проблемам релігії та визнавав її вагому роль в духовному зростанні народу. Як вважав сам письменник, релігія допомагає у розвитку національної ідеї та є необхідною передумовою для самоствердження українців. Історія релігії була для Франка прологом до історії людства. Мислитель хотів знайти пояснення зв'язку релігії і народу; він хотів виявити яким чином релігія та її установи можуть служити людям та виступати прикладом для національному зростання. Однак, письменник був певен, що людська індивідуальність і релігія не є одним і тим самим, що і відділяє його від російської літературної течії «грунтовників». Зокрема, Федір Достоевський бачив націю через призму її духовних витоків, які в свою чергу можуть існувати лише в єдності з православною вірою [3].

Одним з найбільш суперечливих питань у франкознавстві є рівень особистої релігійності письменника, його думки про Греко-Католицьку Церкву та стосунки із священниками цієї церкви. Проблеми ці залишаються актуальними в науковому дискурсі. Так як діяльність Франка мала неабияке значення, ці тези виходили за межі академічного тлумачення та набували ідеологічного виміру. Навіть після смерті класика деякі політичні течії в Україні використовували питання релігійності письменника як інструмент для особистих цілей. Щоб послабити ідеологічні спекуляції навколо Франка та його віри, є потреба глибшого наукового вивчення цього питання.

Список літератури

1. Ласло-Куцюк М. Текст і інтертекст в художній творчості Івана Франка / *Магдалена Ласло-Куцюк*. – *Бухарест*: Мустанг, 2005. – 235 с.
2. Медвідь І. А. Характер та еволюція релігійних поглядів Івана Франка : на прикладі ставлення до греко-католицької церкви : автореф. дис...к. іст. н. : 07.00.01 – Історія України / І. А. Медвідь. – Львів, 2017. – 22 с.
3. Новікова К. Релігія і народна ідея. Думка Івана Франка [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/9462-religiya-i-narodna-ideya-dumka-ivana-franka.html>

CULTURAL STUDIES

УДК 304.4

Осташук Віра Іванівна, к.і.н, доцент
Одеський національний політехнічний університет
Ostashchuk Vira, Ph.D., Associate Professor
Odessa National Polytechnic University

Аміран Хевцуріані
Доктор міжнародних відносин, професор Державного
технічного університету, академик, Грузії
Amiran Khevturiani, ScD in International Relations,
Professor of Georgian Technical University, Academician,
Georgia

РОЛЬ І МІСЦЕ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ

Європейський ринок водночас підтримує багатство, життєздатність та різноманітність історично надбаних культур. Культура одних країн заохочує стабільність та опір змінам, культурні моделі інших країн, високо цінують інновації та зміни. Проведений [1] аналіз культурних особливостей різних країн привів до висновку, що в Європі, крім колишніх соціалістичних країн, можна виділити кілька груп держав, що нагадують у світлі їх розвитку: індивідуалізм/колективізм, розбіжність між великою/низькою потужністю, контроль невизначеності інтенсивний/низький і маскуліність/жіночість [2]. Група англосаксонських країн (Великобританія та Ірландія) характеризується сильним індивідуалізмом, розбіжністю від низької до середньої напруженості контролю середовища невизначеності до інтенсивного та середньо-високого коефіцієнта маскуліності. Група германських країн (Австрія, Німеччина,

Швейцарія) мають середній коефіцієнт індивідуалізму, розбіжності від низької потужності, контроль невизначеності від середнього до інтенсивного та від середнього до високого коефіцієнта маскулінності. Група північних країн (Данія, Фінляндія, Нідерланди, Норвегія, Швеція) характеризуються середнім та високим фактором індивідуалізму, низьким рівнем втручання влади, низький та середній контроль невизначеності. Групу східних країн (Греція, Туреччина) характеризує колективізм, значна віддаленість від влади, інтенсивний контроль над невизначеністю та середній фактор маскулінності. Група ліберальних країн (Бельгія, Франція, Італія, Португалія, та Іспанія) мають середній та високий коефіцієнт індивідуалізму, велику відстань до влади, інтенсивний контроль невизначеності та середній коефіцієнт маскулінності [3].

За словами [4], ці культурні особливості, які базуються на ціннісних системах цих країн, є результат впливу різних факторів та регіональних змінних, включаючи: клімат, історичні події, ступінь розвитку урбанізації, соціальну мобільність, природні багатства, політична система, кількість і щільність населення, потреба для втручання людини на природу для виживання тощо. Початок ХХ століття може характеризуватися неоднорідністю культурної спадщини різних країн, які збереглися і сьогодні, створюють серйозну перешкоду для побудови спільної культурної моделі східноєвропейських країн, а отже, конкретно європейської моделі управління [5]. Європейська інтеграція, процес, який почався у другій половині ХХ століття, пише правила і легко створює образ Європи, образ характеризується різноманітністю, але єдністю з точки зору культурних, економічних, політичних, правових, освітніх та соціальних стандартів. Тепер це так необхідно використовувати та деталізувати зазначену концепцію європейського управління разом із просуванням концепції "Єдиний Європейський

ринку". Серед основних цілей цієї концепції можна виділити: необхідність глобальної стратегії, підкреслюючи національну ідентичність, з європейською специфікою, інтернаціоналізацію європейських фірм для створення бізнесу можливості за межами європейських кордонів, просування економічної частини та не лише, а й ринку капіталу та фінансовий ринок. Для досягнення цих цілей було створено європейську модель управління, як знайдено в досвід та теорія управління в США та Японії.

Особливості змішаної культури висвітлюють конкретні функції культурного маркетингу та особливості країн [5]. Незалежно від сфери та масштабів її застосування, культурний маркетинг має низку загальних особливостей, що складаються з: дослідження ринку, споживання культури та економічного та соціального середовища; постійне прийняття маркетингової політики відповідно до вимог навколишнього середовища; розмір культурних послуг відповідно з потребами, смаками, очікуваннями, вимогами до якості споживачів, але також і дезидератами культурної політики; сприяння ефективному управлінню людськими ресурсами, поряд з матеріальними та інформаційними ресурсами та послуг для досягнення заданих цілей. Поряд з виконанням цих функцій просування маркетингу в культурі вимагає відданості та наполегливості від менеджерів [6]. Культурний вплив на управління відображається на основних переконаннях і поведінці людей - менеджерів.

Список літератури

1. Belfiore, E. 2002. "Art as A Means of Alleviating Social Exclusion: Does It Really Work? A Critique of Instrumental Cultural Policies and Social Impact Studies in the UK." *International Journal of Cultural Policy* 8 (1): 91–106. doi:10.1080/102866302900324658.

2. Blomgren, R. 2012. "Autonomy or Democratic Cultural Policy: That Is the Question." *International Journal of Cultural Policy* 18 (5): 519–529. doi:10.1080/10286632.2012.708861.
3. Bonet, L., and E. Négrier. 2018. "The Participative Turn in Cultural Policy: Paradigms, Models, Contexts." *Poetics* 66: 64–73. doi:10.1016/j.poetic.2018.02.006.
4. Braun, V., and V. Clarke. 2006. "Using Thematic Analysis in Psychology." *Qualitative Research in Psychology* 3 (2): 77–101. doi:10.1191/1478088706qp063oa.
5. Callon, M. 1986. "Some Elements of a Sociology of Translation: Domestication of the Scallops and the Fishermen of St Breiuc Bay." In *Power, Action and Belief: A New Sociology of Knowledge?* edited by J. Law, 196–223. London: Routledge.
6. Chatziefstathiou, D., E. Iliopoulou, and M. Magkou. 2018. "UrbanDig Project: Sport Practices and Artistic Interventions for Co-Creating Urban Space." *Sport in Society* 1–14. doi:10.1080/17430437.2018.1430485.

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

УДК 657.01

УДК 159.9: 316.6

Свідерська Ольга Іванівна
Sviderska Olha
асист. кафедри ТПП
НУ «Львівська політехніка»

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦІВНИКІВ, ЩО МАЮТЬ СТОСУНОК ДО РОБОТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Сучасне суспільство начинене різного роду ризиками і катастрофами. Сьогодні майже кожного дня ми зіштовхуємось із ситуаціями, котрі породжують у нас нові й нові страхи. Справа в тому, що суспільство знаходиться на такій стадії свого розвитку, яка з одного боку повинна була б гарантувати нам безпеку, адже людство врешті спромоглося винайти ліки від раніше невиліковних хворіб, ми визначили якими небезпечними можуть бути ряд медикаментів через їхню шкідливу дію на психіку людини, якої небезпечною може бути та чи інша зброя, якими страшними можуть бути наслідки екологічної катастрофи, те, що – війни це страшно, передусім втратами, горем, які ті втрати супроводжуються, й таким, зовсім нещодавно відкритим для українського суспільства явищем як посттравматичний стресовий розлад, проте з іншого боку – цілий світ продовжує нехтувати цими постулатами.

Численні техногенні чи природогенні катастрофи не тільки вселяють у нас все більші і більші страхи, адже існують люди, котрі з цими катастрофами борються практично кожного дня. Кожного дня працівники таких професій, які можна класифікувати як «надзвичайні ситуації»

(зокрема рятувальники, пожежники, ліквідатори, команди швидкого реагування, люди які працюють над розмінуванням приміщень, тощо) зіштовхуються із рядом найрізноманітніших небезпек, що наштовхує на думку про те, що такі особи повинні мати набір певних соціально-психологічних характеристик, зокрема у екстремальних ситуаціях вони повинні володіти високим рівнем адаптативного потенціалу, задля гнучкішого психологічного реагування на певні обставини, високу нервово-психологічну стійкість до певних зовнішніх небезпечних обставин, також, вони повинні були б володіти стійкістю, витривалістю, та іншими важливими особливостями мотиваційно – вольової сфери особистості.

Для проведення емпіричного дослідження у роботі було використано особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО - АМ) А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна, опитувальник визначення позитивних і негативних мотивів трудової діяльності (автори М. Прохорова, А. Мазанова) й опитувальник діагностики емоційно-вольової сфери особистості». У дослідженні взяло участь 70 працівників Державних пожежних рятувальних частин м. Львова.

За методикою «Адаптивність» (МЛО - АМ) А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна, за шкалою адаптивних здібностей жоден респондент не показав високого результату, в той же час 56% респондентів показали низький рівень адаптивних здібностей; за шкалою нервово-психічної стійкості у 57 % досліджуваних виявлено низький рівень даного показника, у решти ж респондентів – 43 % за даним показником виявлено середній рівень. Такі результати також вказують на наявність у респондентів високої схильності до нервово-психічних зривів чи присутність у них же адекватності самооцінки. За шкалою комунікативних особливостей 51 % респондентів показують низький рівень розвитку комунікативних здібностей, що ускладнює їм

побудову соціальних контактів з оточуючими, може бути супроводжуватись надмірною агресивністю по відношенню до своїх колег чи підвищеною конфліктністю у колективі. 13 % досліджуваних також показали низькі результати за шкалою моральної нормативності, що говорить про певне хибне уявлення щодо оцінки свого місця й ролі в трудовому колективі, часте недотримання загальних правил й норм, що є прийнятими в організації. Досить цікавим та позитивним є і той факт, що серед респондентів не було виявлено показників високого рівня схильності до суїцидальних думок чи дій. Зазначимо, що адаптивна стратегія фахівця це певний рівень відповідності суб'єктивних ресурсів і об'єктивних можливостей адаптації по відношенню до ступеня збігу його очікувань з реальною виробничою ситуацією. Окрім цього, структура адаптації, особливо до професійних вимог та очікувань включає в себе виробничо-технологічні, соціально-психологічні і особистісні елементи, що, безумовно суттєво впливає на якість виконаної роботи, особистісний потенціал, уміння протистояти негативним чинникам професійного середовища.

За методикою опитувальник визначення позитивних і негативних мотивів трудової діяльності (автори М. Прохорова, А. Мазанова) визначення позитивних й негативних мотивів у професійній діяльності шляхом визначення середнього значення для кожного із запропонованих респондентам мотивів було виділено три позитивні мотиви: можливість приносити користь суспільству, високий дохід, можливість майбутніх позитивних змін. Серед негативних мотивів були названі: напружена обстановка у колективі, низький дохід, незручність добирання до роботи.

Результати опитувальника діагностики емоційно-вольової сфери особистості допомогли розподілити респондентів за певними індивідуально-психологічними

ознаками, такими як відповідальність, ініціативність, рішучість, самостійність, витривалість, наполегливість, енергійність, уважність й цілеспрямованість. За показником відповідальності 16 % респондентів виявили високі показники, 1,4 % - низькі. Риса відповідальності, яка здатна виражати усвідомлене ставлення особи до вимог суспільної необхідності, в даному випадку – професійних обов'язків, завдань, норм й цінностей. Відповідальність для пожежника-рятувальника означає передусім значення та особливості діяльності, її причин й наслідків для цілого суспільства. За показником ініціативність не виявлено жодного респондента із високим її рівнем, проте досить показовим є той факт, що 86 % респондентів мають середній рівень даної психологічної характеристики. Як правило особи із низьким рівнем ініціативності рідко займають ключові чи лідерські позиції у прийнятті колективних рішень, відповідно рідко виступають лідерами, чи керівниками групи. За показником рішучості було виявлено 6% опитаних респондентів виявили високий рівень вміння рішуче приймати рішення, 4,2 % виявили низький рівень. Високий рівень самостійності у прийнятті рішень було виявлено у 16 % опитаних респондентів, тоді як у 1,4 % цей показник залишився на низькому рівні. Ще однією вагомою характеристикою є витривалість, оскільки саме ця характеристика допомагає справлятися із складними, інколи екстремальними умовами роботи, що можуть зустрічатись у роботі респондентів у силу специфічності професії та діяльності. За даним показником було виявлено 11,4 % опитуваних, в котрих є наявний високий рівень цієї характеристики й 4,3 % чиї результати показали низький рівень. 17,1 % респондентів показали високі результати за шкалою наполегливості, у той час, коли у 3 % досліджуваних цей показник має низькі показники. Зазначимо, що наполегливість здатна формувати в особи вміння продовжувати певну діяльність, всупереч певним зовнішнім чи внутрішнім

перешкодам. За шкалою енергійності, як життєвої енергії (стабільної *характеристики* людини), так і ситуативного включення енергії і бадьорості відповідно до певної ситуації, 36 % респондентів показало високі показники, 1,4 % - низький. За шкалою уважності 16 % респондентів проявили високий рівень за даним показником, 1,4 % показали низький його рівень.

Ще однією з найважливіших вольових якостей у ході роботи було продіагновано цілеспрямованість, що характеризується принциповістю й переконаннями людини й виявляється в глибокому усвідомленні нею своїх завдань і необхідності їх здійснювати. Серед загальної кількості респондентів 33% показали високий результат за цією шкалою, тоді як 6% показали низький рівень даної психологічної характеристики. Зауважимо, що цілеспрямованість виявляється в умінні людини керуватись у своїх діях не випадковими прагненнями, а постійними переконаннями й принципами.

Проводячи підсумок психологічного дослідження зазначимо, що робота у МНС це досить специфічний вид трудової діяльності, який вимагає від професіоналів певних індивідуально-психологічних характеристик, а ще з іншого боку роботу пожежника-рятувальника можна було б відносити до категорій альтруїстичних робіт, які перш за все зосереджені на наданні відчуття безпеки громадянам, і це частково підтверджується високим рангом мотиву, який покращує професійну діяльність – можливістю приносити користь суспільству, проте одночасно з тим нівелюється через надмірне домінування мотиву високої заробітної платні, чи домінуванням низького доходу, як чинника, який може бути суттєвою перешкодою у професійній діяльності досліджуваних.

Наукове видання

MATERIALS

The 1 th International scientific and practical conference

**IMPLEMENTATION OF MODERN SCIENCE INTO
PRACTICE”**

(January 12-13, 2020)